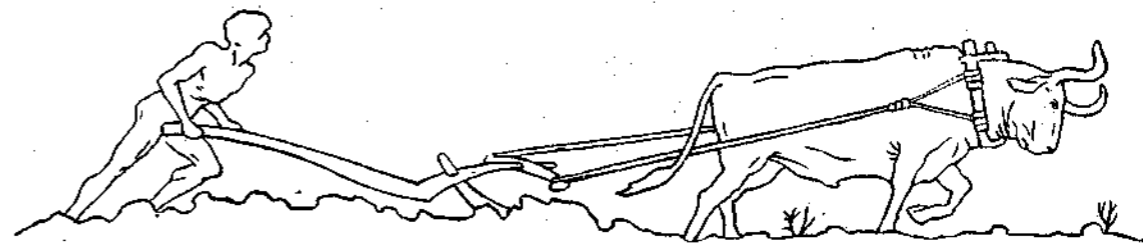

ΝΕΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

ΥΠΟ ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΩΡΑ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Ζ' 31 ΙΑ-
ΝΟΥΑΡΙΟΥ 1907

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΩΝ ΑΛΒΑΝΩΝ*

Εἰς τὰ ἔθιμα καὶ τὰς προλήψεις τοῦ Ἀλβανικοῦ λαοῦ φαίνεται πως ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἔλλειψις τοῦ πολιτισμοῦ ἐκ τῆς χώρας του ἀκριβέστερον διαγιγνώσκεται οὗτος ἐν τῇ τάσει ἣν ἔχει πρὸς τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς — razzia — κατὰ τῶν γειτόνων φυλῶν τῶν ἔχουσῶν μάλιστα διάφορον θρησκεία. Πλειστάκις ἄνευ αἰτίας, πολλάκις δι' ἓνα ἄμυδρον, ἢ μίαν δάμαλιν κλαπέισαν, καὶ συχνάκις διὰ τὸν φόνον μέλους τινὸς τῆς φυλῆς vendetta — σύμπασα ἡ φυλή, εἰς ἣν ἀνήκον ὁ φονευθεὶς ἢ τὰ κλαπέντα ζῶα, ἐπέρχεται πανστρατιῶ κατὰ τῆς ἄλλης ἀπειλοῦσα πανωλεθρίαν καὶ αὐτῆς καὶ τῶν χωρίων ἐν οἷς κατοικεῖ. Πολλάκις δὲν ἀρκοῦσι μία καὶ δύο συμπλοκαί, ὅπως τεθῆ τέρμα εἰς τὴν οἰκτρὰν ταύτην κατάστασιν. Ἡ πάλιν αὕτη ἐξακολουθεῖ, μετὰ διάφορα διαλείμματα, εἴτε ἐνεκα τοῦ χειμῶνος, εἴτε ἐνεκα ἀνακοχῆς συνομολογουμένης ἐν τῇ ἄνω κυρίως Ἀλβανίᾳ μεταξὺ τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ τῶν Ἁγίων Πάντων, ἐπὶ μῆνας καὶ ἐνίοτε ἐπὶ ἓν καὶ ἐπὶ δύο ἔτη, περατοῦται δὲ εἴτε διὰ τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς προσβληθείσης φυλῆς, λαμβανομένων τῶν ἀντιποίνων, εἴτε διὰ συμβιβασμοῦ, καθ' ὃν πολλάκις γίνεται καὶ συμπηφισμὸς τῆς κεφαλῆς ἐνὸς ἀνθρώπου πρὸς ἓνα βοῦν, ἢ μίαν δάμαλιν, ἢ πρὸς 300 περίπου φράγκα. Οὕτω λησιμονοῦνται πρὸς καιρὸν καὶ ἡ ἔχθρα, καὶ ἡ ἀπάθεια πολλῶν δεκάδων

* Τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἰναι ἀπόσπασμα ἀνεκδότου συγγράμματος τοῦ κ. Νικολάου Σκοτίδη Γενικοῦ Προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπὸ Κερκύρας εἰς τὴν Βόρειον Ἠπειρον καὶ τὴν Νότιον Ἀλβανίαν». Τὸ ἔργον ἐγράφη τὸ 1886 ὅτε ὁ συγγραφεὺς ἦτο πρόξενος εἰς τὸ Ἀργυροκάστρον.

Ἀλβανῶν φονευθέντων κατὰ τὰς συμπλοκάς καὶ αἱ πυρποληθεῖσαι οἰκίαι καὶ τὰ κλαπέντα κτήνη, μέχρις οὗ, διδομένης ἀφορμῆς μετὰ τινα ἔτη, ἀρξονται νέαι ἐπιδρομαί.

Ἐκ τῆς λυπηρᾶς ταύτης καταστάσεως, ἥτις ὅμως δὲν ἀποτελεῖ τὸν γενικὸν κανόνα ἐν Ἀλβανίᾳ, τοῦλάχιστον τῇ μεσημβρινῇ, ἥς τὴν κατάστασιν ἀντελήφθημεν καὶ ἐμελετήσαμεν προχωρήσαντες εἰς ἱκανὸν μέρος αὐτῆς, δύο τῶν νεωτέρων περιηγητῶν καὶ συγγραφέων ὁ μὲν Γάλλος, ὁ δὲ Ἑλβετὸς ἐξήγαγον συμπεράσματα ὑπερβολικὰ καὶ σκληρὰ περὶ τοῦ χαρακτήρος τῶν Ἀλβανῶν.

Εἶναι ἀληθῶς ζοφερὰ ἡ εἰκὼν, δι' ἣς ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν, ὁ Albert Dumont εἰκονίζει τοὺς Ἀλβανοὺς ἐν τῷ ἀρίστῳ αὐτοῦ κατὰ τὰ ἄλλα συγγράμματι «Le Balkan et l'Adriatique» δημοσιευθέντι ἐν Παρισίοις, ἐν ἔτει 1874. Εἶναι παραπλησία τῇ εἰκόνι, δι' ἣς ὁ Τάιτος εἰκόνισεν ἄλλοτε τοὺς Γερμανοὺς, καὶ ταῖς περιγραφαῖς τῶν ἀγρίων φυλῶν τῶν κατοικουσῶν ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀφρικῇ.

«Οἱ Ἀλβανοὶ» γράφει οὗτος¹, μὴ ποιούμενος διάκρισιν μεταξὺ τῶν Γκέγκηδων καὶ τῶν Τόσκων, οὐδ' ἄλλας τινὰς ἀναγκαίας διακρίσεις «ἐν πάσαις ταῖς πράξεσι τῶν ὑπέικουσι» μόνον εἰς στιγμιαίαν ὄθην, ἐλαύνονται μόνον ὑπὸ τοῦ ἐνοστίκου, οὐδαμῶς δὲ προβλέπουσι τὰς συνεπείας αὐτῶν. «Ἄν εἶναι καλοί, εἶναι κατὰ φυσικὴν κλίσιν, μὴ πιστεύοντες ὅτι ἢ καλοσύνη των παρέχει αὐτοῖς δικαιώματα» ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἄλλου, ἢ ὅτι ἡ

¹ Κεφ. V σελίς 288-289.

»καλοσύνη τούτου πρὸς αὐτοὺς τοῖς ἐπιβάλλει
»μακρὰν ἀνάμνησιν. Λαμβάνουσι τὰ δῶρα μὴ
»σκεπτόμενοι τὸ παράπαν ὅτι ὀφείλουσι νὰ
»θεωρῶσιν αὐτὰ ὡς ἐνθύμια· δίδουσι δὲ δῶρα
»μὴ ἀξιούντες ὡς ἀνταπόδοσιν τὴν εὐγνωμο-
»σύνην τοῦ λαμβάνοντος. Εἶναι εὐτυχεῖς δίδον-
»τες, εὐτυχεῖς λαμβάνοντες, ὡς τὰ παῖδια, αἷνα
»ἐνεργοῦσιν, οὐδενὸς ἴχνους ὑπολειπομένου ἐκ
»τῆς εὐχαρίστου ἐντυπώσεως, ἣν ὑπέστη ἡ ἀ-
»πλή αὐτῶν φύσις, μετὰ τὴν σύντομον σιγ-
»μὴν, καθ' ἣν διήρκεσεν αὐτή. Αἰσθάνονται ὅτι
»δύναμις τις ὑπερτέρα δεσπόζει αὐτῶν καὶ ὅτι
»ὀφείλουσι νὰ δέωνται πρὸς τὸν Θεόν· ἀλλ' ὁ-
»μως εἶναι ἄθρησκοι, ἢ μᾶλλον δὲ σκέπτονται
»περὶ τῆς θρησκείας. Καὶ ὁ καθολικὸς δύναται
»νὰ εἶπῃ ἐν στιγμῇ τινὶ «ὁ Θεὸς τοῦ Μωά-
»μεθ εἶναι ἕξ ἴσον μέγας» καὶ ὁ Μουσουλμά-
»νος δύναται νὰ ζητήσῃ τὸν Χριστιανὸν ἱερέα,
»ἢ νὰ μεταβῇ εἰς τὰς πανηγύρεις τοῦ Ἁγίου
»Γεωργίου καὶ τῶν Χριστουγέννων, ἢ νὰ ἀνάψῃ
»κηρία εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον. Ἐλλείπει ἀπὸ
»τοῦ Ἄλβανου ἡ συνείδησις. Καὶ αὐτὸ τὸ μί-
»σος του προέρχεται ἕξ ἐνστικτοῦ, ἐκλείπον, ἅμα
»ικανοποιηθῆ, ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀναμνήσεως. Ἡ
»εἰμαρμένη μόνη διευθίνει τὰς πράξεις του·
»καὶ ὅταν ἔτι φονεὺν λέγει ὅτι «ὁ Θεὸς τὸ
»ἠθέλησεν οὕτω». Καλὸς εἶναι οὐχὶ ὁ ἐνάρε-
»τος, ὁ δεσπότης τῶν παθῶν του, ἀλλ' ὁ ἰσχυ-
»ρὸς ὁ δεσπότης τῶν ἄλλων, κακὸς δὲ ὁ ἀ-
»σθενὴς ὁ δειλός».

Φιλοσοφῶν ὁ Γάλλος συγγραφεὺς ἐπὶ τῶν
αἰτίων τῆς καταστάσεως ταύτης φαίνεται σκλη-
ρότερος εἰς τὰ συμπεράσματά του ἀποφαινό-
μενος «ὅτι ταῦτα ἐγκαινίζονται εἰς τὴν φύσιν αὐ-
»τῆν τοῦ Ἄλβανου, εἰς τὴν στενότητα καὶ να-
»θρότητα τοῦ πνεύματός του, εἰς τὸν ἐγωισμόν,
»ὅστις ἀποκλείει αὐτὸν ἀπὸ παντὸς συνεταιρι-
»σμοῦ καὶ ἀπὸ πάσης σκέψεως περὶ γενικωτέ-
»ρου συμφέροντος, καὶ εἰς τὴν φιλαργυρίαν
του».

Τὴν εἰκόνα ταύτην συμπληροῖ διὰ ζοφερῶν
ἕξ ἴσου χρωμάτων ὁ Ἐλβετὸς περιηγητὴς Al-
fred Gillieron ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ
«Grèce et Turquie» δημοσιευθέντι ἐν ἔτει
1877.

«Κατ' αὐτὸν ὁ Ἄλβανὸς διαφέρει πάντῃ
»τοῦ Ἑλλήνου, ὅστις ἐλαυνόμενος ὑπὸ τῆς εὐ-
»φύας του ὑπέκει εἰς ἐλαφρὰς μόνον καὶ πα-
»ροδικὰς ἐντυπώσεις, διέπεται ἀπολύτως ὑπὸ
»τῶν ἐνστικτῶν του. Τὰ αἰσθήματα ἐκρήγνυν-
»ται μετὰ παραδόξου ἐνεργείας, ὡς τὸ ὄπλον
»ὄπερ ἐκπυροσφύεται, ἅμα τῇ ἐλαχίστῃ ἐξωτε-

»ρικῇ ἐπαφῇ. Τὸ μῖσος, ἡ λύπη, ἡ χαρὰ του
»ἐκδηλοῦνται μετὰ βαρβάρου κτηνωδίας. Ὅτε
»ὁ Ἄλβανὸς εἶναι ὠργισμένος, οὐδὲν δύναται
»νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν βραχίονά του. Νομίζει τὴν
»ἐκδίκησιν τόσοσιν ἱεράν, ὅσον τὸ θρησκευτι-
»κὸν καθήκον. Θεωρεῖ αὐτὴν, ὡς τὸν καλλίτε-
»ρον τρόπον, καθ' ὃν θὰ ἠδύνατο νὰ καθαραι-
»σθῆ, τὴν δὲ λύπην, ὡς κτύπημα, ὅπερ ταράσ-
»σει καὶ εἰς ὃ δὲν πρέπει νὰ ἀντιτάσσεται
»τις. Ἀγαπᾷ τὰς πενθίμους σιηνάς, καθ' ἃς
»ἡ λύπη καταπᾶ εἰς παραφροσύνην, καὶ τὰ
»μοιρολόγια καὶ τὰ ἐπικήδεια ἄσματα, δι' ὧν
»αἱ γυναῖκες κρατοῦσαι τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀπο-
»θνήσκοντος ἐκδηλοῦσι τὴν βάρβαρον ἐνερ-
»γειαν τῆς ψυχῆς των. Ὁ Ἄλβανὸς δὲν ἔχει
»οὐδὲν ἐθνικὸν ἄσμα δυνάμενον νὰ συγκριθῆ
»πρὸς τὰ τραγούδια τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος,
»οὐδεμίαν θρησκευτικὴν πεποιθήσιν, οὐδεμίαν
»ἀπολύτως ἰδέαν περὶ πόλεως καὶ πατρίδος».

Ὅπως ὁ Gillieron φαίνεται μετριώ-
τερος καὶ δικαιότερος τοῦ Dumont, ἐφ' ὅσον
κατέρχεται πρὸς τὴν χώραν τῶν Ἄλβανῶν
Τόσκων, δεχόμενος ὅτι ἐκεῖ ἤρξατο πνέων ἐλα-
φρὸς τις καὶ εὐεργετικὸς ἀἴρ, ὅστις προϊόντος
τοῦ χρόνου θὰ διαλύσῃ τοὺς πάγους τῆς βαρ-
βαρότητος.

Αἱ εἰκόνες καὶ τὰ συμπεράσματα τῶν δύο
περιηγητῶν περὶ τῶν Ἄλβανῶν δὲν δύναται
νὰ θεωρηθῶσι τὸ παράπαν πιστὰ καὶ ἀκριβῆ.
Καὶ βεβαίως συγγραφεῖς πάντῃ ξένοι πρὸς τὰ
ἦθη, τὰς παραδόσεις καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν
Ἄλβανῶν, ἄδαις τῆς Ἄλβανικῆς καὶ τῆς νεο-
τέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης, περιορισθέντες νὰ
διέλθωσι τὴν Ἄλβανίαν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν
καὶ βλέποντες τὰ πάντα ἐν τῷ ἀρχαϊκῷ καὶ
ἀφελῇ τούτῳ λαῷ διὰ τοῦ πριμοῦτος τῶν ἰδεῶν
καὶ ἀξιῶσεων τῆς πεπολιτισμένης Δύσεως, δὲν
ἠδύνατο τὸ παράπαν νὰ διαγνώσῃσι τὸ πνεῦμα
καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἄλβανῶν καὶ ἐχαρα-
κτηρίσῃσι αὐτοὺς δι' ἰδιοτήτων, ὧν αἱ πλείους
προξενούσιν ἀληθῶς ἀπορίαν τῷ εὐτυχίσαντι
νὰ γνωρίσῃ αὐτούς, γενικῶς μάλιστα ἀποδιδόμε-
ναι ὑπὸ τοῦ Dumont ὄλω τῷ Ἄλβανικῷ λαῷ.

Ἰσως οἱ Ἄλβανοὶ τῆς Δίβρης καὶ τῆς Πρε-
σρένης οὖς ἐγνωρίσαμεν ἐν Βιτωλίοις, ὅτε ἐν
ἔτει 1878 αἱ ὀρδαὶ τῶν ἀτάκτων αὐτῶν ἐθε-
λοντῶν κατήρχοντο εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἑλλά-
δος, καὶ οἱ Λιάπιδες ὧν τὸν χαρακτῆρα περιε-
γράψαμεν, ὡς οἶον τε ἐν ἄλλῳ κεφαλαίῳ, δια-
τελοῦσιν ἔτι ἐν ἡμῶν καταστάσει¹. Ἄλλ'

¹ Αἱ κρίσεις αὐταὶ ἀναφέρονται εἰς τὸ ἔτος 1886,
ὅτε ἐγράφη τὸ βιβλίον τοῦτο. Ἰσως ἐκτοτε ἐπὶ πλεονέ-

οὔτε αὐτοὶ ἀποτελοῦντες τὸ εἰκοστὸν περίου
τοῦ Ἄλβανικῷ λαῷ, οὔτε πάντες οἱ Ἄλβα-
νοὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῶσι ὡς νευρο-
σπαστα ἐλαυνόμενα μόνον ὑπὸ τῶν ἐνστικτῶν,
ἀνευ συνειδήσεως, ἀνευ οἰαςδήποτε βουλή-
σεως καὶ τάσεως πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὸν
πολιτισμόν, καὶ ὡς ἀμβλείς τὸν νοῦν, ἐγωῖ-
σται καὶ φιλάργυροι, ὡς πρὸ πάντων ὑποστη-
ρίζουσιν οἱ δύο περιηγηταί.

Ὁ Ἄλβανὸς φύσει λεπτὸς καὶ ὀξύς τὸν νοῦν
εἶναι εἰς τῶν εὐφυστέρων λαῶν τοῦ κόσμου,
ὡς ἀπέδειξε καὶ ἀποδεικνύει ἐν πάσῃ ἐργασίᾳ,
ἣν ἐπεχείρησεν, εἴτε ὡς λόγιος, εἴτε ὡς στρα-
τιωτικὸς, εἴτε ὡς ἔμπορος, εἴτε ὡς πολιτικὸς,
ἅμα ἐξελθὼν τοῦ στενοῦ κύκλου, ἐν ᾧ διετέλει
ἐν τῇ πατρίδι τοῦ ἀκαλλιεργήτου καὶ ἀμορφώτου.

Ἄν ὑπόκειται ἐνίοτε εἰς παροδικὰς ἐντυ-
πώσεις, ὡς δύναται νὰ συμβῆ, καὶ παντὶ πε-
πολιτισμένῳ λαῷ ἐν στιγμαῖς μάλιστα κοινω-
νικῶν, θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν κρίσεων,
ἐν γένει σκέπτεται, κρίνει, βούλεται καὶ ἐνεργεῖ
συμφώνως τῷ ὀρθῷ λόγῳ καὶ τῷ δικαίῳ,
οὐχὶ ἴσως κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἀπολύτου φι-
λοσοφίας, ἀλλ' οὐχὶ βεβαίως καὶ κατὰ τὰ ἐνστι-
κτα τῶν ἀγρίων λαῶν. Ἄν ἀπομακρύνεται πολ-
λάκις τοῦ ὀρθοῦ λόγου, δὲν γίνεται τοῦτο εὐκῆ
καὶ ὡς ἔτυχεν. Ἄν ἡ ἀγάπη του μεταβάλλεται
εἰς μῖσος, συντελοῦσιν εἰς τοῦτο ἡ ἀπιστία, ἡ προδο-
σία, ἡ ἀτιμία καὶ ἡ αὐτοδικία. Ἄν κλέπτη καὶ λη-
στεύῃ, ἀνταποδίδει τὴν γενομένην αὐτῷ κλοπὴν
καὶ ληστείαν· ἂν ἀναιτίως πράττῃ τοῦτο, διώ-
κεται καὶ τιμωρεῖται ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν
του. Ἄν φονεύῃ, φονεύεται καὶ αὐτός. Τὴν
φοβερὰν ἀρχὴν «κόκα πῆρ κόκα» δὲν δύνα-
ται τις νὰ ἀξιώσῃ, ὅπως ἀποσκορακίσωσιν οἱ
ἀμόρφωτοι Ἄλβανοὶ, ὅταν κρατῆ ἀτυχῶς ἔτερα
ἀρχὴ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ πολιτισμοῦ «ὀφθαλ-
μὸν ἀντι ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντι ὀδόντος»
ἀρχὴ ἀποκρουομένη μὲν καὶ δικαίως μετ' ἀγα-
νακτικῆσεως, ἀλλ' ὁμως συχνάκις ἐφαρμοζομένη
ἐν διαφοροῖς κύκλοις καὶ περιστάσεσι.

Ὁ Ἄλβανὸς εἶναι καλός, βεβαίως, κατὰ φυ-
σικὴν κλίσιν, διότι σπέρμα τοῦ καλοῦ ἔγκειται
ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου· ὅταν δὲ τὴν κα-
λοσύνην του ἐκδηλοῖ, εἴτε διὰ τῆς ξενίας, ἣν
οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ αὐτῷ, εἴτε διὰ
τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ ἀσθενοῦς, πιστεύει ὅτι
τοῦτο καταλείπει ἀνάμνησιν τῷ ξενιζομένῳ καὶ

βελτίωσιν διὰ τῆς ἰδρύσεως σχολείων, ὡς πρὸ εἰκο-
σαστίας ἠθέλησε νὰ ἐνεργήσῃ ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρ-
νησις, ἐν τῇ Βορείῳ Ἡπειρῷ παρὰ τοῖς Τουρκαλβα-
νοῖς.

εὐεργετομένῳ καὶ ἐπιβάλλει τὴν εὐγνωμοσύνην.
Ἄν καλὸς κατ' αὐτὸν εἶναι ὁ ἰσχυρός, ἕξ
ἴσου καλὸς εἶναι καὶ ὁ μεριμνῶν περὶ τῆς οἰ-
κογενείας του καὶ περὶ τῶν συμπατριωτῶν του,
εἴτε ἐν εἰρήνῃ, εἴτε ἐν πολέμῳ, συμβιβάζει δὲ
αὐτοὺς διὰ τοῦ συνδιαλλακτικοῦ ἠθους του καὶ
καὶ διὰ τοῦ κύρους, ὅπερ τῷ παρέχει ἐν τῇ
φυλῇ ἢ περὶ τῆς καλοσύνης του φήμη.

Ἄν ὁ Ἄλβανὸς δὲν ἔχη πεποιθήσιν εἰς τὴν
θρησκείαν του, αἰσθάνεται ὁμως ὅτι δύναμις
τις ὑπερτάτη διευθίνει αὐτόν, καὶ τὴν δύνα-
μιν ταύτην, εἴτε ἐν τῷ Θεῷ, εἴτε ἐν τῷ Χρι-
στῷ, εἴτε ἐν τῷ Μωάμεθ, εἴτε ἐν τῷ Ἄλλῳ, σέ-
βεται, καὶ ὑπὲρ τῆς δυνάμεως ταύτης ἀποθνή-
σκει μετ' αὐταπαρνήσεως.

Ἄν ὁ Ἄλβανὸς ζῶν ἐν μεμονωμένῃ χώρᾳ
ἀμοιρῇ πολιτισμοῦ, ἀκούει ὁμως μετ' ἀπορίας
καὶ θαυμασμοῦ τὰς προόδους, ἃς ἐπέτελεσαν
ἐν τῷ κόσμῳ αἱ μηχανικαὶ κυρίως ἐπιστήμαι.
Ζητεῖ μετὰ περιεργείας τοὺς λόγους καὶ εὐχε-
ται ὅπως ἴδῃ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ πατρίδι του τὰ
προϊόντα τῆς μεγάλης ταύτης ἀναπτύξεως. Ἄν
αὐτὸς στερηθῇ πάσης σχεδὸν ἀναπτύξεως, διότι
δὲν εἶχε σχολεῖον ἐν τῇ πατρίδι του, πέμπει
ὁμως εὐχαρίστως τὸ τέκνον του εἰς αὐτό, ἂν
τυχὸν ὑπάρχῃ τοιοῦτον, καὶ σέβεται καὶ ξενί-
ζει προθύμως τὸν διδάσκαλόν του.

Ζῶν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τὸν πατριαρχικὸν βίον,
ἀποτροπιᾶζεται τὰ οἰκογενειακὰ σκάνδαλα, ἐξα-
γριούται ἐπὶ τῇ προσβολῇ τῆς οἰκογενειακῆς
τιμῆς καὶ πλῆττει διὰ τῆς μαχαίρας, στήθος
πρὸς στήθος, ὅταν ὁ προσβάλλον αὐτὸν εἶναι
ἕξ ἴσου ἰσχυρός, κυρίως δὲ καὶ δόλω, ὅταν
οὗτος βοηθῆται καὶ ὑπ' ἄλλων.

Καίπερ ἀγέρωχος καὶ υπερήφανος τὸν χα-
ρακτῆρα, ἀποκαλύπτει ὁμως τὴν κεφαλὴν πρὸ
τοῦ μεγαλείου τῆς διανοίας, τῆς οἰκογενείας,
τῆς γενναιότητος, τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς. Ζη-
λωτῆς αὐτῶν, εἶναι ὁ γενναιότερος τῶν ἀνθρώ-
πων θέτων τὸν ἀριστερόν αὐτοῦ βραχίονα ἐπὶ
τῶν ὀφθαλμῶν, ὅπως μὴ τὸν ταράσῃ ἡ λόγχη,
τὸ πυροβόλον, ἢ ἡ πληθὺς τοῦ ἐχθροῦ καὶ
κρατῶν τὸ ξίφος εἰς τὴν δεξιὰν ὀμῶν ἀκάθε-
κτος κατ' αὐτοῦ περιφρονῶν τὸν θάνατον. Ἄν
ἢ ἀτακτος, ὡς ἐθελοντῆς, τιθασσεύεται ὁμως
ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ του, ἔστω καὶ ἂν οὗτος εἶναι παῖς
ἀνήλικος, ἅμα ἐπεβλήθη τῇ φάραξ διὰ τοῦ πο-
λεμικοῦ ἠθους καὶ τῆς εὐγενείας τῆς καταγω-
γῆς του, καὶ γίνεται ὁ εὐπειθέστερος καὶ γεν-
ναιότερος τῶν στρατιωτῶν τοῦ κόσμου ἐν τῷ
τακτικῷ στρατῷ¹.

¹ Τοῦτο ἀπέδειξε πρὸ πολλῶν αἰώνων καὶ ὅτε ὀπη-

Πάντοτε ἐπὶ ὀλοκλήρους αἰῶνας διωκόμενος καὶ διὰ τῆς εὐφυΐας του διαγινώσκων τὰς ἀνθρώπινους ἀδυναμίας, κατ' ἄρχάς μὲν δυσπιστεῖ πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ περισεκεμμένως προβαίνει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν στενῶν φιλικῶν σχέσεων ἕνεκα δὲ τῆς ἐπιφυλάξεώς του ταύτης ἔχαρακτηρίσθη παρὰ τινῶν ὡς πονηρὸς καὶ κρυψίνους, εἶτα ὁμως, ἅμα πεισθῆ περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ ἐπιζητούντος τὴν φιλίαν του, γίνεται ὁ εἰλικρινέστερος καὶ διαρκέστερος τῶν φίλων, ὁ δεινότερος δὲ ἐχθρὸς, ἅμα ἀπατηθῆ παρ' αὐτοῦ.

Ἄν ὁ Ἄλβανὸς φεῖδεται τῶν χρημάτων καὶ διὰ τῶν οικονομῶν του αὐξάνῃ τὴν περιουσίαν του, δὲν δύναται ὁμως νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς φιλόργυρος αὐτὸς ὅστις δαπανᾷ ἀφειδῶς ταύτην ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως καὶ εὐημερίας τῆς πόλεως, εἰς ἣν ἀνήκει, καὶ τῆς χώρας του.

Ζῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς μέρη ἄρεινά, δὲν ἔχει τὴν φαντασίαν λιαν ζωηράν, ὡς οἱ μεσημβρινώτεροι αὐτοῦ λαοὶ καὶ ποίησιν γλυκεῖαν ἀλλ' ἐκφράζει διὰ τῆς ποιήσεώς του ἀρχοῦντος τὰ αἰσθητά του ἔρωτος, τοῦ μητρικοῦ φίλτρον, τῆς πατρίδος καὶ τοῦ πολέμου, ὡς ὑπεδείξαμεν ἐν ἄλλῳ κεφαλαίῳ. Ἄλλ' ἂν οἱ Ἄλβανοὶ δὲν διατελῶσιν ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει καὶ δὲν εἶναι ἄξιοι τῶν εἰκόνων, δι' ὧν εἰκονίζονται ὑπὸ τοῦ Dumont καὶ τοῦ Gillieron, δὲν ἔπεται ὅτι ἔχουσι πολιτισμόν, ἢ τοῦλάχιστον ὅτι κερτῆται ὅτι οἱ Ἄλβανοὶ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, οὔτ' ἐμπόριον ἄρα, οὔτε βιομηχανίαν, οὔτε γεωργίαν καὶ κατὰ τοῦτο συμφωνοῦμεν μετὰ τῶν δύο συγγραφέων. Βεβαίως ὁμως τῆς τοιαύτης καταστάσεως αἰτία δὲν εἶναι ὁ ἐγωϊσμός καὶ ἡ ἀβελτηρία, ἣν ἀποδίδει αὐτοῖς ὁ Albert Dumont.

Φύσις ἄρεινὴ τὸ πλεῖστον καὶ ἀγρία ἡ Ἄλβανία δὲν ἠδύνατο νὰ μορφωθῆ ἀπ' ἑαυτῆς. Δὲν ἔστερεῖτο μὲν τῆς τάσεως πρὸς τὸ καλὸν καὶ ὠραῖον, τάσεως σχετικῆς πρὸς τὴν φύσιν

τῆς ἀλλ' εἶχεν ἀνάγκην, ὡς πάντες οἱ λαοὶ, ζωογονήσεως αὐτῆς διὰ τῆς στενῆς ἐπιμιξίας μετ' ἄλλων πεπολιτισμένων λαῶν.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Ἄλβανοὶ κυρίως τῶν ὀρεῶν οὐδέποτε ὑπέκυψαν εἰς οὐδένα. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶχον καταλάβει ἢ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἠπείρου καὶ Ἄλβανίας, ὅπου εἶχον ἰδρύσει σημανούσας πόλεις τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ τὴν Ἐπίδαμον. Ὁ μεγαλεπήβολος Πύρρος ὁ Β' ἐνετρώφα μόνον εἰς τὰς νίκας καὶ τῆς κατακτήσεις, οὐδὲ τὸ πράπαν σκεπτόμενος νὰ μεταφέρῃ ἐκ Κερκύρας καὶ Ἰταλίας εἰς τὴν Ἠπείρον καὶ Ἄλβανίαν τὸν πολιτισμόν. Οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ διαφόρους ἐπιθέσεις, ἀφήκαν αὐτὴν ἀνεξάρτητον οἱ δὲ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες μετὰ μακροῦς πολέμους, ἐκόντες ἄκοντες, οὐδαμῶς ἐπεξήτησαν νὰ κυβερνήσωσιν αὐτὴν ἐπ' ἀγαθῶ καὶ πολιτίσωσιν. Οὐδεὶς λαὸς πεπολιτισμένος ἤλθε ποτὲ εἰς στενήν μετ' αὐτῆς συνάφειαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κάτω Ἄλβανίᾳ, ἢ ἐμερίμνησε περὶ αὐτῆς. Ἡ φωνὴ τῶν δρυῶν τῆς Δοδώνης καὶ τὸ ὄσμα τῶν Μουσῶν καὶ οἱ παιᾶνες τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Ἀπολλωνίας ἠκούοντο πολὺ μακρὰν αὐτῆς. Καὶ αὐτὴ ἡ ἠχὼ αὐτῶν δὲν ἀντήχει ἐντὸς τῶν ἀγρίων φαράγγων τῆς.

Οὕτως ἀπομεμονωμένη ἡ Ἄλβανία ἐγκατελείφθη εἰς ἑαυτὴν μακρὰν τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ὁμως αὐτὴ παρέχει, εἴπερ τις καὶ ἄλλη χώρα, ἔδαφος ἐπιτήδειον πρὸς ταῦτα, χάρις εἰς τὴν μεγάλην εὐφυΐαν καὶ εἰς τὰ πολλὰ φυσικὰ προτερήματα τῶν κατοίκων τῆς, ἅτινα διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀναπτύξεως ὀπωσθήποτε τῆς συγκοινωνίας ἐν τισὶ κέντροις ἤρξαντο ἀπὸ τίνος χρόνου γινόμενα καταφανέστερα ἐν τῷ σχηματισμῷ κοινωνιῶν τινῶν ἐν αἷς ἤρχισεν ἀναπτυσσόμενος κοινωνικὸς βίος στερεὸς ὀπωσθήποτε. Δύναται τις δὲ νὰ ἐλπίσῃ ὅτι ὁ κοινωνικὸς οὗτος βίος θὰ ἀναπτυχθῆ προϊόντος τοῦ χρόνου, ἂν ὑποβοηθήσῃ πανταχοῦ τῆς Ἄλβανίας ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ μόρφωσις πρὸς ἣν, ὁμολογητέον, οὐδέποτε ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις παρέβαλεν ἐν τῷ Κράτει τῆς δυσκολίας.

N. ΣΚΩΤΙΔΗΣ

ῥέται ὑπὸ τὸν Γεώργιον Καστριώτην ἐπὶ μισθῷ ἐν Ἐδρῶπῃ ὑπὸ τὸν ἥρωα Μερχούριον Μπόναν καὶ σήμερον ὑπηρετῶν ἐν τῷ Τουρκικῷ στρατῷ.

Ε Π Ω Δ Ο Ι

ΟΡΘΡΟΣ ΒΑΘΥΣ

ΑΥΓΗ

Βράδια ἀπαλὰ ἐρωτόθυμα, τὸ μισοκοιμισμά σας τινάζετε, τὰ ὄνειρα ποῦ ὑφαίνει, σήκω, καρδιά, ἀπ' ἀνάμνησι παλιὰ γοητευμένη... Ὁρθρὸς βαθὺς καὶ πλούσια λάμπουν τ' ἄστρα.

Τὸ μεσονύκτιο πέρασε καὶ σεῖς τὰ μυστικὰ σας, πλάνες ψυχές, στὰ μνήματα νὰ κρῖνετε καὶ πάλι... Ὁρθρὸς βαθὺς καὶ πλούσια λάμπουν τ' ἄστρα, καὶ ἡ αὐγὴ δὲν πρόβαλεν ἀκόμη ἀναγέλαστρα, καὶ τὰ πουλιὰ δὲν μπήκανε σὲ τραγουδιοῦ κραι-

[πάλη,

καὶ δὲν ξυπνήσαν 'ς τὰ βουνά, 'ς τὸ χαρωπὸ ἀκρο-

[γιάλι...

Ὁρθρὸς βαθὺς καὶ πλούσια λάμπουν τ' ἄστρα.

ΗΛΙΟΣ

Τώρα ποῦ Ἥλιος κίνησε γιὰ τὰ οὐράνια πλάτια τὸ κάθε δάκρυ τ' ἄρρωστο, τὸ νόθο τὸ διώχνει ἢ μάγισσα ζωὴ, τὰ θολωμένα μάτια ἀπ' τῆς χαρᾶς ἀστράφτουνε τὸν πόθο.

Τώρα ἡ πλάσι, σὰν ψυχὴ ποῦ γιορτινὴ ξυπνάει, παίρνει τοὺς φλοίσβους, τὰ πουλιὰ, τῶν ποταμιῶν [τὸ ρόθο, ἀντιλαλεῖ τὴν ἐρημιὰ, ἀνθία φορᾷει καὶ φρεῖσει ἀπ' τῆς τρέλλης ἀνοιξέως τὸν πόθο.

Κ' ἐνῶ τὴν ἀνοίξει ἡ χαρὰ σὰν λύρα τραγουδάει, 'ς τὰ πλάγια πλάγια τ' οὐρανοῦ ὡς νὰ μεσουρανήσῃ, παίρνει ἕνα νέφος πορφυρῆ χλαμύδα του καὶ [παίει

τοῦ κόσμου ὁ Ἥλιος βασιλεὺς μεσ' εἰς τῆς ζωῆς [τὸν πόθο.

'Εσὸ 'σαι ἢ πὶὸ πανέμορφη καὶ χαρωπὴ παρθένα σὰν κατεβαίνης ἤρεμα ἀπ' τὰ ὄρη...

ψηλὰ τὸ μέτωπο, χρυσοῦ μαλλιὰ καὶ στολισμένα μὲ τῆς Ἀγάπης τ' ἀργυρὸ ἀστέρι, ὦ κόρη, ποῦ ἀναπνοὴ ἀπ' τὰ ἔλατα σοῦ ἐμέστωσε τὸ στήθη, τοῦ λόγγου ἢ βρόση τῆς δροσιάς σοῦεπε τὸ πα-

[ραμῶδι,

καὶ τῆς Ἀγάπης τὸ γλυκὸ τραγοῦδι.

Πρὶν κατεβῆς ἀπ' τὰ βουνά 'ς τοῦ κάμπου ἐδῶ [τῆ χλωρῇ,

Αὐγὴ, ἀπὸ τ' ἀνάβλεμμα καὶ τὸ ροδογελοῦ σου 'ς τὰ ὄνειρά μου χάρισε, νὰ γίνουν ἔργα, ὦ κόρη, πανώρια σὰν τὸν κρῖνο σου, σὰν τὸν Ἀγγερινὸ σου, ποῦ λάμπει Ἀγάπης ἀστρινο λουλοῦδι.

ΜΠΡΟΣ ΣΤΗΝ ΒΙΚΟΝΑ ΠΡΟΞΕΥΧΗ

Ψηλά, ἕνα πράσινο βουνό, κίολόχαρο ἐδῶ κῦμα, κρόκοι πορφύρες 'ς τ' οὐρανοῦ τὰ πλάτη, μακριὰ, μαργαριτόφαια τῶν ὀμυχλῶν τὰ κράτη... ὦ πόθοι σεῖς γιλάζιοι, δίχως κρῖμα, στείλτε τὴ ροδογέννητην Ἰδέα ν' ἀνατείλῃ σὰν χαρηνγῆς κ' ἐρωτικὸ κελαῖδισμα 'ς τὰ χεῖλη.

Γελά τῆς γῆς ἢ ζωγραφιὰ κ' ἀναρριγεῖ τὸ κῦμα, μά, χεῖλη σεῖς ἀθῶα καὶ δίχως κρῖμα, μεσ' εἰς τῆς ζωῆς τὸ φίλημα μπροσ' εἰς τὴ μαγεύ-

[τρα ὕλη

γιατί βαθιὰ ἀπὸ τὴν ψυχὴ ζητᾷτε προσευχῆ;

ΚΩΝ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

Ο ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

— Παράδοσις —

Υπάρχει στη Ρόδο μια οικογένεια στο μα-
ράσι¹ της Παξιμάδας γνωστή με το όνομα
«Του Κκίννου»². Τα μέλη της οικογενείας
αυτής έχουν το χάρισμα όταν κανένας τους
εγγίξει με το χέρι και μαλάξει ολίγον απ' έξω
τον πονεμένο λαιμό είτε παιδιού είτε μεγάλου
ανθρώπου, να γίνεται καλά. Σάν ζωηρό όνειρο
τό θυμούμαι ακόμα, που πηγαίναμε στο σχο-
λειό ένα πρωί κ' έπεράσαμε κ' από του εξα-
δέρφου μου το σπίτι να τον πάρουμε κ' εκείνον
μαζί μας. Τόν ηύραμε να περιμένη στην εξώ-
πορτά τους με δεμένα τα λαιμά. Μας είπε
πώς σήμερα δέν θα ερχότανε στο σχολειό
γιατι πονούσε τα λαιμά του κ' έπερίμενε τη
μητέρα του να τον πάρη στού Κκίννου. Ή
παράδοσις λέγει ότι ή οικογένεια αυτή επήρε
τό χάρισμα τούτο από τό ακόλουθο περιστα-
τικό:

Ό κάππος των ό Κκίννος όταν ήτον νέος
ήτον ό καλύτερος τραγουδιστής και λυριστής.
Στους καλύτερους γάμους και χορούς αυτών
επρωτιμούσαν να παίξη τη λύρα. Μιά νυχτιά
τόν Αύγουστο εξακίνησε να πάη με τη λύρα
του στην Κρεμαστή για να βρεθίη την άλλη
μέρα στο πανηγύρι της Παναγιάς της Καθο-
λικής. Επήγαινε ακροθαλασσιά τό περιγιάλι
τόν Τριαντών, κ' όταν εφτασε τα μεσάνυχτα
κοντά στα θολάρια, βλέπει να ερχονται από

¹ Συνοικία ² Τό όνομα προφέρεται με τρόπον που
έννοει κανείς άμέσως τό ότι τό κ είνε διπλό.

Ή ακροθαλασσιά όπου οι Άνεράδες έπιασαν τόν Κκίννον.

τή θάλασσα ένα κουπάδι Άνεράδες, τόν βάζον
στη μέση να παίξη τη λύρα κ' άρχινούν αυ-
τές τριγύρω του τό χορό. Ύστερο από κάμ-
ποση ώρα έκραξε ό πετεινός.

— «Πάμε να φύγουμε» λέει μια Άνεράδα,
«ό πετεινός έκραξε».

— «Χορεύετε ακόμα είτε ή πρώτη, κ' είν'
ό μαύρος». Ό χορός κρατεί πιδ ζωηρός. Ύστερα
πάλι από κάμποση ώρα, κραζει πάλι ό πετεινός.

«Πάμε να φύγουμε» λέγει μια άλλη, «ό πε-
τεινός εξακράξε».

— «Χορεύετε ακόμα, λέει πάλι ή πρώτη, κ'
είν' ό κόκκινος». Και ό χορός εξακολουθεί ακόμα
ζωηρότερος. Όταν όμως πρds τό μέρος της
ανατολής άρχισε να φαίνεται κάποιο φως και
έκραξε και πάλι ό πετεινός, τότε λέει ή πρώτη
διαλύνοντας τό χορό: «Τρεχάτε τόρα να φύ-
γουμε κ' είν' ό άσπρος». Οι Άνεράδες έφευ-
γαν άλλη απ' εδώ κ' άλλη απ' εκεί. Ταραγμέ-
νος ό Κκίννος σηκώνεται δλόρθος και προφταί-
νει κ' άρπάζει την τελευταία Άνεράδα από τα
μαλλιά.

— «Άφησέ με» τού λέει ή Άνεράδα.

— «Δέ σάφηνω» της λέει ό Κκίννος.

— «Άφησέ με κ' ότι χάρι θέλεις να σε
κάμω».

— «Άκουσε, Άνεράδα μου, έχασα την άρα-
βωνιαστικά μου με τα λαιμά της, να μου πής
ποιό είνε τό γιατρικό, για να μή πάρη κ' άλλ-
λος τόν καμό μου.

— «Άμε, τού λέει ή Άνε-
ράδα, εσύ και τα παιδιά τών
παιδιών σου θα γγίσετε μόνο
με τό χέρι σας απ' έξω τα πο-
νεμένα λαιμά και θα γειαι-
νουν». Κ' έτσι την έπαράτησε
κ' έφυγε.

Σημ. — Για τόν Κκίννον
αυτόν διηγούνται οι άνθρω-
ποι που τόν εφταξαν πώς κα-
νένας λυριστής δέν ήμπορούσε
να τού παραβγίη στα λιανο-
τράγονδα.

Μιά μέρα επαιζε τη λύρα
στον καφενέ μαζί με έναν άλλο
ξακουστό λυριστή. Ό κόσμος
περίεργος εξαζεύτηκε τριγύρω

να δη ποιός θα νικήση από τους δύο. Ό άλλ-
λος ό λυριστής λέει ένα δίστιχο που μ' αυτό
επερίμενε πώς ό Κκίννος δέ θα μπορέση να
δώση απάντησι. Τό δίστιχο ήταν τούτο.

Ό Ήλιος στην Άνατολή και τίστρο' ναι στη
[Δύση

Θελειά τό δένω τό σκοινί κ' όποιος μπορεί άς
[τό λύση.

Όταν τό έτελείωσε έκάταξε λοξά τόν Κκίν-
νον ό όποιος πράγματι εφάνηκε στενοχωρε-
μένος στην άρχή. Άλλ' άφου έτράβηξε μερι-

κές δοξαριές, εξαφνου εφάνηκε μια γαλήνη στο
πρόσωπό του και άπαντά:

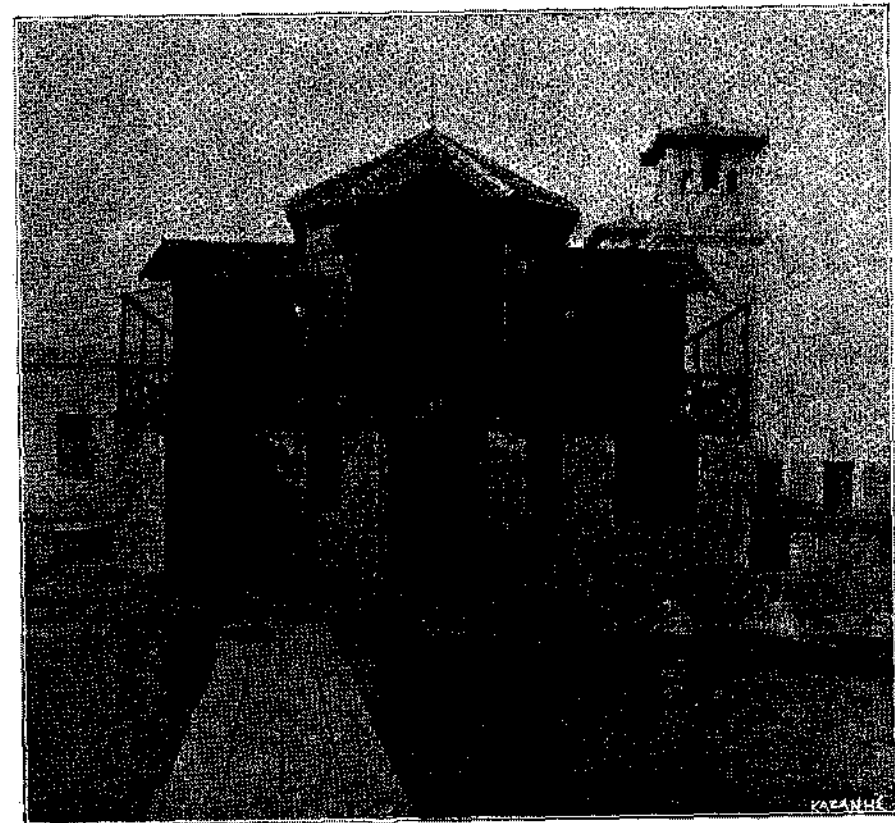
Μή τό τεντώνεις τό σκοινί κ' είν' ή θελειά στη
[μέση

Νά μή λυθί ή αγάπη σου και πάει άλλοδ και
[δέσει.

... και ύστερα από μια εβδομάδα όλες οι κο-
πέλλες κ' όλα τα παληκάκια έτραγουδούσανε
στον ίδιο σκοπό:

Μή τό τεντώνεις τό σκοινί κ' είν' ή θελειά στη
[μέση.

ΠΑΥΛΟΣ ΓΝΕΥΤΟΣ

ΤΟ ΕΝ ΦΑΛΗΡΩ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟΝ ΤΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ — ΑΠΟ ΤΟ ΔΕΥΚΩΝΑ Π. Σ. ΣΑΒΒΙΑΟΥ

ΔΥΟ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ

— ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ ΥΠΟ Β' —

Τὴν ἑσπέραν τῆς 16ης Μαρτίου 1873 (ν. ἡμ.) ἔπεβιάσθημεν ἐν τῷ λιμένι τῆς Σύρου ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου «Βιέννη» τῆς ἐταιρίας Αλόυδ, τὸ ὁποῖον περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀπέπλευσεν. Ἐν τῷ πλοίῳ συνητηθήμεν μετὰ τινος ἀκουράστου ταξειδιώτου, τοῦ Κυρίου Π. ἐκ Λυβέκ-

* Ὁ διὰ τοῦ στοιχείου Β. δηλούμενος συγγραφεὺς τῶν ταξειδιωτικῶν τούτων ἐντυπώσεων εἶναι ἡ αὐτοῦ Ὑψηλότης ὁ πρίγκιψ-διάδοχος τοῦ Σάξ-Μάινινγεν Βερνάρδος. Ἡ αὐτοῦ Ὑψηλότης εἶναι υἱὸς τοῦ νῦν ἡγεμονεύοντος δούκῃ τοῦ Σάξ-Μάινινγεν Γεωργίου Β'. καὶ τῆς πριγκίπισσας Καρόλινας τῆς Πρωσσίας, ἐγεννήθη δὲ τῇ 1ῃ Ἀπριλίου (ν. ἡμ.) 1851 ἐν Μάινινγεν. Ἦτο λοιπὸν 22 ἐτῶν νεανίας γράφων τὰς ὥρας ταύτας καὶ πλήρεις παρατηρητικότητος κρητικὰς ἀναμνήσεις Του. Πλὴν τῆς στρατιωτικῆς του μορφώσεως ἐξειδικεύθη καὶ ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Ἐιδελβέργης καὶ Λιψίας, παρηκολούθησε δὲ τὸν Γαλλο-γερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1871 μετασχὼν τῶν μαχῶν Wörth, Sedan καὶ Orleans, καὶ τῆς πολιορκίας τῶν Παρισίων. Τῷ 1867 ἐγένετο τὸ πρῶτον ἀνθυπολοχαγὸς ἐν τῷ 95ῳ πεζικῷ συντάγματι, μέχρι δὲ τοῦ 1873 εἶχε προαχθῆ εἰς ταγματάρχην. Τῷ 1880-82 μετέβη εἰς τὸ μέγα Ἐπιτελεῖον. Ἐπιθυμῶν ἵνα γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν γλώσσαν αὐτῆς ἐπεχείρησε μακρὸν ἀνά τὰ διάφορα αὐτῆς μέρη ταξειδίον, μετὰ δὲ τὴν εἰς Γερμανίαν ἐπάνοδόν Του προήχθη εἰς συνταγματάρχην καὶ διορίσθη διοικητῆς τοῦ ἐκ' ὀνόματι τοῦ Αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσήφ συντάγματος τῶν γρεναδιέρων. Ἐκτοτε προήχθη εἰς στρατηγὸν ταξιαρχῶν καὶ μεραρχῶν, τῷ δὲ 1895 διορίσθη στρατηγὸς διοικητῆς (Kommandierender General) τοῦ 6ου στρατιωτικοῦ σώματος (ἐν Βρεσλαβίᾳ), καὶ στρατηγὸς τοῦ πεζικοῦ. Τανῦν πλὴν τῆς ἀρχηγίας πολλῶν συνταγμάτων Πρωσσιῶν καὶ Σαξονικῶν εἶναι καὶ Γενικὸς ἐπίτιπτος τῆς δευτέρας Inspektion τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ.

Πλὴν τῆς γερμανικῆς γνωρίζει τὴν τε γαλλικὴν καὶ ἀγγλικὴν καὶ τούτων τῶν δύο τελειότερον τὴν νέαν ἑλληνικὴν, ἣν ὀμιλεῖ καὶ γράφει μετὰ ἀπιστεῦτος εὐχερείας, καὶ δὴ οὕτως ὥστε ἐν ὥραις σχολῆς μετέφρασεν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν τὸν Fiesko τοῦ Σχίλλερ (ἐν Βερολίῳ 1888) καὶ τὴν Emilia Galotti τοῦ Λέσινγ (ἐν Ἀθήναις 1891). Ἐνεκα τῶν περὶ τὴν φιλολογίαν μελετῶν αὐτοῦ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βρεσλαβίας ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἐπίτιμον διδάκτορα τῆς φιλοσοφίας. Ἐκ τῶν Γερμανῶν ποιητῶν λατρεῖ τὸν Γκαίτε καὶ ἐκ τῶν νέων Ἑλλήνων τὸν Βαλαωρίτην, οὗ πλείστα ὅσα τεμάχια ἀπὸ στήθους γνωρίζει. Ἀγαπᾷ θερμῶς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα καὶ θλίβεται καὶ αὐτὸς ὅτι δὲν κατορθώσαμεν ἀκόμη νὰ ἔχωμεν ἄξιον λόγον στρατόν. Εἶναι ἤδη ἡ τετάρτη φορὰ καθ' ἣν ἐπισκέπτεται τὴν Ἑλλάδα, ταύτην δὲ καὶ τὰς πλείστας ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας ἀκριβέστατα ἐξ ἐπισκέψεων του γνωρίζει, καὶ μετὰ ἐκπλησσοῦσης ἀκριβείας ἐνθυμεῖται ὅσα εἶδεν ἢ ἤκουσεν εἰς τὰ διάφορα Ἑλληνικὰ μέρη. Ἐνυμφεύθη ἐν Βερολίῳ τῇ 18ῃ Φεβρουαρίου 1878 τῆς αὐτῆς Βασιλικῆς Ὑψηλότητος τὴν πριγκίπισσαν τῆς Πρωσσίας Καρόλινας, τὴν σειπὴν ἀδελφὴν τῆς ἡμετέρας Πριγκίπισσας Σοφίας καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Γουλιέλμου. Σ. τ. Μ.

κῆς τῆς Γερμανίας, ὅστις ἦτο συνοδὸς μας καθ' ὅλην τὴν ἐκδρομὴν ταύτην.

Ἡ θάλασσα κατὰ τὸν νυκτερινὸν ἡμῶν πλοῦν ἦτο πολὺ ταραγμένη· ὅτε δὲ τὴν πρωΐαν ἀνήλθομεν εἰς τὸ κατάστρωμα, δὲν ἐβλέπομεν πλέον τὸ σύμπλεγμα τῶν ἑλληνικῶν νήσων. Πέριξ ἡμῶν δὲν ὑπῆρχε τι ἄλλο εἰμὴ οὐρανὸς καὶ θάλασσα. Ὁ ὄριζων ἦτο λίαν αἰθρῖος· ἀλλ' ὄχι, πρὸς δυσμὰς ἐφαίνετο λευκὸν νέφος πολὺ ἐκτεταμένον καὶ εὐκρινεὺς ὅπως διαγράμματος. Πλησιάζοντες ἀνεγνωρίσαμεν μετ' εὐφροσύνης ὅτι εἰχομεν πρὸ ἡμῶν τὰ εὐρέα νῶτα χιονοσκεποῦς ὄρους, οὕτινος αἱ ἐκτυφλωτικῶς λευκαὶ φάραγγες καὶ κορυφαὶ μετ' ἀξανατομένης διαρκῶς ἐνεργείας ἀνεφαίνοντο, ἐνῶ οἱ πρόποδες αὐτοῦ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ κυανῶν νεφελῶν. Περὶ τὴν μεσημβριανὴν κατεπλεύσαμεν εἰς τὸν μικρὸν τῶν Χανίων λιμένα.

Ἐπειδὴ ἡ Γερμανία δὲν ἔχει ἴδιον Προξενεῖον ἐν Κρήτῃ, εἶχον παρακαλέσει τὸν ἐν Σμύρνῃ Γενικὸν Πρόξενον τῆς Αὐστρίας νὰ με συστήσῃ εἰς τὸν ἐν Κρήτῃ συνάδελφόν του, ὅστις (V. Stiglich) καὶ τῶντι εὐθὺς μετὰ τὸν κατάπλουν ἡμῶν ἀνήλθεν εἰς τὸ ἀτμοπλοῖον. Ἦτο προσηγῆς πρεσβύτης ἔχων σεβασμίαν λευκὴν γενειάδα καὶ κόμην. Ἐξήλθομεν εἰς τὴν ξηράν. Διὰ πρώτην φοράν ἐπάτησα τὸ ἔδαφος τοῦ βασιλείου τοῦ Μίνως, τὴν γενέθλιον χώραν τῆς Ἀριάδνης καὶ τῆς Φαίδρας, τὴν περιήγμον ἐκ τῶν μύθων νήσον, ἣτις εἶναι σχεδὸν terra incognita εἰς τὸν Εὐρωπαῖον, καὶ τὴν ἁποῖαν ταχέως, ἀπειρώς πολὺ, ἐμελλε νὰ ἀγαπήσω.

Ἐπειδὴ ὁ πολιτισμὸς ἐνταῦθα δὲν ἔχει ἐπὶ τοσοῦτον ἀκόμη προχωρήσει ὥστε νὰ ὑπάρχουν ξενοδοχεῖα—πρὸς τί ἄλλως τε—ἀνάγκη ὁ ξένος κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα νὰ ξενισθῇ ὑπὸ τινος, ἢ ξενία δὲ αὐτῆ προσηνήχθη καὶ εἰς ἐμὲ ὑπὸ τοῦ Προξένου.

Μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου πρὸς τὸν Γενικὸν Διοικητικὴν (Ρεδιφ πασσάν), ῥάθυμόν τινα Παλαιότουρχον, οὕτινος ἡ διαγωγή ἤρμοξε μᾶλλον εἰς ὀλολύζοντα δερβίσην ἢ εἰς Ἐξοχότητα, ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Γραμματέως αὐτοῦ, (Ἀριστάρχης Βέης) προσελθόντος διὰ νὰ με συνοδεύσῃ εἰς περίπατον ἐφ' ἀμάξης. Ὁ περίπατος οὗτος ἐγένετο διὰ μέσου τῆς οὐδὲν ἄξιον λόγου παρεχούσης πόλεως πρὸς τὸ περιβόλιον

Τούρκου τινὸς Βέη. Μόλις διέλθη τις τοὺς ὑπαρούς δρόμους, ὁποῖον ἔκτακτον θέαμα παραουσιάζεται πρὸ τῶν ὀμμάτων του. Εὐρεῖα πεδιάς πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν, ὑπεριάνω τῆς ὁποίας ὡς πράσινος τάπης ἦσαν ἐξηπλωμένα χλόη καὶ σπαρτά, ἢ εὐρίσκοντο πυκνοὶ καὶ ἐκτεταμένοι ἐλαιῶνες, ἐν οἷς πολλαχοῦ κυπαρισσῶνες ἢ πίτυες ὑπερηφάνως τὰς κορυφὰς αὐτῶν πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐξέτεινον· καὶ ἐπαύλεον δὲ καὶ χωρίων πλήθος χαριέντως ἐφαίνετο. Ὅπισθεν ἦσαν πράσινα χαμηλότερά πως ὄρη, ὑπερβαλλόμενα ὑπὸ τῶν χιονοσκεπῶν πλευρῶν τῶν Λευκῶν Ὀρέων. Μαγευτικώτατον ἀληθῶς τοπεῖον.

Τῇ 18ῃ τοῦ μηνὸς ἠρχίσασμεν τὴν περιοδείαν.

Ἡ συνοδία ἡμῶν ἠξήθη προστεθέντων τοῦ τε υἱοῦ καὶ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Προξένου· ὁ γαμβρὸς οὗτος (H. Hillebrand) τοῦ Προξένου ἀντιπροσωπεύει ἐν Χανίοις τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Ὑπὸ τοῦ Πασσᾶ μᾶς ἐδόθη συνοδία ἐκ τεσσάρων ἐπιπέπων χωροφυλάκων (σουβαρήδων) καὶ τις ἀξιωματικὸς τῆς ἀστυνομίας, ἔξοχον ὑπόδειγμα διὰ Φάλσταφ. Καίτοι διῶχυρῆτο ὅτι ἡ νῦν ἀνατεθεῖσα εἰς αὐτὸν ἐντολή ἦτο ἡ τιμητικωτάτη τοῦ βίου του, οὐχ ἦττον ἐφαίνετο ὡς ἔαν ἀπεστέλλετο πρὸς ἀπότισιν ποινῆς, διότι ὁ γιγαντώδης κορμὸς αὐτοῦ περιβεβλημένος τεράστιον χονδρὸν ἐπενδύτην προξένει εἰς αὐτὸν τόσην ζέσην, ὥστε ὄχι μόνον εἶχε διαρκῶς ἀνεωγμένα τὸ περιλαίμιον καὶ τὰ τέσσαρα ἀνώτερα κομβία τῆς στολῆς του, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται τις νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἔλλειψιν λαίμοδετου καὶ ὑποκαμίσου, ἀλλὰ καὶ τὸν σάκκον του εἶχε ὑπὸ τὰς μασχάλας διατρυπήσει διὰ νὰ δύναται ὁ ἀῆρ νὰ ἔχη ἐλευθερωτέραν κυκλοφορίαν εἰς τὸ διακαίόμενον σχεδὸν σῶμα του.

Ταύτης τῆς μορφῆς προηγουμένης ἐξήλθομεν ἐπιπποὶ ἐκ τῶν Χανίων.

Διησχόμεθα τὸ πρῶτον ἐπὶ μακρὸν, ἄθλιον δρόμον μετὰ βράχων καὶ θαλάσσης, λίαν ἐπιπονον, ἕως ὅτου ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πεδιάδα, ἐξ ἧς πάλιν ἡ ὁροσειρὰ ἐν ὅλῃ τῇ μεγαλειότητί της ἐξεκίσετο. Μετὰ πέντε ὥρων πορείαν ἐφθάσαμεν εἰς Βάμον, μικρὸν καὶ ὑψηλὰ κείμενον χωρίον. Ἐνταῦθα περιεποιήθη ἡμᾶς ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Πασσᾶ, ὁ εὐπαιδευτὸς καὶ φιλόφρων Μπεξὲτ βέης, παραθέσας εἰς ἡμᾶς ἐγγώριον οἶνον, πολὺ ὁμοιον πρὸς τὸν τῆς ἐν Σικελίᾳ Μαρσάλας, καὶ ἐν ψητὸν ἄρνιον.

Ἐνδυναμωθέντες ἐξηκολογήσαμεν τὴν ἐπὶ τῶν ἡμιόνων πορείαν καὶ μετ' ὀλίγων ἔθελε τοὺς ἡμετέρους ὀφθαλμοὺς εὐρεῖα καὶ ὀργῶσα

κοιλίας, παρέχουσα ὄλας τὰς ἀποχρώσεις τοῦ πρασίνου, ἀπὸ τοῦ βαθέος πρασίνου τῆς κυπαρίσσου μέχρι τοῦ ἀνοικτοῦ τῆς ἐαρινῆς χλόης τὴν κοιλιάδα δὲ ταύτην ἀπέκλειον πάλιν τὰ Λευκὰ Ὄρη, φωτιζόμενα ὑπὸ λαμπροῦ μεταμεσημβρινοῦ ἡλίου. Μετὰ τὴν μακρὰν σκιὰν ἦτις τὰ μάλιστα συνετέλει πρὸς περιόσμησιν τῆς εἰκόνας, ἐπῆλθε τὸ λυκόφως, καθ' ὃν χρόνον ἡμεῖς ἐπλησιάζομεν τὰς κλεισσορείας, καὶ ὀλίγον πρὶν ἢ ἐπέλθῃ πλήρης νύξ παρατηρήσαμεν δύο (Blockhäuser) ἐπὶ μαγευτικῶν τοποθεσιῶν κειμένους. Οἱ πύργοι οὗτοι εἶναι μικροὶ στρατῶνες ὠχυρωμένοι δι' ἐπάλλξεων καὶ πολεμιστῶν, ἀνηγέρθησαν δὲ συστηματικῶς ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως διαρκούσης τῆς τελευταίας (1866) ἐπαναστάσεως καὶ μετὰ ταύτην, πρὸς ἀσφάλειαν κατὰ μελλόντων ὁμοίων κινδύνων. Εἰς ὀλόκληρον τὴν νῆσον εἶναι διεσπαρμένα τὰ δεσμευτικὰ ταῦτα φρούρια, ἅτινα ὀκοδομήθησαν ἐπὶ ἐξεχουσῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων, αἵτινες νὰ δεσποζῶσι διόδων καὶ τῶν τοιοῦτων, εὐρίσκονται δὲ πρὸς ἄλληλα εἰς συγκοινωνίαν.

Ἐν πλήρει σκότει εἰσήλθομεν εἰς τὰ μεγαλοπρεπῶς ἄγρια στενὰ τῶν Κομιτάδων, καὶ ἐφθάσαμεν τέλος, βαδίζοντες ἐπὶ ἐπικινδυνωτάτων ἀτραπῶν, περὶ τὴν ἐνδεκάτην καὶ ἡμίσειαν τῆς νυκτὸς εἰς τὰ Σφακιά. Ὁ Καϊμακάμης τοῦ μέρους τούτου ὑπεδέχθη ἡμᾶς καὶ μᾶς παρέθηκεν καλὸν δεῖπνον· κατάκοποι ὅμως ὄντες μετέβημεν μετ' ὀλίγον εἰς τὰ νυκτερινὰ ἡμῶν καταλύματα.

Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἐθαυμάσαμεν τὴν θέαν τῶν Σφακιῶν, ὅπερ χωρίον εἶναι κατατεμημένον εἰς χωριστὰς ομάδας οἰκῶν, ἢ ἀνεγείρεται ἐπὶ τῶν ἀποτόμως ἐκ τῆς θαλάσσης ἀνυψουμένων ὄρεων, ὧν αἱ κορυφαὶ εἶναι κεκαλυμμένα διὰ πευκῶν ἢ ἄλλων δένδρων. Ἐν τῷ ἄγριφ τούτῳ καὶ ἀπροσίτῳ τόπῳ κατοικοῦσι οἱ Σφακιανοί, οἱ πρωταγωνιστὰς τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως, φιλοκίνδυνοι ἄνθρωποι, οἵτινες μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα ἐπιστρέφουσιν εἰς τὸ χωρίον των, τὸ δὲ θέρος μετὰ τῶν ζῶων των μένουσι εἰς τὰς ὄρεινὰς βοσκὰς καὶ ἐν πλήρει ὑπαίθρῳ.

Ὅτι ὅμως καὶ ἄλλα αἷτια πλὴν τῆς δυνάμεως τῶν βραχίωνων συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ κάμωσιν ἀκριβῶς ἐνταῦθα τόσῳ ἐπίμονον τὴν ἐπαναστάσιν, ἀποδεικνύεται διὰ τῆς χαράδρας ἐκείνης τὴν ὁποῖαν τώρα ἐν ἡμέρᾳ πρὸς τὰ ὀπίσω διευθυνόμενοι διήλθομεν, καὶ ἦτις εἶναι μία τῶν ὀλίγων εἰσόδων πρὸς τὸ ἀπομονωμένον χωρίον. Χθὲς μᾶς ἐφάνη πολὺ φρικώδης καὶ ἐνιαχοῦ τόσον σκοτεινὴ, ὥστε δὲν

ἡδυνάμην νὰ βλέπω τὰ ὄτα τοῦ ἵππου μου, τώρα ὁμως κατεπλήχθημεν ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεπειᾶς τῆς φύσεως.

Ἐπὶ μίαν ὥραν καὶ ἐν τέταρτον διηρχόμεθα ἔφιπποι μεταξὺ δύο βραχυδῶν τοίχων, ὕψους 8-900 ποδῶν, οἱ τοῖχοι δὲ οὔτοι ἐνιαχοῦ τόσον συνέκλινον ὥστε δὲν ἡδύνατό τις νὰ ἐκτείνῃ πρὸς τὰ πλάγια ἀμφοτέρους τοὺς βραχίονας εἶναι δὲ κεκαλυμμένοι ὑπὸ δένδρων καὶ θάμνων, λόχμης καὶ ἀνθέων, ἅτινα ἐν ἀνατολικῇ θαυσιεῖᾳ καὶ ἐν εὐχύμῳ πρασίῳ χρώματι ἐκ τῶν σχισμῶν καὶ ρωγμῶν ἀνέβλυζον καὶ προεξείχον. Ἐκεῖ μὲν μέρος ὄρους ἀποκοπὴν διεσκόρπισε γιγαντώδη θρύμματα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἐκεῖ δὲ βροεῖ ὁ κισσὸς ἔχων κορμὸν πάχους ἀνθρωπίνου σώματος· ἐνταῦθα ἐκβλαστάνουν δέσμαι ἴων τῶν Ἄλπεων μετριοφρόνως ὑπὸ κλάδους δάφνης κυπτόντων· ἀρκεῖ—οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν δύναται νὰ κορσεθῶσι βλέποντες τὰς πάντοτε μεταλλασσομένης εἰκόνας, αἵτινες διὰ τοῦτο εἰς ὠραϊότητα πάντοτε ἐπιδίδουσι, διότι ἔνεκα τῶν ἐλκωιδῶν καμπῶν τοῦ στενοῦ ἔχει τις ἐνώπιόν του ἐκάστοτε ἐν ὄλον τέλειον θέαμα. Ἐφρίττομεν ἀναλογιζόμενοι ὅτι τὴν προτέραν νύκτα διήλθομεν ἔφιπποι αὐτὸν τοῦτον τὸν δρόμον, ὅστις ἄλλως τε πρὸ τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως δὲν θὰ ἦτο διόλου διαβατός. Ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς φάραγγος, πρὸς ἣν καὶ αὐτὴ ἡ τῆς Ἑλβετικῆς Ταμίνης (ἐξαιρουμένων τῶν ὑδάτων) παραβαλλομένη οὐδὲν ἄξιον λόγου φαίνεται, ἐπορευόμεθα ἐπὶ τῶν ὄρεων ἔφιπποι ἄναντα κάταντα, ἐπὶ ὥρας εὐρισκόμενοι εἰς παραδεισίους τοποθεσίας, καὶ ἔχοντες ἐξ ἀριστερῶν θαυμασίαν ἀποψιν τῶν Λευκῶν Ὁρέων, καὶ ἐνώπιον ἡμῶν τὰς ἐφόρους καὶ ἐλαιῶνων μεστὰς καταφερείας, αἱ ὁποῖαι ἡρέμα κατήρχοντο μέχρι τοῦ κvanoῦ Κρητικῆς πελάγους. Παρὰ τὸν Ἀρμυρόν, ὀρητικὸν ρυάκα ἐκατέρωθεν φραγτόμενον ὑπὸ πυκνῶν θάμνων, ἐσταματήσαμεν διὰ νὰ πῶμεν καφέ. Ὁ χονδρὸς μας Βέγαρα (οὕτως ὀνομάζετο ὁ ἀξιωματικὸς) ὅστις ἐπὶ δύο ἡμέρας εἶχε στερηθῆ τῆς γλυκείας ἀπολαύσεως τοῦ ναργιλῆ, ἐκράγαζε μακρόθεν διερωτῶν περὶ τοῦ ὄργάνου τούτου, ὡς ἡ ἔλαφος κελάρυζει δι' ὕδωρ, καὶ σχεδὸν ἐδάκρυεν ἔνεκα ἐλλείψεως τούτου.

Μόλις περὶ τὴν ὀγδόην καὶ ἡμίσειαν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἀργυρούπολιν, τὸν νυκτερινὸν

ἡμῶν σταθμὸν, ὅπου ὁ Καϊμακάμης πάλιν ὑπεδέχθη ἡμᾶς φιλοξένως. Ἀνεξωγόνησεν ἡμᾶς ἐν πλάφι, καὶ μετὰ μίαν ὥραν τερπνῆς συνδιαλέξεως κατηνθύνθημεν ἂν μὴ εἰς κλίνην, ἀλλὰ τοῦλάχιστον διὰ νὰ κατακλιθῶμεν. Τὴν πρωίαν εἶδομεν ἐκ τῆς στέγης ποίαν θέσιν, ἰδεώδη δι' οἰονδήποτε Ἀνάκτορον, κατεῖχεν ὁ Πύργος τοῦ Καϊμακάμη τῆς Ἀργυρουπόλεως. Δύο ἄγρια κοιλάδες μετὰ ρυάκων περιβάλλουσιν αὐτὸν ἀνυψούμενον ἐπὶ τινος λόφου, ἐν ἀποστάσει ἑκατοντάδων τινῶν βημάτων ἀπὸ τοῦ χωρίου. Τοῦ λόφου τούτου ὑπερέχει πρὸς δυσμὰς ἀπόκημον ὄρος ὅπερ μετὰ καὶ τῶν περιχώρων τοῦ Πύργου περιβάλλετο διὰ τοῦ ἑαρινοῦ μανθίου κατεσπαρμένου δι' ἐρυθρῶν, κνανῶν καὶ λευκῶν ἀνεμωνῶν. Τὸ χωρίον τοῦτο, καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ ἅτινα διήλθομεν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, εἶναι κατὰ τὰ δύο τρίτα ἐρείπια. Καθ' ἃ ὁμως λέγεται ἡ λυπηρὰ εἰ καὶ τόσον γραφικῆ αὐτῆ ἐρήμωσις, χρονολογεῖται ἤδη ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Πορευόμενοι ἔφιπποι διήλθομεν πετρώδεις τινὰς κοιλάδας, κεκαλυμμένας πυκνῶς ὑπὸ θάμνων, κερατῶν, δάφνης, μυρσίνης στελεχῶδους, καὶ διαρροεμένας ὑπὸ ρυάκων, ὧν τὸ ὕδωρ κυλιόμενον ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου αὐτῶν ἡρέμα ἐκελάρυζεν. Ἰδιαιτέρως φητικόν τι καὶ θαυσιεῖα περιελισσόμενον πετρώδες ἄντρον, ἐξ οὗ τὸ ὕδωρ ἡρέμα καταρροεῖ, ἐφάνη εἰς ἡμᾶς ὅτι ἦτο ἀληθὴς ἔδρα εἰδυλλίου, ἡ διαμονὴ τῶν Μουσῶν, ἃς κατοπτεῖται ὁ Πᾶν ἐν μορφῇ τράγου, ὅπισθεν τῶν θαλλουσῶν ροιῶν καὶ ροδοδαφνῶν. Ἐν τῇ τελευταίᾳ καταφερείᾳ πρὸ τῆς Ρεθύμνης διέρχεται τις διὰ δάσους θρυῶν, ὅπερ ἀκόμη δυστυχῶς δὲν εἶναι σύσκιον. Ἐντεῦθεν εἶδομεν τὸ πρῶτον τὴν Ἰδην, τὸ ὑψιστον ὄρος τῆς νήσου, ὅπερ ὁμως πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ εὐφραίνῃ τὸ ὄμμα, ὡς ἡ μακρὰ σειρά τῶν Λευκῶν Ὁρέων. Ἐν Ρεθύμνῃ κατελύσαμεν παρὰ τῷ προξενικῷ πράκτορι τῆς Αὐστρίας, πλουσίῳ Ἑλληνι. Ἡ πόλις τῆς Ρεθύμνης ἔχει ἰδρυθῆ ἐπὶ γλώσσης γῆς εἰσχωρούσης εἰς τὴν θάλασσαν, ἥς τὴν ὑψίστην κορυφὴν ἀποτελεῖ φρούριον, ἰδρυθὲν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, ὅπερ μᾶλλον κοσμεῖ ἢ προστατεύει τὴν πόλιν. Ἐν τῷ φρουρίῳ εὐρίσκειται ἡ μωαμεθανικὴ συνοικία, οἱ Ἕλληνες κατοικοῦσι κάτω. Τὸ Ρέθυμνον ἔχει περὶ τὰς 7-8 χιλιάδας κατοίκων.

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχὲς]

Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ ἸΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ

Ἡ ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ Ἡ ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ *

ΣΧΕΣΕΙΣ Αἰθέρος καὶ γῆς

Ἐὰν διὰ τοῦ αἰθέρος τὸ φῶς καὶ ὁ ἠλεκτρισμός συνεδέθησαν καὶ συνεχανεύθησαν εἰς ἓν ὄλον, ἡ ἔξοχος αὐτῆ ἐπιτυχία τοῦ αἰθέρος δὲν εἶναι οὔτε ἡ μόνη οὔτε ἡ σπουδαιότερα. Αἱ νεώταται ἔρευναι τῆς Θεωρητικῆς Φυσικῆς τείνουσι νὰ ἀποδώσωσι εἰς αὐτὸν πολὺ γενικωτέραν σημασίαν. Διὰ τοῦ αἰθέρος τείνει νὰ δημιουργηθῇ τὸ Σύμπαν, νὰ ἐξηγηθῇ αὐτὴ ἡ μάζα, νὰ ἐξαφανισθῇ ἡ ἕλη καὶ νὰ ἀναχθῇ εἰς ἐνέργειαν, εἰς ἠλεκτρισμὸν ὀλόκληρον ὁ ὕλικὸς κόσμος.

Ἡ διὰ τοῦ αἰθέρος διάπλασις ὄλων τῶν μορφῶν τῆς ἕλης καὶ ἡ δι' αὐτοῦ δημιουργία τοῦ παντός εἶνε τὸ ὄνειρον, τὸ συλληφθὲν ἐντὸς τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν Σχολῶν καὶ ἀπασχολοῦν σήμερον τοὺς πλείστους τῶν φυσικῶν.

Αἱ γνώσεις ἡμῶν ὁμως ἐπὶ τῶν φαινομένων τῶν σχέσεων ἕλης καὶ αἰθέρος, αἱ ὁποῖαι θὰ ἡδύνατο νὰ μᾶς δδηγήσωσι εἰς τοῦτο, ἦσαν λίαν περιορισμέναι μέχρι ἐσχάτων. Ἄλλ' αἱ τελευταῖαι ἀνακαλύψεις τῆς Φυσικῆς ἐπὶ τῆς ἀγωγιμότητος τῶν ἀερίων, ἐπὶ τῶν ἀκτινεργῶν οὐσιῶν, ἐπὶ τῶν καθοδικῶν ἀκτίνων, διεφώτισαν θαυμασίως τὸ μέγα τοῦτο καὶ πρωτεῦον αὐτῆς πρόβλημα.

Αἱ ἀνακαλύψεις αὗται, αἱ ὁποῖαι συνεκλόνησαν ἐκ βάθρων τὸ οἰκοδόμημα τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἀνέτρεψαν δοξασίας ἀρχαιότητας καὶ θεμελιώδεις, ἄγουσι εἰς νέας θεωρίας τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῆς ἕλης καὶ ἀνοίγουσι νέας ἀπόψεις ἐπὶ τῆς Φυσικῆς συστάσεως τοῦ Συμπαντος.

Αἱ ἔρευναι ἐπὶ τῆς ἀγωγιμότητος τῶν ἀερίων παρέσχον ἄπλετον φῶς καὶ δι' αὐτῶν ἡ Ἐπιστήμη προσέβη ἐνδότερον, ὅσον οὐδέποτε μέχρι ἐσχάτων, εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς συστάσεως τῆς ἕλης καὶ τῶν ἀμοιβαίων ἐνεργειῶν ἕλης καὶ αἰθέρος. Ἡ Σχολὴ τῆς Cambridge, ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ J. J. Thomson, ἔθεσε τὴν μᾶλλον ἀπλῆν τάξιν εἰς τμήμα, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἡ φαντασία ἀχαλίνωτος ἴδρυσεν τὰ παραδοξότερα εἰδῶλα· ἐπέβαλε νόμους εἰς τὸν κεραννόν.

Τὰ σχετικὰ πειράματα ἔδειξαν, ὅτι τὰ ἀέρια, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἑξωτερικῶν τινῶν ἐνεργειῶν, καθίστανται καλοὶ ἀγωγοὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ

παρουσιάζουσιν ἰδιότητας ἀναλόγους πρὸς τὰς τῶν φαινομένων τῆς ἠλεκτρολύσεως. Ἐκ τούτου ὀρμώμενος ὁ J. J. Thomson ὑποθέτει, ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ μόριά τινα τῶν ἀερίων ὑποδιαιοροῦνται ἕκαστον εἰς δύο τμημάτια, ἠλεκτρισμένα ἀντιθέτως, τὰ ὁποῖα προκαλοῦσι τὰ φαινόμενα τῆς ἀγωγιμότητος αὐτῶν¹. Τὰ τμημάτια ταῦτα ἐκλήθησαν ἰόντα (ions).

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ὑπεστηρίχθη ἔξοχος ὑπὸ διαφόρων πειραματικῶν ἔρευνῶν, ὡς αἱ ἐπὶ τῆς ἐκκενώσεως τῶν ἠλεκτρισμένων ἀγωγῶν, τῆς συμπυκνώσεως τῶν ὑδρατμῶν δι' ἀερίων ἰοντοῦχων καὶ ἄλλων διὰ τῶν ἔρευνῶν τούτων κατορθώθη μάλιστα νὰ ἀπομονωθῶσι καὶ μετρηθῶσι τὰ ἰόντα καὶ νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸν φορτίον ἕκαστου ἰόντος εἶναι περίπου ἴσον πρὸς τὸ ἐν τῇ ἠλεκτρολύσει εὐρισκόμενον εἰς μονοδύναμον στοιχεῖον.

Ἡ σπουδαία αὕτη ἰσότης, ἡ ὁποῖα παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλα φαινόμενα, ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἰόντος ἔχομεν ἐνώπιον

¹ Τὰ ἀέρια ὑπὸ τοὺς συνήθεις ὄρους εἶνε λίαν κακοὶ ἀγωγοὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Ἐὰν ὁμως δι' αὐτῶν διέλθωσι ἀκτίνες X, τότε καθίστανται καλοὶ ἀγωγοὶ καὶ ρεῦμα ἠλεκτρικὸν δύναται νὰ σχηματισθῇ, ἐὰν ἐντὸς αὐτῶν εἰσαγάγωμεν τοὺς δύο πόλους στήλης.

Ἐπίσης ἀγωγὸς ἠλεκτρισμοῦ χάνει τὸν ἠλεκτρισμὸν αὐτοῦ, ὅταν διὰ τοῦ ἀερίου, ὑπὸ τοῦ ὁποῖου περιβάλλεται, διέλθωσι ἀκτίνες X. Ἄρα εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας τὸ ἀέριον ὑφίσταται ἀλλοίωσιν τινα, ἔνεκα τῆς ὁποίας κατέστη καλὸς ἀγωγός. Δεχόμεθα, ὅτι ἡ ἀλλοίωσις αὕτη συνίσταται εἰς τὸν σχηματισμὸν ἰόντων, τὰ ὁποῖα, κινούμενα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἠλεκτρικῶν δυνάμεων, προκαλοῦσι τὰ προηγούμενα φαινόμενα. Οὕτω, ἐὰν ὁ ἠλεκτρισμὸς τοῦ ἀγωγοῦ εἶναι θετικὸς, θὰ προσελκύσῃ τὰ ἀρνητικὰ ἰόντα καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐξουδετερωθῇ ὁ ἠλεκτρισμὸς αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ ἀντιθέτου τῶν ἰόντων. Ὁμοίᾳ δὲ κίνησις τὸσον τῶν θετικῶς ὅσον καὶ τῶν ἀρνητικῶς ἠλεκτρισμένων ἰόντων, σχηματίζει τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, τῆς πρώτης περιπτώσεως.

Ἡ ἀγωγιμότης ὁμως τῶν ἀερίων ἐξαφανίζεται, ἐὰν ἐκλείψῃ καὶ τὸ ἠλεκτρικὸν πεδῖον ἐντὸς τοῦ ὁποῖου εὐρισκονται. Διότι τὰ σχηματισθέντα ἰόντα, ἐκκόμενα ἀμοιβαίως, συναντῶνται καὶ καταλήγουσιν εἰς τὸν σχηματισμὸν οὐδετέρων μορίων, ἥτοι τῆς ἀρχικῆς καταστάσεως.

Αἱ ἀκτίνες X δὲν εἶνε ὁμως τὸ μόνον αἷτιον τῆς παραγωγῆς τῶν ἰόντων: τοῦναντίον, τὸ φαινόμενον τοῦτο τοῦ ἀτομικοῦ ἀφεταιρισμοῦ ἀνευρίσκειται πανταχοῦ. Αἱ ὑπεριώδεις ἀκτίνες, ὡς καὶ αἱ καθοδικαί, ἡ θέρμανσις εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, χημικαὶ τινες δράσεις καὶ πλείστα ἄλλα αἷτια προκαλοῦσι τὴν γένεσιν ἰόντων οὕτως, ὥστε πάντοτε τὰ ἀέρια παρέχουσι τοιαῦτα.

Ἡ σύγκρουσις τῶν ἰόντων μετὰ τῶν μορίων δύναται ἐπίσης νὰ παραγάγῃ νέα ἰόντα καὶ ἰδίως ἐὰν αἱ ταχύτητες εἶνε μεγάλαι καὶ ἡ πίεσις τοῦ ἀερίου μικρά.

ημῶν τὸ ἐλάχιστον ἠλεκτρικὸν φορτίον, τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν μεμονωμένον, ὅτι εὐρισκόμεθα πρὸ μονάδος φυσικῆς ἢ ἄλλως πρὸ αὐτοῦ τοῦ ἀτόμου τοῦ ἠλεκτρισμοῦ.

Αἱ ἐρευνᾶν ἐπὶ τῶν ἰόντων ἐγνώρισαν πλείστα στοιχεῖα τῶν, ὡς τὴν ταχύτητα, τὴν μᾶζαν καὶ ἄλλα καὶ κατέδειξαν, ὅτι τὰ μὲν θετικῶς ἠλεκτρισμένα εἶναι μεγάλα, ὅπως τὰ ἄτομα τῆς Χημείας, τὰ δὲ ἀρνητικῶς ἠλεκτρισμένα εἶναι χιλιάκις περίπου μικρότερα.

Οὕτω διὰ τῶν ἐρευνῶν τῆς Φυσικῆς ἀποκαλύπτεται διὰ πρώτην φοράν ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ, ὅτι τὸ ἄτομον, εἰς τὸ ὁποῖον πρὸ πολλοῦ ἔσταμάτησεν ἡ Χημεία, δὲν εἶναι τὸ μικρότερον τμήμα τῆς ὕλης, ἀλλ' ὅτι ὑποδιαιρεῖται καὶ αὐτὸ εἰς τμημάτια, ἔξ ὧν τὰ ἀρνητικῶς ἠλεκτρισμένα εἶναι χιλιάκις περίπου μικρότερα. Τὰ ἐλάχιστα ταῦτα σωματίδια, ἢτοι τὰ ἀρνητικὰ ἰόντα, ἐκλήθησαν εἰδικώτερον ἠλεκτριόνια (electrons).

Ἄλλὰ ποῖα ἡ φύσις καὶ τίνας αἱ ιδιότητες τῶν ἐλαχίστων τούτων σωματίων, τῶν ἠλεκτριόντων; Ἡ σπουδὴ τῶν καθοδικῶν ἀκτίνων καὶ ἡ ἐρευνα τῶν ἀκτινεργῶν σωματίων παρέσχον σπουδαίας καὶ πολυτίμους γνώσεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Αἱ ἐργασίαι ἰδίως τοῦ σοφοῦ Ἄγγλου φυσικοῦ Crookes κατέδειξαν, ὅτι αἱ ἠλεκτρικαὶ ἐκκενώσεις διὰ μέσου ἠραιωμένων ἀερίων, προκαλοῦσι τὴν γένεσιν τῶν καλουμένων καθοδικῶν ἀκτίνων. Αἱ ἀκτίνες αὗται εἶναι μὲν σκοτειναί, ἀλλὰ προσβάλλουσι τὰς φωτογραφικὰς πλάκας, παράγουν ἀποτελέσματα θερμομαντικὰ καὶ μηχανικὰ, προκαλοῦσι τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἀκτίνων τοῦ Röntgen καὶ μεταβάλλουσι διεύθυνσιν διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ μαγνητισμοῦ.

Τὸ παράδοξον τοῦτο φῶς, ἐφ' οὗ ἐπιδρά τοιοῦτοτρόπως ὁ μαγνητισμός, ἀπεδείχθη καὶ ἠλεκτρισμένον ἢ ἰδιότης αὐτῆ θὰ ἦτο ἀνεξήγητος, ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ καθοδικαὶ ἀκτίνες εἶναι κυμάνσεις τοῦ αἰθέρος. Οὕτω τὸ φῶς τοῦτο εἶναι ὅλως διάφορον τῶν συνήθων ἀκτινοβολιῶν.

Ποῖα λοιπὸν ἡ φύσις τοῦ φωτός τούτου; Πρῶτος ὁ Crookes, διὰ τῶν περιφημῶν ἐρευνῶν του, ἔθεσε τὰς βάσεις νέας θεωρίας, καθ' ἣν αἱ καθοδικαὶ ἀκτίνες εἶναι ἠλεκτριόνια ἐν κινήσει. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς ὑπεστηρίχθη καὶ ἐβεβαιώθη ἀσφαλῶς ὑπὸ τῶν ἐργασιῶν τοῦ φυσικοῦ J. J. Thomson: Οὕτως ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ ταχύτης τῶν ἠλεκτριόντων εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς φύσεως τοῦ ἀερίου, ἔξ οὗ ταῦτα προήλθον, καὶ ὅτι τὸ ἠλε-

κτρικὸν φορτίον αὐτῶν εἶναι ἴσον πρὸς τὸ εὐρεθὲν διὰ τῶν προγενεστέρων φαινομένων¹. Ἐν γένει δὲ ἀποδεικνύεται ὅτι αἱ καθοδικαὶ ἀκτίνες εἶναι φύσεως ὕλικῆς, ἢτοι ἔχουσιν ἀδράνεια καὶ ἐπομένως καὶ μᾶζαν².

Ἐκ τῆς ἐπισταμένης ἐρευνῆς τῆς καθοδικῆς ἀκτινοβολίας ἀγόμεθα τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸ σπουδαιότατον συμπέρασμα, ὅτι πᾶν ὕλικὸν ἄτομον ὑποδιαιρεῖται εἰς ἠλεκτρικὸν ἀρνητικῶς ἠλεκτρισμένον καὶ πάντοτε τὸ αὐτὸ οἰασθήποτε καὶ ἂν εἶναι ἢ ὕλη ἢ ἀπὸ τῆς παρήχθη, καὶ εἰς τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ἀτόμου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἠλεκτρισμένον θετικῶς δι' ἴσης ποσότητος.

Ἴδου λοιπὸν, ὅτι ἐν τῇ συστάσει οἰασθήποτε ὕλικῆς οὐσίας ὑφίσταται κοινὸν στοιχεῖον τὸ ἠλεκτριόν.

Τὰ θεμελιώδη ταῦτα τῆς Φυσικῆς ζητήματα διεφωτίσθησαν ἰσχυρῶς ὑπὸ τῆς ἀνακάλυψως καὶ σπουδῆς τῶν σωματίων, τῶν κληθέντων ἀκτινεργῶν.

Αἱ ἀκτινεργοὶ οὐσίαι ἔχουσι τὴν ιδιότητα νὰ ἐκπέμπουσιν ἀκτίνες ἀοράτους, αἱ ὁποῖαι προσβάλλουσι τὰς φωτογραφικὰς πλάκας, καθι-

¹ Πρὸς εὔρεσιν τῆς ταχύτητος ἐφημερίσθησαν πλείστα μέθοδοι, στηριζόμεναι εἰς μετρήσεις εἴτε τῶν ἀποκλίσεων, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐκ τῆς ἐπιδράσεως μαγνητικοῦ καὶ ἠλεκτρικοῦ πεδίου, εἴτε τῆς ἀκτίνος καμπυλότητος τῆς τροχιάς τῶν ἠλεκτριόντων ὑπὸ ὁρισμένου ὄρους καὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ δυναμικοῦ, εἴτε καὶ τῆς ποσότητος τοῦ μεταφερομένου ὑπ' αὐτῶν ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῆς θερμομαντικῆς ἐνεργείας, τῆς παρεχομένης εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον εἰς θερμομαντικὸν στοιχεῖον καὶ ἐν γένει διὰ δύο διαφορῶν τοιοῦτων μετρήσεων. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν μετρήσεων τούτων, ἂν καὶ ἐξαχθέντα διὰ ποικίλων μεθόδων, συμφωνοῦσι κατὰ τρόπον λίαν ἰκανοποιητικὸν σχετικῶς.

² Ὡς ἀπεδείχθη, ἡ ταχύτης τῶν ἠλεκτριόντων δύναται νὰ φθάσῃ τὰς 100,000 χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον. Διὰ τῶν διαφορῶν δὲ ταχύτητος δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὰ πλείστα εἶδη τῶν καθοδικῶν ἀκτίνων, τὰ ἀποτελοῦντα τὰ σχετικὰ φάσματα.

³ Αἱ ιδιότητες τοῦ φωτός τούτου ἐπαληθεύουσι θαυμασιῶς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Crookes. Ὡς ἀπεδείχθη αἱ καθοδικαὶ ἀκτίνες δύναται νὰ προκαλέωσι κινήσεις τῶν σωματίων, τὰ ὁποῖα συναντῶσιν οὕτω μικρὸς μῦλος τίθεται εἰς κίνησιν περιστροφικῆν, ἐὼν ἐπὶ τῶν πτερύγων του προσπέσωσιν αἱ ἀκτίνες αὗται. Ἐκτός τούτου θερμαίνουσι τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα τύπουσι φύλλον λευκοχρῶσου δύναται τοιοῦτοτρόπως νὰ ἐρυθροπορευθῆ. Πειραματικῶς δὲ ἀπεδείχθη, ὅτι αἱ καθοδικαὶ ἀκτίνες μεταφέρουσιν ἠλεκτρισμὸν καὶ ἀποκλίνουσιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μαγνητισμοῦ. Τοιοῦτοτρόπως, κατὰ τὰ πειράματα τοῦ Rowland, ἡ καθοδικὴ ἀκτινοβολία ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἀληθῆς ρεύμα ἠλεκτρισμοῦ.

Κατὰ τὴν θεωρίαν αἱ ἀκτίνες αὗται, παρουσιάζουσι κατὰ τὸν μαγνητικὸν πεδίου, ὁφείλουσι νὰ ἀκολουθῶσι τροχίαν ἑλικοειδῆ. Τὸ πείραμα ἐπιλήθευσε τελείως τὸ φαινόμενον τοῦτο.

στῶσι τὰ ἀέρια εὐηλεκτραγωγὰ διὰ τῆς παραγωγῆς ἰόντων ἐντὸς αὐτῶν, διέρχονται διὰ λεπτῶν μεταλλικῶν φύλλων καὶ προκαλοῦσι τὸν φωσφορισμὸν.

Αἱ ιδιότητες τῶν ἀκτινεργῶν σωματίων ἀνεκαλύφθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Becquerel εἰς τὰ ἄλατα τοῦ οὐρανίου. Μετὰ τοῦτον ὁ Curie, σπουδαῖος βοηθούμενος ὑπὸ τῆς διασήμευ κυρίας του, ἐπεχείρησε τὰ περιήρημα πειράματα αὐτοῦ, δι' ὧν ἀνεκαλύφθη τὸ ράδιον, οὐσία 100,000 φορὰς πλέον ἀκτινεργὸς τοῦ οὐρανίου.

Οὐδεμίαν, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἀνακάλυψως ἢ ἐπίδρασις ἐκτείνεται τοσοῦτον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ διαφωτίζει ἐξαιρέτως ὀγκώδεις ὁμάδας φαινομένων τέως ἀνεξηγήτων, ὡς ἡ ἀνακάλυψις αὕτη. Τὸ ράδιον ἀποτελεῖ τὴν κορωνίδα μακρῶν ἐργασιῶν, δυσχερεστάτων καὶ πολυμύχθων, ἐντὸς τοῦ πυκνοτέρου σκότους λαβυρινθώδους τμήματος τοῦ ἀγνώστου.

Ὁ καταπληκτικώτερος χαρακτήρ τοῦ ραδίου εἶναι, ὅτι διαχέει συνεχῶς χειμάρρους ἀκτίνων, αἱ ὁποῖαι ὁμοιάζουσι μὲν πρὸς τὰς ἀκτίνες τοῦ Röntgen ἀλλὰ διαφέρουσιν αὐτῶν κατὰ τινὰς σπουδαίας ιδιότητας. Κατὰ τὰς ἐρεῖνας δὲ τοῦ Curie ἕκαστον γράμμον ραδίου ἐκπέμπει καταπληκτικὴν ποσότητα θερμότητος, ἀνερχομένην εἰς 100 μονάδας καθ' ὥραν!

Ἐκτός ὅμως τοῦ ραδίου ἀνεκαλύφθησαν καὶ πλείστα ἄλλα σώματα ἀκτινεργά. Ἐξ ὧν δὲ τῶν οὐσιῶν τούτων αἱ μᾶλλον ἀκτινεργοὶ ὑφίστανται ἀπαύστως μεταμορφώσεις.

Ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τῶν ἀκτίνων τοῦ ραδίου, καὶ ἐν γένει τῶν ἀκτινεργῶν σωματίων, συνάγεται τὸ γενικὸν συμπέρασμα, ὅτι ταῦτα ἐκπέμπουσι τριῶν εἰδῶν ἀκτινοβολίας. Αἱ ἀκτίνες τοῦ πρώτου εἶδους εἶναι ἀκτίνες Röntgen, ὁφειλόμεναι εἰς κινήσεις τοῦ αἰθέρος, ἐνῶ αἱ ἀκτίνες τοῦ δευτέρου εἶδους εἶναι καθοδικαὶ ἀκτίνες, ἢτοι ἠλεκτριόνια ἐν κινήσει¹. Τέλος αἱ ἀκτίνες τοῦ τρίτου εἶδους εἶναι ἰόντα ὕλικα, θετικῶς ἠλεκτρισμένα, τῶν ὁποίων ἢ μὲν μᾶζα εἶναι μεγίστη, σχετικῶς πρὸς τὴν τῶν ἠλεκτριόντων, ἢ δὲ ἐνεργεία τῶν χιλιάκις μεγαλύτερα.

Ἐκτός ὅμως τῶν ἀκτίνων τούτων τὸ ράδιον εἶναι ἢ ἐστία καὶ ἄλλου εἶδους ἐκπομπῆς, ἐξαιρέτως λεπτεπιλέπτου, ἢ ὁποῖα μεταδίδει εἰς τὰ λοιπὰ σώματα προσωρινῶς ιδιότητος ἀκτινεργ-

¹ Ἡ ταχύτης τῶν ἠλεκτριόντων τούτων εἶναι τεραστία καὶ ἀποτελεῖ διὰ τινὰ τὰ $\frac{2}{10}$ τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός.

γοῦς ἢ μυστηριώδης αὕτη ἐκπομπὴ εἶναι ἀέριον ἀσταθὲς καὶ ἀδρανὲς χημικῶς, ὑπὸ τινὰς ἐπόψεις δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀτμός, καὶ χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς κυρίας ιδιότητος αὐτῆς τῆς ἀκτινεργείας.

Ἐσχάτως οἱ Ramsay καὶ Soddy διὰ τῆς φασματικῆς ἀναλύσεως τοῦ ἀερίου, τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ διαφορῶν ἀλάτων τοῦ ραδίου, παρετήρησαν φαινόμενον ἐκτάκτου σπουδαιότητος: Τὸ ράδιον, στοιχεῖον ὄρισμένον τελείως, παράγει ἄλλο στοιχεῖον ἐπίσης ὄρισμένον, τὸ ἥλιον.

Ἐνταῦθα λοιπὸν παριστάμεθα μάρτυρες μεταμορφώσεως τῆς ὕλης ἀπὸ ἐνὸς εἶδους ἢ ἀπὸ ἐνὸς στοιχείου εἰς ἄλλο; Εὐρισκόμεθα ἄρα γε ἐνώπιον πραγματικῆς ἐξελίξεως τοῦ δνείρου τῶν ἀλχημιστῶν;

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῶν πειραματικῶν τούτων ἐρευνῶν δίδουσι σοβαρώτατον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας θεωρίας τῶν ἀλχημιστῶν, τῆς μετατροπῆς τῆς ὕλης καὶ ἐν γένει κλονίζουσιν αὐτὰς τὰς βάσεις τῆς Ἐπιστήμης τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς ἐνεργείας, τὸ ἀναλλοίωτον τοῦ ὕλικου ἀτόμου.

Πῶς δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι τὰ φαινόμενα ταῦτα τῶν ἀκτινεργῶν σωματίων;

Σήμερον, ἐκ τῶν γενομένων πειραματικῶν ἐρευνῶν δεχόμεθα ὅτι τὰ ἀκτινεργὰ σώματα ὑφίστανται πιθανῶς ἀληθεῖς μεταμορφώσεις.

Καὶ οἱ μὲν φυσικοὶ οἱ μᾶλλον συντηρητικοὶ δέχονται, ὅτι ἡ ὕλη τῶν ἀκτινεργῶν σωματίων ὑπόκειται εἰς ἐξέλιξιν, βαίνουσαν ἀπὸ καταστάσεως ἀσταθοῦς πρὸς ἄλλην εὐσταθῆ. Τὸ σῶμα μετὰ τὴν μετάπτωσιν ἀπὸ τινος καταστάσεως εἰς ἄλλην κατέχει νέας ιδιότητος καὶ ἐὰν μὲν δὲν εἶναι πλέον ἀκτινεργόν, ἀποτελεῖ τὸ εὐσταθὲς τέρμα τῆς μεταμορφώσεως, ἐὰν δὲ καὶ τὸ νέον τοῦτο σῶμα εἶναι ἀκτινεργόν, θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐξέλιξιν μέχρις ὅτου καταλήξῃ εἰς εὐσταθῆ κατάστασιν. Οὕτω τὸ ράδιον μεταμορφούμενον καταλήγει εἰς ἥλιον, ἀφοῦ διέλθῃ διὰ διαφορῶν ἐνδιαμέσων καταστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τοὺς ἀλληλοδιαδόχους βαθμοὺς τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ἀτόμων του.

Διὰ τοῦ μετασχηματισμοῦ τούτου τοῦ ραδίου ἐξηγεῖται ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἐκπομπὴ ἐνεργείας, καὶ τὰ σχετικὰ φαινόμενα δὲν ἀντιτίθενται πλέον πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς διατηρήσεως αὐτῆς. Διότι κατὰ τὸν μετασχηματισμὸν ὑποθέτομεν, ὅτι τὸ ράδιον ἐκπέμπει τὴν δυνάμει ἐνεργείαν, τὴν ὁποῖαν κα-

τέχει, όπως συμβαίνει π. χ. εις τὰ συνήθη χημικά φαινόμενα¹.

Τὰ δύο δὲ εἶδη τῶν ἀκτινοβολιῶν, τὰ ἀποτελούμενα ἐξ ἰόντων καὶ ἠλεκτριόντων προέρχονται ἐκ τῆς διαλύσεως τῶν ἀσταθῶν ἀτόμων, τῶν ἐκπεμπομένων ἐκ τῶν ἀκτινεργῶν σωμάτων. Ἡ ἀερώδης ἐκπομπὴ ἀποτελεῖται ἐξ ἰόντων, περὶ τὰ ὁποῖα συνηθροίσθησαν μόρια τινὰ καὶ δύναται νὰ ἀποσυντεθῇ ἐκ νέου οὕτως, ὥστε νὰ παραχθῶσι νέα σώματα.

Ἡ ἐξήγησις αὐτῆ τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀκτινεργῶν σωμάτων θέλει μὲν τὸ πνεῦμα διὰ τῆς ἀπλότητός της, ἀλλὰ καὶ καταπλήσει, διότι δι' αὐτῆς εἰσερχόμεθα ἀποτόμως καὶ βαθέως εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων.

Ἄλλοι ὅμως μᾶλλον τολμηροὶ προβαίνουνσι περαιτέρω καὶ δέχονται, ὅτι ἡ ἀκτινεργία εἶναι κοινὴ εἰς ὅλα τὰ σώματα, ἀποτελοῦσα οὐσιώδη ἰδιότητα τῆς ὕλης, ὡς φαίνονται ἀποδεικνύοντα πλεῖστα πειράματα. Οὕτως εὐρισκόμεθα πρὸ νέου προβλήματος, τῆς συνεχοῦς ἀποσυνθέσεως, μέχρι τελείας διαλύσεως, τοῦ ὕλικου ἀτόμου. Πιθανὸν τὸ φαινόμενον νὰ διαρκῇ ἐπὶ μακρότατον χρόνον. Ἡ διάρκειά αὐτῆ, ἀποτελοῦσα στιγμὴν ἐν τῷ ἀπείρῳ τοῦ χρόνου, ὀλίγον ἐνδιαφέρει τὴν Ἐπιστήμην.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν ἰδέαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξ ἐνοτικῆς εἴμεθα προσκεκολλημένοι, ὅτι ἡ συνήθης ὕλη εἶναι τὸ εὐσταθέστερον πάντων ἐν τῷ Σύμπαντι καὶ νὰ δεχθῶμεν τὸναντίον, ὅτι οἰονδήποτε σῶμα εἶναι ὅμοιον πρὸς ἐκρηκτικὴν οὐσίαν, ἣ ὁποία ἀποσυντίθεται μετὰ μεγάλης βραδύτητος. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη οὐδόλως μὲν ἀντιφάσκει πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνεργείας, ἐνέχει ὅμως συνεπειάς, αἱ ὁποῖαι ἐνδιαφέρουσιν εἰς μέγιστον βαθμὸν τοὺς φιλοσόφους.

¹ Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ παραμένει ἀνεξήγητος ἡ ἐν τῷ ἐλαχίστῳ ἀτόμῳ ὑπαρξίς τόσοσιν μεγάλης ποσότητος ἐνεργείας. Τὸ ζήτημα ὅμως ἀφορᾷ τὸν βαθμὸν καὶ οὐχὶ κατ' ἀρχὴν τὸ φαινόμενον. Ἄλλως τε ὑφίσταται ἡ μεγάλη διαφορὰ, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ συνηθῶς χημικῆς ἀντιδράσεως μεταξὺ ἀτόμων ἀλλὰ περὶ μετασχηματισμοῦ αὐτοῦ τοῦ ἀτόμου καὶ ἐπομένως ἡ ἐκπεμπομένη ποσότης ἐνεργείας εἶναι βαθμοῦ ὅλος διαφόρου.

Τὴν ἐξήγησιν τοῦ ζητήματος τούτου πολλοὶ ἀνεξήγησαν διὰ διαφορῶν ὑποθέσεων ἐπὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀτόμου. Οἷτω τινὲς φαντάζονται αὐτό, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἀνάλογον πρὸς τὸ ἠλιακὸν σύστημα, ἦτοι ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ θετικοῦ ἰόντος, περὶ τὸ ὁποῖον στρέφεται μέγας ἀριθμὸς ἠλεκτριόντων, συγκρατούμενων διὰ τῆς ἠλεκτρικῆς ἐλξεως, ἄλλοι δὲ ἄλλως. Διὰ τοιοῦτον ὑποθέσεων ἐξηγεῖται ἡ μεγάλη ποσότης ἐνεργείας, ἣν περικλείει τὸ ἀτόμον.

Ἡ ὑπαρξίς τῶν ἠλεκτριόντων ἐτέθη ὡς βάσις εἰς νέας εὐρυτάτας θεωρίας τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τοῦ φωτός καὶ πρὸς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐκ τῶν σχέσεων ὕλης καὶ αἰθέρος καὶ τῶν ἀμοιβαίων ἐνεργειῶν αὐτῶν. Αἱ μέχρι τοῦδε γενόμεναι θεωρητικαὶ ἐρευνᾶι κατέδειξαν, ὅτι τόσοσιν αἱ καθαρῶς μηχανικαὶ θεωρίαι, ὅσον καὶ αἱ ἠλεκτρομαγνητικαὶ εἶναι ἀνίκανοι πρὸς ἐπαρκῆ ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τούτων.

Αἱ ὑποθέσεις τῶν Coulomb καὶ Ampère, καθ' ὅσιν ὁ ἠλεκτρισμὸς ἀπεδίδοτο εἰς ἴδια ρευστὰ ἀβαρῆ, διαρρέοντα τοὺς ἀγωγούς, κατεργίθησαν ὑπὸ τοῦ ὑπερόχου συστήματος τῶν Faraday καὶ Maxwell. Τὸ σύστημα τούτο ἐπεκράτησε μέχρι ἐσχάτων, ὡς ἐδημιουργήθη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἡ ἐνεργία ἐθεωρεῖτο ἐγκυβερνητικὴ εἰς τὰ διηλεκτρικά.

Νῦν διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν ἠλεκτριόντων ἀγόμεθα ὀριστικῶς εἰς ἔννοιαν ἀτομικῆς συστάσεως τοῦ ἠλεκτρισμοῦ: τὰ ἠλεκτριόνα εἶναι τὰ άτομα τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τὰ ἀδιαίρετα διὰ τῶν σημερινῶν μέσων τῆς Ἐπιστήμης¹. Αὐτὰ εἶναι ἡ αἰτία τῶν φαινομένων τῆς ἀγωγιμότητος τῶν ἀερίων, ἣ ὁποία νῦν ἐπεκτείνεται ὁμοίως καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τῶν μετάλλων. Οὕτω ἐπανερχόμεθα μὲν εἰς τὰς ἀρχαίας ἰδέας ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς φύσεως τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἀλλ' ὑπὸ μορφὴν μᾶλλον συγκεκριμένην καὶ διανγῆ.

Ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα συνετάχθη ἡ νεωτέρα ἠλεκτρομαγνητικὴ θεωρία τοῦ Lorentz, ἥτις ἀφ' ἐνὸς περιλαμβάνει τὰς ἰδέας τῶν Maxwell καὶ Faraday ἐπὶ τῆς μεταδόσεως τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν ἐνεργειῶν διὰ τοῦ αἰθέρος καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀποδίδει τὴν αἰτίαν αὐτῶν εἰς τὴν πραγματικὴν ὑπαρξίν θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν ἀτόμων τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Τοῦτο εἶναι συνέπεια τῶν θεμελιωδῶν ἰδεῶν ἐπὶ τῶν σχέσεων φωτός καὶ ἠλεκτρισμοῦ. Διότι, ὡς εἶπομεν ἤδη, μεταξὺ ἠλεκτρικῶν καὶ φωτεινῶν ἀκτίνων οὐδεμίαν οὐσιώδη διαφορὰ ὑφίσταται ἐπομένως πᾶν μόριον, ἐκπέμπον φῶς, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς περιέχον ἐν ἑαυτῷ πλεῖονα άτομα τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἢ ἠλεκτριόνα, τὰ ὁποῖα, διὰ τῆς παλμικῆς κινήσεώς των, καθίστανται κέντρα ἀκτινοβόλα. Ἄλλὰ καὶ ἀντιστρόφως: αἱ ἠλεκτρικαὶ δυνάμεις τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων δύ-

¹ Τὰ πειράματα παρέσχον ἀρκούντως σαφῆ εἰκόνα διὰ τὰ ἀρνητικὰ ἠλεκτριόνα, τὰ άτομα ταῦτα τοῦ ἀρνητικοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Διὰ τὰ τοῦ θετικοῦ ἠλεκτρισμοῦ πολὺ ὀλίγας γνώσεις ἔχομεν καὶ ὁ θετικὸς ἠλεκτρισμὸς φαίνεται ἀναποσπάστως συνδεδεμένος μετὰ τῶν ὕλικῶν ἀτόμων.

νανται νὰ προκαλέσωσι τὴν κίνησιν τῶν ἠλεκτριόντων καὶ νὰ μεταδώσωσιν εἰς αὐτὰ μέρος τῆς ἐνεργείας των. Διὰ τῶν κινήσεων τούτων τῶν ἠλεκτριόντων ἐξηγοῦνται ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ Lorentz τὰ δύο ἀντίστροφα φαινόμενα τὸ τῆς ἐκπομπῆς καὶ τὸ τῆς ἀπορροφῆσεως τῶν ἀκτινοβολιῶν, ὡς καὶ πλεῖσται λεπτομέρειαι αὐτῶν.

Ἡ θεωρία αὕτη περιέλαβεν ἐκτὸς τῶν φαινομένων τῆς ἠλεκτρικῆς καὶ θερμοηλεκτρικῆς ἀγωγιμότητος καὶ τὰ θερμοηλεκτρικὰ καὶ ἥχη εἰς νέα φαινόμενα σπουδαιότατα καὶ ἐντελῶς ἀγνωστα. Οὕτως ἐπειδὴ τὰ ἠλεκτριόνα ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μαγνητισμοῦ, ἀγόμεθα εἰς τὸ θεμελιώδες συμπέρασμα, ὅτι αἱ ἀκτινοβολίαι σώματός τινος ἀλλοιοῦνται διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ μαγνητισμοῦ ἐπὶ τῆς φωτεινῆς πηγῆς. Πράγματι ὁ Zeemann ἐπηλήθευσε διὰ τοῦ πειράματος τὴν πρόγνωσιν ταύτην τῆς θεωρίας τοῦ Lorentz. Ἡ περιήρησις αὕτη πειραματικῆ ἐπαλήθευσις, ἐνίσχυσε σπουδαίως τὴν θεωρίαν, δι' ἧς προσεκλήθη, καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ μακρᾶς σειρᾶς ἐρευνῶν πολὺ εὐρύτερας σημασίας. Διὰ τῶν ἐρευνῶν τούτων ἡ θεωρία ἐτροποποιήθη οὐσιωδῶς καὶ οὕτω ἐξήγησε μὲν τὰς λεπτομερείας, ἀπώλεσεν ὅμως τὴν ἀρχαίαν ἀπλότητα αὐτῆς.

Τὸ ἀτόμον τῆς Χημείας δὲν ὑποτίθεται πλέον περιλαμβάνον ἐν μόνον ἠλεκτριόν, ἀλλὰ θεωρεῖται ὡς ἀποτελούμενον ἐκ κέντρου ἀκινήτου καὶ θετικῶς ἠλεκτρισμένου, περὶ τὸ ὁποῖον κινοῦνται, ὡς δορυφόροι περὶ πλανήτην, πλεῖστα ἀρνητικὰ ἠλεκτριόνα, πολὺ μικρότερας μάζης τῆς τοῦ κέντρου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ πρωτεῖον μέρος τοῦ ἀτόμου.

Ἐξ ὅλων τούτων καταφαίνεται ἡ σπουδαιότης τῆς θεωρίας τοῦ Lorentz, ἣ ὁποία εἶναι πολὺ γενικωτέρα τῆς τοῦ Maxwell καὶ ἐπικρατεῖ νῦν ἐν τῇ Φυσικῇ. Ἡ θεωρία τοῦ Maxwell σταματᾷ εἰς τὰ φαινόμενα, τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν σχέσεων ὕλης καὶ αἰθέρος, ἐνῶ ἡ τοῦ Lorentz οὐ μόνον ἐπιτρέπει τὴν σύμπληξιν εἰς ἐν ὅλον μακρᾶς σειρᾶς φαινομένων διαφορῶν φύσεως, ἀλλὰ καὶ μᾶς εἰσάγει πολὺ βαθύτερον εἰς αὐτὰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀτόμων τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῆς ὕλης, σχέσεις, αἱ ὁποῖαι σήμερον ἀποτελοῦσι τὸ σπουδαιότερον τῶν προβλημάτων.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ. Ἄλλ' ἂν ἡ θεωρία τοῦ Lorentz ἐπιβάλλεται ἤδη εἰς τὸ πνεῦμα καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ κατακτᾷ ἕδαφος εἰς τὴν Ἐπιστήμην, παραβαλλομένη ὅμως πρὸς τὰς ἀρχὰς

τῆς κρατούσης Μηχανικῆς παρουσιάζει δυσχερείας σοβαρὰς ἀντίκειται εἰς τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς δράσεως καὶ ἀντιδράσεως τοῦ Νεύτωνος.

Καὶ ἤδη ὑπὲρ τίνος ὀφείλομεν νὰ ταχθῶμεν, ὑπὲρ τῶν νέων τούτων θεωριῶν ἢ ὑπὲρ τῶν παλαιῶν καὶ ἀκλονήτων μέχρι τοῦδε ἀρχῶν τῆς Ἐπιστήμης;

Βεβαίως, ἐὰν τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἐτίθετο πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν, οὔτε θὰ συνεζητεῖτο κἂν καὶ αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ θὰ ἐθροιάμβουν ἐν τῇ ἀπαντήσει. Σήμερον ὅμως δὲν ἔχει οὕτω. Αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ, αἱ διέπουνσαι οὐ μόνον τὴν Φυσικὴν, ἀλλ' ὅλας σχεδὸν τὰς Φυσικὰς Ἐπιστήμας, δὲν εὐρίσκονται πλέον ἐν ἀρμονίᾳ μετὰ τοῦ πειράματος ὡς ἄλλοτε. Τὰ πειραματικὰ ἐξαγόμενα τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐκλόμισαν τὴν ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων ἀπόλυτον πεποιθήσιν καὶ αὐτῶν τῶν φανατικωτέρων ὁπαδῶν των.

Εὐρισκόμεθα ἄρα γε εἰς τὰς παρμονίας μεγάλης κρίσεως ἐν τῇ Φυσικῇ καὶ τῇ Ἐπιστήμῃ ἐν γένει; Αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ, ἐφ' ὧν ἰδρῦθησαν τόσα ἀριστουργήματα θὰ καταρρεύσωσι; Καὶ δυστυχῶς δὲν πρόκειται περὶ μεμονωμένου κλονισμοῦ. Ὅλαι αἱ ἀρχαὶ εὐρίσκονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐν κινδύνῳ καὶ ἰδίᾳ ἡ ἀρχὴ τῆς μάζης. Οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ Abraham καὶ τὰ πειράματα τοῦ Kauffmann ἀπέδειξαν, ὅτι ἡ κοινὴ μηχανικὴ μᾶζα, ἡ μέχρι τῆς χθὲς ὡς σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητος θεωρουμένη, οὔτε ὑφίσταται κἂν εἶναι μηδέν! Καὶ ὅτι ἡ μᾶζα τῶν ἠλεκτριόντων εἶναι φύσεως ἠλεκτροδυναμικῆς.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ μᾶζα δὲν εἶναι πλέον σταθερὰ, ὡς ἐνομίζετο, ἀλλὰ αὐξάνει μετὰ τῆς ταχύτητος ἢ δὲ ταχύτης τῶν ἠλεκτριόντων ὡς πρὸς τὸν αἰθέρα δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ ἢ καὶ νὰ φθάσῃ κἂν μονίμως τὰς 300 000 χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον, ἦτοι τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός. Αὐτὸ εἶναι τὸ μέγιστον τῆς ταχύτητος τῆς μάζης.

Οὕτως οὐ μόνον ἡ μᾶζα ἐξηγήθη ἤδη, οὐ μόνον ἐγνώσθη ἡ φύσις αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπεδείχθη μεταβαλλομένη μετὰ τῆς ταχύτητος.

Ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἐρευνῶν τῆς Θεωρητικῆς Φυσικῆς ἀναφαίνεται νέα Ἐπιστήμη, νέα Μηχανικὴ, γενικωτέρα τῆς κρατούσης καὶ καθ' ἣν ἡ μὲν ἀδράνεια, ἐπομένως καὶ ἡ μᾶζα, αὐξάνει μετὰ τῆς ταχύτητος, ἢ δὲ ταχύτης τοῦ φωτός θὰ εἶναι τὸ ἀνεπέρβλητον ὄριον. Ἡ συνηθῆς Μηχανικὴ, ἀπλουστερὰ οὕσα, θὰ ἀποτελῇ μερικὴν περίπτωσιν ταύτης, τὴν πρώτην προσέγγισιν.

Ἡ θαυμασία ὁμως ἀρχὴ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας ἀντίσταται ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην εἰς τὰς προσβολὰς τῶν θεωρητικῶν, οἱ ὁποῖαι ἐκίνησαν τὸν πόλεμον τοῦτον κατὰ τῶν ἀρχῶν. Μέχρι σήμερον καὶ αὐταὶ αἱ ιδιότητες τοῦ ραδίου δὲν κατώρθωσαν νὰ κλονίσωσι τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἡ δὲ εὐκαμψία τῆς παρέχει τὴν βεβαιότητα, ὅτι πολὺ δυσκόλως θὰ καταρριφθῆ. Ἐν γένει δὲ ἐκ τῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία γίνεται νῦν πρὸς διάσσωσιν τῶν ἀρχῶν, πιθανὸν νὰ διατηρηθῶσιν αὐταί. Ἄλλ' αἱ περὶ αὐτῶν ἀμφιβολαὶ θὰ ὑφίστανται μέχρις ὅτου τὸ πείραμα, ἐξ οὗ προήλθον καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἐπαληθεύονται, λύση ὀριστικῶς τὸ ζήτημα.

ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

Καὶ ἤδη ποῖον τὸ συμπέρασμα ὄλων τῶν μεγάλων τούτων ἐρευνῶν τῆς Φυσικῆς;

Ἡ βαθεῖα σπουδὴ τῶν ηλεκτριῶν παρέχει θαυμασίαν καὶ διανεστέτην ἀποψιν τῆς Φύσεως, ἀνοίγει νέους ὁρίζοντας ἐν αὐτῇ καὶ ἐπιτρέπει νὰ διῶμεν τὴν σύστασιν τοῦ Σύμπαντος.

Καὶ ἐν πρώτοις ποῖα ἡ φύσις τῆς ὕλης ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν;

Τὸ πείραμα, ὡς εἶδομεν, ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἀρνητικὸν ηλεκτρίον εἶναι κοινὸν στοιχεῖον εἰς πᾶν εἶδος ὕλης. Ἐπειδὴ τὰ ηλεκτρίοντα ταῦτα ἐξηγοῦσιν ἐντελῶς τὴν ἀδράνειαν, καθίσταται εὐλόγον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι αὐτὴ ἡ ὕλη, ὅφ' ὅλας τὰς μορφάς τῆς, συνίσταται ἐξ ἀθροίσματος, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πολυπλόκου, ηλεκτριῶν. Τὸ ὑλικὸν ἄτομον τῆς Χημείας ἀποτελεῖται ἐκ συστήματος ηλεκτριῶν, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι οὔτε ὕλη ἀπλῆ, οὔτε ὕλη ηλεκτριζμένη, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ηλεκτρισμὸς ἐνεργεια!

Ἄλλ' ἐὰν ἡ ὕλη εἶναι ἀθροῖσμα ἀτόμων καὶ ἐὰν τὰ ἄτομα ἀποτελοῦνται ἐξ ηλεκτριῶν, ἴτοι ἐκ μονάδων ηλεκτρισμοῦ, τί εἶναι αἱ μονάδες αὐταί, τὰ ηλεκτρίοντα; Τί εἶναι ὁ ηλεκτρισμὸς;

Τὸ ηλεκτρίον, κατὰ τὰ ρηθέντα, πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀπλοῦν ηλεκτρικὸν φορτίον. Τὸ ηλεκτρίον εἶναι λοιπὸν ὄγκος μικρὸς ὀρισμένος, εἰς τι σημεῖον τοῦ αἰθέρος, ἔχων εἰδικὰς ιδιότητας¹. Οὕτω κατὰ τὸν Kelvin ἡ ὕλη ἀπο-

¹ Ἄν ἡ μᾶζα τῶν ἀρνητικῶν ηλεκτριῶν θεωρηθῆται φύσεως ηλεκτρομαγνητικῆς, δὲν δυνάμεθα ὁμως νὰ εἴπωμεν τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὰ θετικά: Δὲν ἔχομεν εἰσέτι σαφῆ ἔννοιαν τῶν τελευταίων τούτων, τὰ ὁποῖα

τελεῖται ἐκ σημείων, ὅπου ὁ αἰθὴρ σχηματίζει δίνας: οἱ Wiechert καὶ Larmor τὰς δίνας ἀντικαθιστῶσιν διὰ στρέψεως τινος τοῦ αἰθέρος καὶ ἄλλοι ἄλλως. Τὸ σημεῖον δὲ τοῦτο μεταδίδεται μετὰ ταχύτητος ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ ὑπερβῆ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός.

Τὸν αἰθέρα λοιπὸν φανταζόμεθα πληροῦντα δλόκληρον τὸ Σύμπαν. Μεταμόρφωσις τοῦ αἰθέρος τούτου, συμμετρικῶς διατεταγμένη περὶ τι σημεῖον, εἶναι τὸ ηλεκτρίον, ἡ μονὰς αὕτη τοῦ ηλεκτρισμοῦ· ἀθροῖσμα δὲ τοιούτων ηλεκτριῶν ἀποτελεῖ τὸ ὑλικὸν ἄτομον τῆς Χημείας.

Οὕτω ἡ ὕλη διὰ τῶν φυσικῶν ἐρευνῶν, τῶν θαυμασιῶν τούτων ἀνασκαφῶν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀναλύεται εἰς ηλεκτρισμὸν, ἐνεργειαν, παλμοὺς τοῦ αἰθέρος. Τὸ ὑλικὸν ἄτομον, αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον τῶν πολυμόχθων ἐργασιῶν τῆς καθαρᾶς Χημείας, εἰς τὸ ὁποῖον πρὸ πολλοῦ ἐστιαμάτησεν ὀριστικῶς αὕτη, δὲν εἶναι, κατὰ τὰς ἀσφαλεῖς ἐρεῦνας τῆς Φυσικῆς, ἢ τὸ σχετικῶς εὐρὸ θέατρον τῶν ηλεκτριῶν. Τὸ ἄτομον τοῦτο ἀπόλεσε τοὺς χαρακτήρας του, διελύθη τελείως, μετεβλήθη εἰς παλμοὺς τοῦ αἰθέρος. Οὕτω τὸ ὑλικὸν Σύμπαν εἶναι ἐνεργεια, ηλεκτρισμὸς, ὁ δὲ αἰθὴρ ἡ ἀρχαῖ, ἡ μόνη ἀληθὴς, πραγματικὴ ὕλη, ἐξ ἧς τὸ πᾶν!

Ἡ ὕλη δὲν ἐξηγήθη μόνον, ἀλλὰ καὶ διελύθη, ἐξηφανίσθη τελείως! . . .

Ὅθεν ἐκ τοῦ αἰθέρος ἐδημιουργήσαμεν τὸ Σύμπαν. Ἄλλ' ὁ αἰθὴρ οὗτος ὑφίσταται πραγματικῶς;

Τὸ πᾶν συμβαίνει ὡς ἐὰν ὁ αἰθὴρ ὑφίσταται, ἂν καὶ φαινόμενά τινα, ὡς ἡ παγκόσμιος ἑλιξ, παραμένουσιν ἀνεξηγήτα δι' αὐτοῦ. Ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι οὐδὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Μηχανικῆς τῆς ψευδοῦς ὕλης καὶ εἰς τὸν αἰθέρα¹.

μᾶλλον διατηροῦσιν τὴν ὑλικὴν φύσιν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀναγωγὴ ὀλοκλήρου τῆς ὕλης εἰς ἐνεργειαν εὐρίσκει ἀντιρρήσεις σοβαράς. Εἶναι ὁμως λίαν πιθανόν, ὅτι καὶ τὰ θετικά ηλεκτρίοντα δὲν εἶναι ἀπλά καὶ δύνανται νὰ ἀποσυντεθῶσιν εἰς κέντρα ἀνάλογα πρὸς τὰ ἀρνητικά, ὡς ὑποστηρίζεται, ἀορίστως εἰσέτι, ὑπὸ τινων ἐρευνῶν.

¹ Ἐδεχόμεθα, ὅτι τὸ πᾶν ἐν τῇ Φύσει ἀνάγεται εἰς κίνησιν καὶ ὅτι αἱ ἀρχαὶ δὲν ἐπιδέχονται συζήτησιν, λησμονοῦντες τὴν πειραματικὴν προέλευσιν αὐτῶν: διὰ τῶν κινήσεων τῶν διαφόρων μερῶν τῶν σωματίων θὰ εἴχομεν ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς Φύσεως οὕτως.

Ἐν τούτοις ἡ Φυσικὴ δὲν δύναται εἰσέτι νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην τῆς Φιλοσοφίας, καὶ ἐπὶ τινα ἔτι ἀκόμη δὲν θὰ προχωρήσῃ πέραν τῶν ηλεκτριῶν. Ἐὰν τὰ ηλεκτρίοντα κατέκτησαν τὴν Φυσικὴν, δὲν εἶναι ὁμως καὶ τὸ τέρμα, εἰς ὃ ὀφείλει νὰ σταματήσῃ ἡ Ἐπιστήμη. Τὸ πείραμα, ὁ ἀδέκαστος καὶ ἀμείλικτος οὗτος κριτὴς, δὲν εἶπεν εἰσέτι τὴν τελευταίαν του λέξιν, ὡς πρὸς τὴν φύσιν τοῦ θαυμασίου τούτου συμβόλου, τοῦ ηλεκτριῶντος.

Αὐτὸ εἶναι νῦν τὸ μέγα ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον τίθεται πρὸ τῆς Φυσικῆς. Ἐνώπιον τοῦ ζητήματος τούτου ἡ Ἐπιστήμη ἴσεται σκεπτικῆ. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἐπιστημονικὴ σκαπάνη τύπτει μὲν

ὥστε ἡ Φυσικὴ θὰ ἀνήγεται εἰς κεφάλαιον τῆς Μηχανικῆς, συμφώνως πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ Καρτεσιου.

Σήμερον ὁμως, ἐκ τῆς σπουδῆς ἰδίως τῶν ηλεκτρικῶν φαινομένων πλείστοι τῶν φυσικῶν ἀναστρέφουσι τὸ πρόβλημα καὶ ἀντὶ τῆς ἀναγωγῆς τῆς Φυσικῆς εἰς τὴν Μηχανικὴν, δεχονται τὴν ηλεκτρικὴν ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τῆς ὕλης καὶ τῆς κινήσεως. Οὕτω ἡ Μηχανικὴ ἀνάγεται εἰς τὸν Ἠλεκτρισμὸν καὶ νέον σύστημα μεγαλοπρεπές, περιλαμβάνον διὰ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ἀναδεικνύεται. Ἡ λύσις αὕτη φαίνεται γενικωτέρα τῆς πρώτης καὶ εὐρίσκειται μᾶλλον ἐν ἀρμονίᾳ μετὰ τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν

μετὰ δυνάμεως, ἀνευ ὁμως ἐλπίδος ἀμέσου λύσεως.

Ἄλλ' ἐξήλθομεν τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Φυσικῆς καὶ ὁμιλοῦμεν περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῆς. Δὲν εἶναι ἔργον καθόλου ἐπιστημονικὸν αἰ τοιαῦτα προγνώσεις, αἱ ὁποῖαι ὄσον καλῶς καὶ ἂν στηριχθῶσι σήμερον, δύνανται νὰ κατακηνημισθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐλαχίστης πνοῆς τῶν ἀληθειῶν τῆς αἴθρον. Θὰ ἦτο ἀναμφιβόλως λίαν τολμηρὸν νὰ προδικᾶσωμεν τὸ μέλλον τῆς Ἐπιστήμης, διπερ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ μέλλον τῶν προόδων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ μέλλον αὐτῆς εἶναι ἀπειρον, ὡς ἀπειρος εἶναι καὶ ἡ Φύσις, τὴν ὁποῖαν ἐρευνᾷ καὶ ἀποκαλύπτει¹.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑἶΓΙΝΗΤΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

¹ Ἐν τῇ συντάξει τῆς ἐκτεθείσης διατριβῆς ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ἐκτὸς τῶν ἀρχικῶν ὑπομνημάτων καὶ τὰ ἔργα τῶν H. Poincaré, L. Poincaré, Bouasse, Drude, Boltzmann, Maxwell, Hertz, Brillouin, Lippmann, Crookes, J.J. Thomson, Mascart, Cornu, Picard, Chwolson, Duhem, Boussinesq, Kayser, Abraham, M. et Mme Curie καὶ ἄλλων.

ΒΑΡΚΟΓΛΑ

Η ΑΝΤΑΡΤΙΣ *

— Γιατί να θέλεις να προφυλαχθής;
— Γιατί. Τελειώσε πρώτα! Μου τὰ εἶπες όλα;
— "Οχι όλα...
— "Α!
— Θέλω να σοῦ πῶ ἀκόμη ὅτι δὲν εἶμαι...
— "Ὁ ἀφοβος καὶ ἀφογος ἰππότης;...
— Ναί. Δὲν ἔκαμα μεγάλα κρίματα: δὲν ἐγέλασα κορίτσια, οὔτε ἀφῆσα νόθα δὲν ἔκαμα να ξεράση τὰ καθήκοντά της ἢ γυναῖκα τοῦ καλύτερου φίλου μου, ἀλλά... ἀλλά... ἀλλά... ὑπῆρξα ἐγωῖστής, κάποτε ἐλαφρὸς, καὶ πιστὸς ποτέ... Ἐπροξένησα θλίψεις κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἦτον βαθείας διέπραξα, ἀλλοίμονον! μικροσκληρότητας, μικρότητας, διὰ νάποφυγῶ τὴν ἐνόηλησιν ἀντεγκλήσεων... Ὑπῆρξε καιρὸς, τὴν ἐπαύριον μῆς κατακτίσεως, ποὺ δὲν αἰσθανόμουν διόλου εὐθυμον τὸν ἑαυτὸν μου ὑπῆρξε καιρὸς, τὴν ἐπαύριον μῆς ῥήξεως, ποὺ δὲν ἠμποροῦσα νὰ υπερηφανεύωμαι... "Α! πόσο τότε ποὺ τὸ ἀνακινῶ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια σου μοῦ φαίνεται κοινὸν, μέτριον ἀκόμη τὸ παρελθὸν μου... Χθὲς μόλις, ἐνῶ ἦσαν εἰς τὴν Σάρτην, καὶ μοῦ ἔγραφεσ ἀυτὰ τὰ γράμματα τὰ γεμάτα θῆλυτρον, ἀφινόμενον σχεδὸν εἰς... Ἡ ἀνία, ἡ μόνωσις, ἡ περίστασις... "Α! ἡμελαγχολία!... Ἐξανασίδα πολλὰς φορὰς μίαν γυναῖκα ποὺ δὲν ἀγαπῶ, ποὺ δὲν ἀγάπησα ποτέ μου...
— Καὶ ποτὰ ἦτον λοιπὸν ἡ ἐρωμένη σας;
— Ναί... Μία σχέσις διακοπεῖσα καὶ ἐπαναληφθεῖσα πάλιν, δὲν ἤξεύρω γιατί... "Ἐλεγα μέσα μου: «Δὲν σημαίνει τίποτε...» Πάει κ' αὐτὸ, μολαταῦτα, σὰς δοκίζομαι... Τὰ ἐγάλασα ὅλως διόλου...
— Πότε;
— Τὴν ἐπαύριον τῆς ἐπιστροφῆς σας...
Ἡ Ζοζάννα ἐψιδύρισε:
— "Ὅταν ἦμον εἰς τὴν Σάρτην... τὴν περασμένην ἑβδομάδα... "Α! ἐννοῶ τότε τὰ γράμματά σου!...
Καὶ ἄρχισε νὰ κλαίη.
— Μὴν κλαῖς ἀγαπημένη μου, μὴ ζηλεύης! Δὲν εἶνε τίποτε...
— Δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ θυμώσω... ὁμως μὲ κάμνει νὰ πονῶ αὐτὸ...
Τὴν ἐπαρηγόρησε. Τῆς ἐπανέλαβε ὅτι ἐκεῖ-

νην εἶχε ἀγαπήσει μόνον μὲναν διάπυρον ἔρωτα, ἀνήσυχον, ζηλότυπον, μὲ μίαν ἀπλότητα παιδιοῦ, ἕνα ἐνθουσιασμὸν νεανικόν. Μὲ ὅλα τὰ δυνατὰ του ἠθέλησε νὰ κατακτῆσθαι τὴν ψυχὴν ἢ ὅποια ἐδίδετο καὶ συγχρόνως ἐπροσπαθοῦσε νὰ μείνη κρυφῆ! Πόσα στρατηγήματα διὰ νὰ συλλάβῃ τὴν σκέψιν τῆς Ζοζάννας τὴν στιγμὴν μάλιστα κατὰ τὴν ὁποίαν ἢ σκέψις αὐτὴ ἐμορφώνετο! Πόσαι παγίδες ἀκούσται εἰς μίαν ἐρώτησιν, εἰς ἕναν κατὸν ὑπαινιγμὸν! Πόσαι ἀλληλοδιαδοχαὶ πίστεως καὶ ἀμφιβολίας!...
Μολαταῦτα ὑπέφερε νὰ βλέπῃ τὴν φίλην του μέσα εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ *Γυναικείου Κόσμου*... Ὑφίστατο ἡ δυστυχὴς τὸν κύριον Φουκάρ καὶ τὴν ἐνοχλητικὴν οἰκειότητα ποὺ τῆς ἐπεδείκνυε ἡ Φλορὸν. Ἐπῆγαινε νὰ ἰδῇ παντὸς εἶδους ἀνθρώπους, ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι τὴν ὑπεδέχοντο ὄχι καὶ μὲ τὴν εὐγένειαν... Ἐκαμνε οἰκονομίας ἐπὶ τῶν μετρίων ἀπολαυῶν τῆς, ἐφοροῦσε τὰ ρούχα τοῦ περασμένου χρόνου, ἔτρωγε εἰς τῆς Μαριέτας κέταξίδευσιν εἰς τρίτην θέσιν... Καὶ ὁ Νοέλ δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὴν βοηθήσῃ, νὰ τῆς κάμῃ πῶ εὐκόλην τὴν ζωὴν, πῶ ὠραίαν...
Ἡ Ζοζάννα διεμαρτύρητο. Ὁ Νοέλ τὴν διέκοψε:
— Σούτ!... Μιλᾶς ἔπειτα...
Καὶ εἶπε πῶς ἠθελε νὰ μοιρασθῇ μαζί της τὸ πᾶν, νὰ τὴν πάρῃ γυναῖκα του.
Ἡ Ζοζάννα ἀφῆσε κραυγὴν:
— Νὰ μὲ πάρῃς γυναῖκα!...
— Βέβαια... Δὲν ἔβλεπα σέσένα τὴν ἐρωμένην, ἔβλεπα τὴν παντοτεινὴν σύντροφον τῆς ζωῆς μου, τὴν γυναῖκα μου...
Ἡ Ζοζάννα ἔμεινε ἐμβρόντητος. Δὲν εἶχε συλλογισθῆ ἄλλο ἀπὸ τὸν ἔρωτα, καὶ οἱ λόγοι τοῦ Νοέλ ἀντὶ νὰ τὴν γεμίουν ἀπὸ χαρὰν καὶ υπερηφάνειαν, τὴν ἐξάφνισαν...
Ἐστήριξε τὸ νοπὸν ἀκόμη μάγουλό της ἐπάνω εἰς τὸ ἕνα χέρι τοῦ νέου. Μὲ τὸ ἄλλο χέρι ὁ Νοέλ τῆς ἐκάιδε τὰ μαλλιά...
— Αὐτὸ σὲ δυσαρρεστεῖ, ἀγαπημένη μου, ἴσως;
— "Ὡ! εἶνε δυνατόν... Ἄλλὰ δὲν εἶχα κάμει σχέδια ἐγὼ!... Δὲν ἔβλεπα τὸ μέλλον...
— Σοῦ τὰ εἶπα ὅλα... Τώρα καὶ σὺ, εἶνε ἡ σειρά σου... Μὴ μὲ κάμνης νὰ περιμένω περισσότερο... Ἐχω ὀλίγην ἀγωνίαν, φίλη μου

... ὁμως ἐννοεῖς ὅτι σάγαπῶ καὶ ὅτι εἶμαι πολὺ καλός...

Ἡ Ζοζάννα ἐφρικίασε σύσσωμος. Ἐψιδύρισε:
— "Ὡ! ἐγὼ...
Ἡ φωνὴ τῆς ἦτον βραχνή. Ἐγαμήλωνε τοὺς ὄμους ὡσὰν νὰ εἶχε αἰσθανθῆ βαρύνον ὕλικὸς ἐπάνω τῆς τὸ ἀγωνιῶν βλέμμα τοῦ Νοέλ.
— Σοῦ διηγήθηκα πῶς ἐπανδρεύθηκα... Τὸν ἀγαποῦσα τὸν ἄνδρα μου... Δὲν ἦτον βέβαια ἕνα πάθος βαθύ... ἦτον ἀγάπη κοριτσιῶτικη... Κέπειτα ὁ Πέτρος δὲν εἶχε τὰς αὐτὰς ιδέας καὶ γούστα μὲμένα... Μολαταῦτα, θὰ ἠμπορούσαμε μὲ ὀλίγην καλὴν θέλησιν νὰ εἴμεθα εὐτυχεῖς... Ἐρεῖς ὁμως ὅτι ἀρρώστησε, ἀρρώστησε βαρεῖα... Καὶ τὰ βάσανα τὸν ἔκαμαν νάλλῃ χαρκτηῖρα...
— Τὸ ξέρω... Μοῦ τὸ εἶπες, καὶ ἄλλοι μοῦ ἔχουν πῆ...
— "Ἄλλοι;
— Ὁ Φουκάρ... Μοῦ ἐπανέλαβε πολλὰς φορὰς ὅτι ἐδειξες μεγάλο θάρρος, θαυμαστὴν ἀφοσίωσιν.
Ἐψιδύρισε, κρύπτουσα τὸ πρόσωπον τῆς:
— "Οχι! "Οχι!... Μὴν τὸ πιστεύετε!
— Πῶς;
— Δὲν ἦμον θαυμαστὴ ὄχι, ὄχι!... Δὲν ἠμπόρεσα νὰ φοροσωθῶ ἐξ ὀλοκλήρου, νὰ θυσιασθῶ ἐξ ὀλοκλήρου... Ἡμουν νέα. Εἶχα ἀνάγκην εὐτυχίας... Καὶ ἡ ζωὴ ἦτον τόσο σκληρὴ, τόσο σκληρὴ!... Ἐτσι...
— Τί; Μίλησε!... γλίγωρα!...
— Ἀγάπησα...
Ἐπεριμένε μίαν κραυγὴν, ἕνα στεναγμὸν... Ἐν τούτοις ἀντιμετώπισε τὴν σιωπὴν.
— Ἀγάπησα μὲ ὅλη μου τὴν καρδιά...
Ναί, ἐνόμιζα ὅτι εἶχα τὸ δικαίωμα...
Διεκόπη ὡς λιποψυχοῦσα... Ἡσθάνθη τὸ χέρι τοῦ Νοέλ ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπόν της... Ἐπειτα ἐμψυχθεῖσα διαμιάς εἶπε μὲ γενναίότητα:
— Καὶ παρεδόθηκα...
Τὴν φορὰν αὐτὴν ὁ Νοέλ ἀνεπήδησε σύσσωμος.
— "Α!... Ζοζάννα!... Αὐτὸ... αὐτὸ ποῦ ἐφοβόμουν!... Θεέ μου!...
Καὶ σιγαλότερα, ὡς νὰ παρεπονείτο:
— Δὲν ἐπίστευα ὅτι αὐτὸ θὰ μοῦ ἔκανε τόσο κακό...
Τρομασμένη ἢ Ζοζάννα ἀνωρθώθη ἐτόλμησε νὰ κτυπήσῃ τὸν Νοέλ ὁ ὁποῖος συνεκράτειτο ἀκόμη, καταδαμάζων τὴν λύπην του.
— Νοέλ!... "Α! Νοέλ, εὐσπλαχνίσου με!

Θέλω νὰ μὲ καταλάβῃς. Ποιὸς ἠμπορεῖ νὰ μὲ καταλάβῃ καλύτερά σου; Δὲν πρέπει νὰ μὲ καταδικάσῃς δὲν πρέπει νὰ μὲ περιφρονήσῃς ἐσὺ! Ὑπῆρξα ἀσθενὴς ἐξ αἰτίας τῆς δυστυχίας... Ἄλλὰ ἐσκεπτόμουν ὅτι δὲν ἔβλαπτα κανένα καὶ ὅτι ἦτον δικαίωμά μου...

Τὴν ἐπῆρε εἰς τὰ χέρια του...
— Ἄλλὰ μήπως σὲ περιφρονῶ; Μήπως σὲ καταδικάζω;... Μήπως σοῦ ὀμιλῶ γιὰ καθήκοντα καὶ δικαίωματα;... Ὑποφέρω, αὐτὸ εἶνε τὸ πᾶν! Εἶνε ἄλογον, εἶνε ἡλίθιον!... Διότι, ἐπιτέλους ἦμον προπαρασκευασμένοι... νὰ κούσω αὐτὸ ποῦ μοῦ εἶπες, νὰ εἶμαι βέβαιος γι' αὐτὸ, νὰ τὸ φαντασθῶ...
Ἡ Ζοζάννα ἀφῆκε στεναγμὸν ἀπελπισμοῦ!
— Νοέλ! δὲν θὰ ἠμπορῆς πᾶ νὰ μάγαπᾷς!... Ἀγαπημένη μου, ἐτελειώσε πᾶ... Τὸ αἰσθάνομαι... Τὴν ἔλασα τὴν καρδιά σου... Κέντούτοις ἔπρεπε νὰ προαισθανθῆς ὅτι εἶχα μέσα μου... ἡ λύπη... αἱ ἀναμνήσεις... Ἄλλοιμονο! εἶχα μολαταῦτα ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δικαιοσύνην σου, εἰς τὴν εὐσπλαχνίαν σου... Ἡξευρα τὰς ιδέας σου, ποὺ δὲν εἶνε σὰν τὰς ιδέας τῶν ἄλλων ἀνθρώπων... Ἐπανελάμβανα φράσεις σου, αἱ ὁποῖαι μὲ διεβεβαίωσαν περὶ τούτου...
Ἐξέσπασεν εἰς λυγμούς. Ὁ Νοέλ τὴν ἔσφιξε εἰς τὸ στήθος του. Ἡ Ζοζάννα ἠσθάνετο τὰ κινήματα τοῦ στήθους του, τοὺς παλμοὺς τῆς καρδιάς του, τὸ τρεμουλιασμά των χειρῶν ποὺ τὴν ἔσφιγγαν. Ἐκεῖνος ἀνεστέναξε:
— Ναί... ναί... πιστεύει κανεὶς τὸν ἑαυτὸν τοῦ πολὺ δυνατὸν, πολὺ ἐλεύθερον ἀπὸ προλήψεως... Ὁμιλεῖ κανεὶς γι' αὐτὰ τὰ πράγματα ὅπως γιὰ ὅλα τὰ πράγματα, γιὰ τὴν δυστυχίαν, τὴν ἀρρώστια, τὸν θάνατον ἀκόμη, ἐπιπολαίως... Κέπειτα, διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων κάτω ἀπὸ τὰς λέξεις, ἐξεγείρεται, πονεῖ...
— "Α! Νοέλ, ὑποφέρω περισσότερο ἀπὸ σένα!
— Ἀμφεβάλλα, ναί, γι' αὐτὸ ποῦ ξέρω τότε πλέον... Ὅμως μέσα εἰς τὴν ἀμφιβολίαν ὑπῆρξε ἀκόμη μία ἐλπίς... Κατὰ βάθος ἐσυλλογίζομαι: «Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἶν' ἀλήθεια...»
Ἐξαφνα ἐσηκώθη, ἀνέπνευσε μὲ κόπον, ὡς ἄνθρωπος ποὺ πεθαίνει... Καὶ ἄρχισε νὰ περπατῆ, εἰς τὸ μεγάλο δωμάτιον, νὰ πηγαίνετο ἀπὸ τὸ παράθυρον εἰς τὴν θύραν... Κάποτε κάποτε ἔφερε τὸ χέρι εἰς τὸ μέτωπον, εἰς τὰ μάτια... Ἡ Ζοζάννα, εἰς τὸ διβάνι, δὲν ἔκανε καθόλου.

— Παρεδόθη! Ἄλλα πότε καὶ πῶς;...
 Ὁχι βέβαια ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν ὑποθέτω!
 Θὰ τὸν ἐγνώριζες ἀπὸ καιρὸν, αὐτὸν ποὺ ἀγα-
 ποῦσες; Ἦρχετο στὸ σπίτι σας! Ἦτον ὁ φί-
 λος τοῦ σπιτιοῦ, φυσικά!

— Ὁχι, τὸν συνήτησα, ἀλλοῦ, στὸ σπίτι
 μᾶς κυρίας... Δὲν ἦλθε στὸ σπίτι μου ποτέ.

— Καὶ τὸν ἀγαποῦσες;

— Ναί...

— Ἦτον σοβαρὰ ἡ ἀγάπη;... Ὅπως ἡ δική
 μας;... Ὁχι, πὲς μου δὲν ἦτον ἔρωσ; Ἦτον
 ἰδιοτροπία μήπως... ἀδυναμία... περιέργεια...

Νοέλ!... Ὁχι τέτοιο πράγμα, σὰς ὀρκίζο-
 μαι! Ἦμουν εὐλακρινής... Ἀγαποῦσα...

Ὁ Νοέλ ἔκαμε χειρονομίαν λύσεως. Ἐπειτα,
 ἐκ νέου κλίνας ἐπάνω εἰς τὴν Ζοζάνναν εἶπε
 ἀποτομώτερα:

— Σέγκατέλειψε;

— Ναί.

— Εἶνε καιρός;

— Δύο χρόνια.

— Καὶ ἔκτοτε... δὲν ὑπάρχει συνέχεια; Δὲν
 τὸν ξαναεἶδες ποτέ;

— Δύο φορές, τυχαίως, τὸν περασμένο χει-
 μῶνα...

— Ποῦ;

— Στὸ δρόμο...

— Σοῦ μίλησε;

— Ναί.

— Καὶ συγκατένευσε νὰ τὸν ἀκούσης;

— Ναί... διότι...

— Διότι τὸν ἀγαποῦσες ἀκόμη!

— Δὲν ἤξεύρω... Ἄλλ' ἀφότου σ' ἐγνώρισα
 Νοέλ, ποτέ...

— Ἐπιτέλους ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ σου, ἀπὸ
 τὴν καρδιά σου; Δὲν μένει κανένας δεσμός,
 καμμία ἀνάμνησις...

Προφέρων αὐτὰς τὰς λέξεις, εἶδεν ὅτι ἡ ὄ-
 ψις τῆς Ζοζάννας ἐγίνετο ὠχρὰ, τρόπον τινὰ
 ἐσκελετώνετο, προσωμοίαζε τὰς μορφὰς τῶν
 ἐτοιμοθανάτων... Μία σκέψις ἀπρόοπτος, τρο-
 μερὰ, ἐβρόντησεν εἰς τὸ κενεῦμα του, ἔλαμψεν
 ἀποτόμως. Ἐκραύγασε:

— Ζοζάννα!

Ἡ Ζοζάννα ἀπλωσε τὰ χέρια πρὸς τὸ μέ-
 ρος ὅπου ἐκοιμάτο τὸ μικρὸ της, κέμουρμού-
 ρισε:

— Μένει... τὸ ἀγοράκι μου!

Καὶ δὲν ἐπαρακάλεσε καθόλου, δὲν ἔκλαυσε
 τὸ κεφάλι της ἐγλίστρησε ἀπὸ τὰ γόνατα τοῦ
 Νοέλ εἰς τὸ διβάνι.

Δὲν ἦτον λιποθυμημένη. Εἶχε μόνον τὸ ξά-

φνισμα ὅτι εὐρίσκειται ἀκόμη εἰς τὴν ζωὴν. Ἡ
 φωνὴ τοῦ Νοέλ ἤρχετο ἔως εἰς ταῦτιά της ὡ-
 σὰν ἀνάμεσ' ἀπὸ νερὰ ποὺ πέφτουν... Ἐνόησε
 ὅτι τὴν ἐσήκωνε, τὴν ἐξάπλωνε, τῆς ἔβαζε ἓνα
 μαξιλάρι κάτω ἀπὸ τὴν κεφαλὴν. Μία φουρ-
 κέτα τῆς ἐκεντοῦσε τὸν λαιμόν. Ἄνοιξε ἐπὶ τέ-
 λους τὰ μάτια, καὶ ἔκλαυσε:

— Ἦσύχασε λοιπὸν, δυστυχημένο μου πλά-
 σμα.

Ἐκείνη ἐξηκολούθησε νὰ κλαίη χωρὶς νὰ κιν-
 ῆται. Ὁ Νοέλ ἐξανάρχισε νὰ πηγαίνεσθαι
 εἰς τὸ δωμάτιον. Μία καρέκλα τὸν ἐστενοχω-
 ροῦσε. Τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴν μέσση. Ἀπὸ και-
 ροῦ εἰς καιρὸν ἐπιθύριζε κάποιαν φράσιν τὴν
 ὁποῖαν ἀφινεν ἡμιτελή...

Ὁ μικρὸς Κλαύδιος, τοῦ ὁποῖου ἐτάραξαν
 τὸν ὕπνον, ἐφώνησε:

— Μαμά!

Ἡ Ζοζάννα ἐσηκώθη, ἀμέσως, ἀλλ' ἐδί-
 σταζε... Ὁ Νοέλ τῆς εἶπε:

— Γιατί δὲν πᾶς νὰ ἰδῆς τί θέλει τὸ μι-
 κρὸ;... Ἐξ αἰτίας μου μήπως;... Ἔχεις ἀδι-
 κον...

Ἐπῆγε ἔως εἰς τὸ κατῶφλι τοῦ δωματίου
 ὅπου ἐκοιμάτο ὁ Κλαύδιος. Τὸ παιδί ἐξανα-
 κοιμήθη. Ἡ Ζοζάννα παρετήρησε τὸ μικρὸ
 κρεβάτι, τὴν κουνουπιέραν, ἄκουμβῶσα εἰς
 τὸ πλαίσιον τῆς θύρας ἠσθάνθη τὴν καρδίαν
 της νὰ σπίζεται κέδοκίμασε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ
 θανάτου.

Ὁ Νοέλ ἐπλησίασε:

— Ἄκουσε, Ζοζάννα, δὲν πρέπει νὰ πελι-
 ζεσαι... Ἔχε θάρρος... Ἐγὼ ἔχω θάρρος,
 καθὼς βλέπεις... Ἄλλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ μι-
 λῶ... Τὸ κτύπημα ἦτον πολὺ ἀπότομον!
 Καλύτερα νὰ φύγω... Θὰ ἔλεγα, ἂν ἔμενα, λό-
 γιὰ ἄδικα, πληγώνοντα, ποὺ θὰ μᾶς ἔκαμναν
 νὰ πονέσωμε καὶ οἱ δύο μας... Καὶ δὲν θέλω...

— Θεέ μου! Ποῦ πᾶς;

— Θέλω νὰ περπατήσω... Δὲν θέλω νὰ
 μείνω στενοχωρημένος ἔτσι... Θέλω νὰ κινηθῶ,
 νὰ αναπνεύσω... Αὔριο, ναί, αὔριο, τὸ ἀπόγευμα,
 θὰ ξαναγυρίσω... Πλάγιασε, προσπάθησε νὰ
 μὴ σκεφθῆς πλέον, νὰ κοιμηθῆς... Ἐσκουρᾶ-
 σου, σὲ παρακαλῶ, γι' ἀγάπη μου

— Νοέλ!

— Μὴ με κρατῆς!... Ὁ κόπος, κάποτε, κα-
 ρῶνει τὸ μυαλό... Ὑποφέρει κανεὶς ἔτσι ὀλι-
 γώτερο... Σ' ἀφίνω, Ζοζάννα!

Ἐἶχε φύγει! Τὸ φῶς τῆς λάμπας ἔκαμῆ-
 λωνε. Ἐνα μαξιλαράκι τοῦ διβανιοῦ ἐκείτετο
 χάμω καὶ ἡ Ζοζάννα ὀρθὴ μὲ τὰ χέρια κρε-

μάμενα, ἀκίνητη ἤκουε τὰ βήματά του καθὼς
 ἀπεμακρύνετο

ΚΣ

Ὅταν ἔφθασε ἡ Μαρία, ἀκριβῶς εἰς τὰς
 οἰκίας, ἔξαφνίσθη καθὼς εὐρέθηκε τὴν κυρίαν
 Βαλεντινὴν ἐτοιμὴν νὰναχωρήσῃ.

— Κυρία, δὲν θὰ φάτε τίποτε!... Ὁχι...
 Πῶς μπορεῖ ποτέ... Θέλετε νὰ πεθάνετε
 λοιπόν;... Ἄμα δουλεύει κανεὶς, πρέπει νὰ
 τρώῃ κι' ὄλας... Ἐβαλα νὰ σὰς κάνω σοκο-
 λάτα... Τί πρόσωπο ποὺ ἔχετε, κυρία...

— Δὲν ἐκοιμήθηκα ὅλη τὴν νύκτα...

— Ὁ μικρὸς δὲ θὰ σὰς ἀφησε ὡς φαίνε-
 ται.

— Ὁ μικρὸς βέβαια, εἶπε ἡ Ζοζάννα μένα
 πονεμένο χαμόγελο. Φρόντισέ τον, Μαρία...
 Πρέπει νὰ βγῶ ἀμέσως.

— Καὶ ἡ σοκολάτα;

— Σοῦ εἶπα πῶς δὲν πεινοῦσα.

— Ἄ! κυρία, δὲν εἶνε σωστὸ πρᾶγμα...

Ἡ Ζοζάννα δὲν ἤκουε πλέον τὴν φλυαρίαν
 τῆς Μαρίας. Ἐκάρφωνε τὸ βλέμμα ξηρὸν καὶ
 πυρετώδες εἰς τὰ πράγματα τριγύρω...

Μήπως εἶχε ἰδῆ ὄνειρο; Ὁχι, δὲν ἦτον ἐπιθά-
 λτης ἢ τρομερὰ σκηνὴ τῆς προτεραίας. Αὐτὴν
 τὴν καρέκλα εἶχε βγάλει ἀπὸ τὴν θέσιν της ὁ
 Νοέλ. Αὐτὸ τὸ μαξιλαράκι εἶχε γλιστρήσει κατὰ
 γῆς. Νὰ καὶ ἡ κτένα της πεσμένη ἀπὸ τὰ μαλ-
 λιά της ὅταν ἦτον λιποθυμημένη...

Εἰς τὸ διπλανὸν δωμάτιον, τὸ παιδάκι της
 ἄρχισε νὰ γελά.

Τὸ καθαρὸ γέλιο του, ποὺ κάθε πρωτὶ ἐπρο-
 καλοῦσε τὸ μητρικὸν φίλημα, ἀντηχοῦσε θλι-
 βερὸ εἰς τὴν ψυχὴν τῆς Ζοζάννας τότε.

Ἐσυλλογιζέτο:

«Μοῦ στοιχίζεις πολὺ, μικρὸ μου!... Καὶ
 μολαταῦτα σ' ἀγαπῶ!... Δὲν σ' ἀγαπῶ λιγώτερο
 παρὰ χθές».

Ἡ σκέψις της ἐπέταξε εἰς τὸν Μαυρίκιον,
 ἐπληρώθη μνησικακίας καὶ μίσους.

«Ἄ! αὐτός... αὐτός!... Μόνον δυστυχίης
 ἔφερε στὴ ζωὴ μου!... Γιατί τότε πᾶ θὰ εἶ-
 μαι παντοτεινὰ δυστυχῆς καὶ ὁ Νοέλ μαζί
 μου... Μοῦ ἐσυγχώρησε τὸν ἐραστήν—ἀλλὰ
 τὸ παιδί;... Δὲν θὰ ἠμπορήσῃ ποτὲ νὰ ἀνεχθῆ
 τὸν Κλαύδιον μαζί μας. Ὁ Κλαύδιος, εἰκὼν
 ζωντανῆ τοῦ παρελθόντος διὰ τὸ ὅποιον ὁ Νοέλ
 ὑποφέρει... Καὶ ὅμως δὲν μοῦ εἶνε δυνατόν νὰ
 ἐξορίσω τὸ παιδί μου ἀπὸ τὸ σπίτι μου, ἀπὸ
 τὴν ζωὴν μου... Δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω ἐκλο-
 γὴν μεταξὺ τοῦ Κλαυδίου καὶ τοῦ Νοέλ! Ὁ

Νοέλ θὰ ἐδέχετο νὰνατρέφω, νὰγαπῶ τὸ παιδί
 τοῦ συζύγου μου· γιατί δὲν ἠμπορεῖ νὰ δεχθῆ
 ... Ἄ! εἶνε αἱ προλήψεις τῶν ἀνδρῶν, ἡ ἀλα-
 ζονεία τῶν ἀνδρῶν!... Ἡ ζήλεια ἰσχυροτέρα
 καὶ ἀπὸ τὸν ἔρωτα!...

Ἡ στοργὴ της διὰ τὸν Κλαύδιον, πνιγο-
 μένη μέσα εἰς τὸ μέγα κύμα τοῦ πάθους, ἐνε-
 ψυχῶνετο, ἐζωντάνευε ἐπαπειλουμένη. Ἡ Ζο-
 ζάννα ἐδίσταζε νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Νοέλ θὰ τῆς
 ἀπέσπα ἓνα κομμάτι τῆς καρδίας της παρὰ τὸ
 δίκαιον τῆς φύσεως... Ἄλλὰ πάλιν τί θὰ ἔκα-
 μεν ὁ Νοέλ ἂν ἡ παρουσία τοῦ Κλαυδίου, ἡ
 ὑπαρξὶς ἀκόμη, τοῦ ἀπέβαιναν ἀνυπόφοροι;...

«Πρέπει νὰ μάθω τὴν σκέψιν του. Δὲν
 ἠμπορῶ πλέον νὰ ζήσω ἔτσι... Θέλω νὰ τὸν
 ἰδῶ ἀμέσως...»

Ἦτον ἀκόμη πολὺ ἔνωρις διὰ νὰ ἰδῆ ἡ Ζο-
 ζάννα τὸν Νοέλ· ἀλλ' εὐρίσκετο εἰς τὴν φο-
 βερὰν ἐκείνην στιγμήν εἰς κατάστασιν τόσο
 βιαίαν καὶ ἦτο τόσο ταραγμένη ὥστε δὲν ἠδύ-
 νατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν προσδοκίαν καὶ τὴν ἀδρά-
 νειαν. Ἐφυγε λοιπὸν, ἀποφασισμένη νὰ πε-
 ριπατήσῃ, νὰπαλλαγθῆ ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν της.

Ἐξῶ ἡ γλυκύτης ἡ πρωϊνὴ τῆς ἔκαμε ἐκ-
 πληξιν. Ἐνα φῶς λεπτὸν φαῖνεν καὶ κτανίζον
 ἐπιπτε εἰς τὰς δχθὰς τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ τὸ Λοῦ-
 βρον ἔως εἰς τὴν Παναγίαν. Ὅλα ἦσαν φαῖα
 καὶ κτανᾶ ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰς κηλίδας χρωμά-
 των τόσο ζωηρῶν καὶ τόσο μολαταῦτα λεπτο-
 φυῶν.

Οἱ ἀνθρωποὶ ἐπάνω εἰς τὰ ὄχηματα εἶχαν
 τὴν ὄψιν εὐχαριστημένην. Οἱ μικρὸς μπό-
 νες ἦσαν ὠραῖες μὲ τις καθαρὰς καμίζόλες των.
 Παντοῦ ἐπωλοῦσαν κόκκινα τριαντάφυλλα. Καὶ
 τὸ Παρίσι ἐφαίνετο ὡς πόλις νέα, ἐξυπνημένη
 εἰς τὴν δροσιὰν τῆς γαλανῆς αὐγῆς μᾶς ἡμέ-
 ρας ποὺ θὰ ἦτον ἡ λαμπροτέρα, ἡ θερμοτέρα,
 ἡ πλέον ὀλόφωτη ἀπὸ τὰς ἡμέρας ὄλας τοῦ
 θέρους...

Ἡ Ζοζάννα εἰς τὸ μαγικὸ ἐκεῖνο πρωτὶ ἐ-
 προχωροῦσε ξένη ἀπὸ ὄλα, ὡς ἓνα ποὺ εἶ-
 χεν ἐσχωρήσει μὲ πένθιμον ἔνδυμα εἰς πα-
 νήγυριν.

Ἡ κίνησις καθιστοῦσε τὰ νεῦρα της, ἔδωκε
 ἓνα εἶδος ρυθμοῦ εἰς τὰς σκέψεις της. Ἐλαβε
 θάρρος:

«Ἄς περιμένω... δὲν ἀξίζει πάλι νὰ τρελ-
 λαθῶ... Ὁ Νοέλ εἶν' ἓνας ἔξυπνος ἀνθρωπος
 ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἐπικαλεσθῆ ἐναντίον μου, ἐ-
 ναντίον τῆς εὐτυχίας μας, προλήψεις τὰς ὀ-
 ποίας ὁ ἴδιος ἐσπύρισε τόσας φορές, ἐμπρο-
 στά μου... Ὑποφέρει, ἀλλοίμονον! εἶνε τόσο

φυσικόν. . . Ἄλλὰ θὰ μ' ἐννοήσῃ, θὰ ἠμπορέσω νὰ τὸν παρηγορήσω. . . »

Ἐσκέπτετο, καὶ τοῦτο τὴν ἔκαμνε νὰ ἐλπίζῃ:

« Δὲν θὰ πέσω στὰ πόδια του νὰ τοῦ ζητήσω συγχώρησιν. . . Συγχώρησιν; Ἄλλὰ γιὰ ποῖο πράγμα; Διὰ τὴν σιωπὴν μου; Ναί, ἴσως. . . Ἐπρεπε νὰ τοῦ τὰ πῶ, πρὶν τὸν ἀφήσω νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀγάπην μου. . . Εἶνε σφάλμα μου; . . . Ὅχι! Ἄν ἔκαμα κανένα σφάλμα, τὸ σφάλμα μου αὐτὸ ἀπέβλεπε τὸν Πέτρον, ὄχι τὸν Νοέλ. . . Μόλις συνέλθῃ ἀπὸ τὸ πρῶτον ἐξάφνισμα ὁ φίλος μου, θὰ αἰσθανθῇ ὁ ἴδιος ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὲ καταδικάσῃ. . . »

Ἀνεπόλησε τὰ λόγια τοῦ Νοέλ:

« Διὰ τί θάπαιτοῦσα ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀρετὰς τὰς ὁποίας δὲν ἔχω; Δὲν θὰ μοῦ ἦτο δυνατόν νὰ μὴν κάμνω ἀπιστίας εἰς μίαν γυναῖκα μὲ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ μὲ συνέδεε ἔρως πραγματικός. . . »

Ἀνεπόλησε ἐπίσης τὸ συμπέρασμα τῆς Ἐργατίδος. . .

Νὰ καταδικάσῃ τὴν Ζοζάνναν. Ἐν ὀνόματι τίνος; Ὁ Νοέλ δὲν ἦτο χριστιανός, δὲν ἐθεώρει τὸν γάμον ὡς μυστήριον καὶ τὴν μοιχείαν ὡς ἁμαρτήματα θανάσιμον. Δὲν ἐσέβετε τὴν συνθηματικὴν ἠθικὴν, ἢ ὁποία ἔτεινε νὰ μεταμορφωθῇ. Βέβαια, ἐννοοῦσε τὸν ἀλτροῦισμόν, τὴν ὑπομονήν, τὴν ἀνθρωπίνην σταθερότητα, ἀλλὰ ἀπεστρέφετο τὴν στείραν θυσίαν πὰν εἶνε καθὼς ἔλεγε αὐτοκτονία—μία ἐνθάρρυνσις εἰς τὸν ἐγωισμόν τοῦ ἄλλου.

Ἡ Ζοζάννα ἤρχετο πρὸς αὐτὸν μὲ τὴν συντριβήν, ὄχι μὲ τὰ συναισθήματα Μαγδαληνῆς μετανοούσης, διότι, ἀληθινά, ἢ εἰλικρινῆς ὀδύνη της, αἱ θλιβεραὶ ἀναμνήσεις της δὲν ἦσαν **μετανοία**. Δὲν κατώρθωνε νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτὸν της, ὅτι εἶχε διαπραχῆι πράξιν κακὴν, καὶ ὅτι μόνον μὲ τὴν μεταμέλειαν καὶ τὴν ταπείνωσιν θὰ ἐξέφευγε τὴν περιφρόνησιν. Δὲν συνηθάνετο κανένα εἶδος χριστιανικῆς συντριβῆς, δὲν ἠθέλε νὰ τὴν ἀγαποῦν ἀπὸ οἰκτον. Εἶχε κ' ἐκείνη τὴν ὑψηλοφροσύνην της!

Ἐμπῆκε εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Νοέλ, εἰς τὴν σκοτεινὴν οἰκίαν τῆς πέτρινης οἰκίας, καὶ τὸ κτύπημα τοῦ κουδουνιοῦ τῆς ἔκαμε ἀνω-κάτω τὴν καρδιά. Ἐνας ὑπηρετῆς ἀνοίξε:

« Ὁ κύριος δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ σᾶς δεχθῇ. Εἶνε σὸ κρεβάτι. Ἦλθε ἀργὰ τὸ βράδυ. . . »

Ἡ Ζοζάννα τοῦ εἶπε:

— Καλά. Θὰ περιμένω. . .

Ὁ ὑπηρετῆς ἐδοκίμασε νὰ διαμαρτυρηθῇ:

« Ὁ κύριος θὰ δυσαρεστηθῇ ἴσως. . . »

Ἄλλὰ ἡ Ζοζάννα ἀπήντησε:

— Ὅχι ὁ κύριος δὲν θὰ θυμώσῃ. . . Πρόκειται

διὰ μίαν σπουδαίαν ὑπόθεσιν. Μὴ τὸν ξυπνήσετε

. . . Θὰ περιμένω ὅσο καὶ ἂν ἀργήσῃ. . .

— Καὶ ποῖον θάναγγεῖλω εἰς τὸν κύριον;

— Τὴν κυρίαν Βαλεντέν.

Ὁ ὑπηρετῆς ἔκαμογέλασεν ἀορίστως τόσα καὶ τόσα γράμματα εἶχε πάρει ἐξ ὀνόματος τῆς κυρίας Βαλεντέν!

. . . Ἦτον μόνη μέσα εἰς τὸ σπουδαστήριον αὐτοῦ τοῦ Νοέλ, τὸ ὁποῖον ἐπίστευε ὅτι ἀναγνωρίζει. Ὅλα τὰ πράγματα ἐκεῖ τῆς ἐφαινότο γινώριμα ἀπὸ τὰς διηγήσεις τοῦ Νοέλ. Παντοῦ τὰ μάτια της ἀπαντοῦσαν ἐπιπλα μὲ γραμμὰς ἀπλᾶς. Ὅλο αὐτὸ τὸ εὐρύχωρο δωμάτιον ἦτο σκοτεινὸν καὶ θερμὸν. Κανένα πρόστυχο στολίδι. Μερικὰ ὄπλα, μερικὰ σκεῦη, φωτογραφίαι περιφίμων τοποθεσιῶν ἢ οὐμβάντα ταξιδιωτικά, μία λιθογραφία τοῦ Φανιέν Λατούρ, ἐπάνω εἰς τὴν ἐστίαν, ἕνας μπρούτζινος Col-leone τοῦ Βερρόκιο. Ἐφημερίδες, βιβλία, καὶ τὸ ἄρωμα maryland ἐπάνω ἀπὸ ὄλ' αὐτά. . .

Ἡ Ζοζάννα ἀνέπνεε τὸ ἄρωμα αὐτὸ ἔθιγε τὰ πράγματα αὐτὰ θερμὰ ἀκόμη ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Νοέλ, τὰ πράγματ' αὐτὰ ποῦ εἶχε συναθροίσει ὀλίγ' ὀλίγο, τὰ ὁποῖα ἀγαποῦσε, τὰ ὁποῖα ἐρησιμοποιοῦσε καθημερινῶς. Καὶ καθὼς τὸν ἐφαντάζετο καθισμένον εἰς τὸ γραφεῖο του, κοντὰ εἰς αὐτὴν τὴν λάμπαν, μὲ τὴν πέναν εἰς τὸ χέρι, τὸ σιγαρέττο κρεμασμένον ἀπὸ τὰ χεῖλη, ὅπως εἰς ὅλας τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας, ἐδοκίμασε ἕνα τέτοιον ἐρωτικὸν παροξυσμόν, παροξυσμόν λύπης, τρέλλας, ποῦ δὲν ἤκουσε τὴν θύραν νάνοιξῃ.

— Ζοζάννα! . . . Ἐχεις ὥρα ἐδῶ; . . . Γιατί δὲν εἶπες νὰ μὲ ξυπνήσουν ἄμέσως;

— Ἦσουν κουρασμένος βέβαια. . . Δὲν ἐτολμοῦσα. . .

— Ὡ! φίλη μου, πολυαγαπημένη μου, τί καλὰ ποῦ ἔκαμες καὶ ἦλθες! . . . Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι δὲν θὰ σὲ ξανάβλεπα ποτέ. . . Τί σκληρὴ νύκτα!

Εἶχε φοβηθῇ καμμίαν ψυχρὰν ὑποδοχὴν καὶ ὁ Νοέλ τῆς ἔσφιγγε τὰ χεῖρα, τῆς ὠμιλοῦσε χωρὶς θυμόν, τὴν εὐχαριστοῦσε ὅτι ἦλθε. . . Ἐξάφνισθη τόσο διὰ τὴν ἀπρόοπτον εὐτυχίαν ποῦ τὰ δάκρυα ἀνέβηκαν εἰς τὰ μάτια της. Ἐλησμόνησε τὰ λόγια ποῦ εἶχε προετοιμάσει, καὶ ἀνέμενε βουβή, παρατηροῦσα τὸν Νοέλ, ὅπως ἡ Μάρθα καὶ ἡ Μαρία παρατήρουν ἄλλοτε τὸν Λάζαρον ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν.

Ἐπιτέλους τοῦ εἶπε:

— Ἄ! Νοέλ, ἂν ἤξερες! . . .

— Καθμένη Ζοζάννα, ἠθέλα νὰ ἤξερα. . .

Ἐχεις πολλὰ νὰ μοῦ πῆς, εἶμαι βέβαιος, καὶ χθὲς δὲν πολυάκουγα. . . Εἶνε σὰν μία τρύπα μαύρη εἰς τὰς ἀναμνήσεις μου. . . Ἐχασα τὴν μνήμην καὶ τὸν λόγον γιὰ λίγες στιγμῆς. . .

Σὲ ἀφησα, ἐπερπάτησα πολὺ. Ὅταν εὐρέθηκα στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μου ἤμουν ἀποχανωμένος ἀπὸ τὴν κούραση. Ἦμουν πολὺ δυστυχῆς.

— Κεῖγώ! . . .

— Ἄλλὰ ἤμουν γαληνιώτερος, μέσα εἰς τὸ χάος τῶν στοχασμῶν μου ἔλαμπε κάποιο φῶς! Ἐλεγα μέσα μου: « Πρέπει νάκούσω τὴ Ζοζάννα, νὰ τὴν ἐννοήσω, νὰ προσπαθῶ νὰ εἶμαι δίκαιος καὶ καλός. . . »

— Ἄ! Νοέλ, σὲ ξαναυρίσκω τὸν ἴδιον! Σεῦλογῶ γι' αὐτὴν σου τὴν λέξιν! . . . Ἔσο δίκαιος, ἔσο καλός. Ἡ εὐτυχία μας κρέμεται ἀπὸ σένα, δοκίμασε νὰ ἐννοήσῃς.

— Αὐτὴ εἶνε ἡ μόνη μου ἐπιθυμία: νὰ καταλάβω! . . . Ἄ! δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ζητήσῃς νὰ δικαιολογηθῆς. Θάνακαλίψω μόνος μου δικαιολογίας γιὰ σένα. . . Ἄλλὰ εἰς τὴν χθεσινὴν διήγησιν ποῦ διεκόψαμε ὑπῆρχαν ἀντιφάσεις σκοτάδι! . . . Δὲν ἐξεφράσθη καταλλήλως. . . Καὶ ἐξηγέρθηκα πολὺ γλίγωρα. . . Διότι ἐπιτέλους, Ζοζάννα, δὲν εἶνε δυνατόν μία γυναῖκα ὅπως ἐσὺ. . .

Ἡ φωνὴ του ὑψώνετο, χωρὶς νὰ θέλῃ. Ἐφαίνετο πάλιν προσπαθῶν νὰ συγκρατήσῃ κάποια βιαιότητα. Ἄλλ' ἄμέσως:

— Ἀκόμη φοβισμένη! Κάθισε κοντὰ μου, σ' αὐτὴ τὴν πολυθρόνα. . . Ἄς μιλήσωμε. . . Θὰ εἶμαι λογικός. . . Θὰ προσπαθῶ νὰ σ' ἀκούσω ὡσὰν νὰ μὴν ἐνδιαφερόμουν, σὰν ξένος. Κεῖτσι δὲν θὰ παύσωμε βέβαια νὰ εἴμεθα λυπημένοι ἀλλὰ θὰ ὑποφέρωμε ὀλιγώτερο ὁ ἕνας κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον.

— Θέλω νὰ τὸ ἐλπίζω, Νοέλ. . .

— Καὶ πρῶτα-πρῶτα πὲς μου. . . Δὲν ἐπαρπονέθης ἀπὸ λεπτότητα, ἢ ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὸν νεκρόν. . . ὁ ἄνδρας σου δὲν σοῦ ἐφέρετο καλά; Σὲ ἀδικοῦσε;

— Κανένα ἀδίκημα δὲν ἔχω νὰ τοῦ κατηγορήσω, σὲ βεβαίω. Σοῦ τὸ εἶπα χθὲς. . .

— Ὁ χαρακτήρ του;

— Ὁ χαρακτήρ του ἦτον δύσκολος καὶ κάπως παραλογισμένος. Ἄλλὰ πρὶν ἀρρωστήσῃ ὁ Πέτρος ἦτον σὰν τοὺς πολλούς. Τίποτε ἐξαιρετικόν. Ὅχι πολὺ μεγάλα ἐλαττώματα. Κάπως αὐθαίρετος, κάπως μικρολόγος! Εἶχε μεγάλα

προτερήματα. . . Μάγαποῦσε! Μάγαποῦσε πάρα πολὺ!

— Γιατί παρὰ πολὺ;

— Διότι. . . τοῦ ἄρεσα πολὺ, εἶχε ἕνα πάθος φυσικόν τὸ ὁποῖον ἐσβύσε δταν ἀρρώστησε. . . δταν ἐπίστευσε τὸν ἑαυτὸν του ἐλαττωμένον καὶ δταν ἠσθάνθη τὴν ἀδιαφορίαν μου. . . τὴν ἀποτροπὴν μου. . .

Ἐκοκκίνισε.

— Μὴ μὲ κάμνεις νὰ διηγοῦμαι τὰ βάσανά μας, τὴν λύπην ἢ ὁποῖα μὲ καθίστα ἀσθενή.

— Ναί! εἶπε ζωηρὰ ὁ Νοέλ, μαντεύω, καὶ αὐτὸ μοῦ κάμνει κακὸ νὰ σκέπτομαι τί θὰ ἐτραβοῦσες. . . Πὲς λοιπὸν καθαρά: δὲν ἀγαποῦσες πλέον τὸν ἄνδρα σου. . .

— Γιατί δὲν τὸν ἀγαποῦσα; Ἰσα ἴσα ποῦ τὸν ἀγαποῦσα, ὄχι μὲ ἔρωτα πλέον, τὸν δυστυχισμένον τὸν Πέτρο. . . Εἶχα πανδρευθῆ ἔτσι στὰ στραβά, βιαστικά, καθὼς ὄλες οἱ νέες Γαλλίδες σχεδόν. . . Τί ξέρεи κανεῖς ἀπὸ τὸν ἔρωτα στὰ δεκαοκτῶ του χρόνια; Ἀγαπᾷ κανεῖς γιὰ νὰ τὸν ἀγαποῦν δίδει τὴν καρδιά του εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα ποῦ ψιθυρίζει ὠραία λόγια, τὰ λόγια ποῦ ὄνειρεύεται νάκούσῃ.

Κεῖτσι γιὰ ὅλη τὴν ζωὴν. Μάλωμα ποῦ δὲν ἐυλόγηται ὑπογράφει ἕνα συμβόλαιον κανεῖς τοῦ ὁποῖου ἀγνοεῖ τὸν κυριώτερον ὄρον! . . . Κεῖπειτα ἀλλάζει. Γίνεται γυναῖκα ποῦ ὁμοιάζει ὀλίγον ἢ καὶ καθόλου πρὸς τὴν νεανίδα τὴν πρὸ ὀλίγου. Ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν ἑαυτὸν της, σιγὰ σιγὰ. Καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ὁ ἄνδρας ἀλλάζει ἐπίσης. Ἐξελίχθη κ' αὐτὸς ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπον. . . Παρατηρεῖ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἐξαφνα βλέπει τὴν διαφορὰν ποῦ τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸν σύντροφον ποῦ ἐξέλεξε διὰ τὴν ζωὴν καὶ λέγει: « πῶς ἠμπορέσα ». Εἶνε ἡ κοινὴ καὶ τραγικὴ ἱστορία τῶσαν καὶ τῶσαν γάμων. . . Ἄλλ' ἐφύτρωσε μεταξὺ τῶν συζύγων κάποιος δεσμός, συμφέροντα στὴ μέση, ἔξεις, κάποια συμπάθεια ἀκόμη. . . Ἐγεννήθησαν παιδιὰ. . .

— Σὺ δὲν εἶχες παιδί πρὶν ἀπὸ τὸν Κλαύδιον. . .

— Εἶχα τὸν ἄνδρα μου. . . Ἐνας ἄρρωστος ποῦ περιποιεῖται κανεῖς, ποῦ προστατεύει, τὸν ὁποῖον καθημερινῶς προασπίζει ἀπὸ τὸν πόνον, τὸν ὁποῖον νανοῦρίζει μὲ διάφορα ὄνειρα παρηγορίας, εἶνε σχεδόν παιδί, Νοέλ. . . Ἡ σύντροφός του τὸ νιόθετεῖ αὐτὸ τὸ παιδί, ἀφοσιώνεται, φυσικά, ἀπλούστατα, καὶ ὅσο ἐνοχλητικὴ ἂν εἶνε ἡ θέσις της, δὲν σκέπτεται καθόλου νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ σπῆτι. . . Αὐτὸ θὰ

— Σὺ δὲν εἶχες παιδί πρὶν ἀπὸ τὸν Κλαύδιον. . .

— Εἶχα τὸν ἄνδρα μου. . . Ἐνας ἄρρωστος ποῦ περιποιεῖται κανεῖς, ποῦ προστατεύει, τὸν ὁποῖον καθημερινῶς προασπίζει ἀπὸ τὸν πόνον, τὸν ὁποῖον νανοῦρίζει μὲ διάφορα ὄνειρα παρηγορίας, εἶνε σχεδόν παιδί, Νοέλ. . . Ἡ σύντροφός του τὸ νιόθετεῖ αὐτὸ τὸ παιδί, ἀφοσιώνεται, φυσικά, ἀπλούστατα, καὶ ὅσο ἐνοχλητικὴ ἂν εἶνε ἡ θέσις της, δὲν σκέπτεται καθόλου νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ σπῆτι. . . Αὐτὸ θὰ

ήτον χυδαιότερον, σκληρότερο, ανανδροτέρον από την μοιχείαν. . . Δέν ήμποροῦσα, δέν ήθελα ακόμη νάφήσω τόν άνδρα μου.

Ἐσπόγγισε τὰ μάτια της.

— Μοῦ εἶχαν μάθει ὅτι ή εὐτυχία εὗρισκεται εἰς τὸ νά λησμονήσῃ τὸν ἑαυτὸν του κανείς, εἰς τὴν αὐταπαρνησιν. . . Εἶνε ή χριστιανική ήθική. . . ἀλλὰ δέν εἶνε δυνατή αὐτή ή ήθική παρὰ διὰ τοὺς πιστεύοντας τὴν χριστιανικήν πίστιν, καὶ δέν ἐπίστευα. . . Μοῦ εἶχαν μάθει ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὅτι κάθε ἀνθρώπινον πλάσμα ἔχει δικαίωμα νάναπτύσσεται ὡς ἕνα φυτὸ ποῦ ἀνθίξει, ἔχει τὸ δικαίωμα νά ζῆ τὴν ζωὴν του πρὶν γεράσῃ καὶ πρὶν ἀποθάνῃ. . .

— Ναί, εἶπε ὁ Νοέλ.

— Τὸ καθήκον τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τοὺς δυστυχεῖς καὶ τοὺς ἀδυνάτους, τὸ προσωπικὸν δικαίωμα τοῦ νά ζῆ κανεὶς καὶ νά ζητῆ τὴν εὐτυχίαν, αὐτὸ τὸ δίδυμον ἰδανικὸν καὶ τὸ ἀντιφατικὸν ἐγέμιζε τὴν νεότητά μου ὅλην. . . Δέν ήμποροσα νά ἐκλέξω. Μίαν ἡμέρα, ὕστερ' ἀπὸ χρόνια σκοτεινῆς πάλης, ὕστερ' ἀπὸ τόσην δυστυχίαν, τόσας ἀπογοητεύσεις, ή ἀπελπισία με κατέ-

λαβε. . . Ἦμουν εἰκοσιπέντε χρόνων. . . Οἱ γονεῖς μου εἶχαν ἀποθάνει, τὸ πρῶτο μου παιδί εἶχε ἀποθάνει, ὁ ἀνδρας μου ἐσιγοπέθαινε κ' αὐτός. . . Δέν εἶχα φίλους, δέν εἶχα χρήματα· δέν ήμουν προικισμένη με κανένα φυσικὸν δῶρον, κανένα ἐξαιρετικὸν ἄλγαντον, καὶ τὸ μέλλον ήνοιγετο ἐμπρός μου ὡς ἕνας δρόμος ἐλίπεδος, βουβός, ἔρημος ποῦ ὠδηγοῦσε. . . δέν ήξευρα ποῦ! . . . Ἔκαμα ὅλες τὶς δουλιές τοῦ σπιτιοῦ, ἔδωκα μαθήματα πιάνου, ἐκρατοῦσα τὰ βιβλία κάποιου μικροεμπόρου. . .

— Κακόμοιρο πλάσμα! . . .

— Ἐνοσταλοῦσα πολὺν καιρὸν τὴν εὐτυχίαν, ἐνόμισα ὅτι τὴν συναντῶ. . . Ἐνας νέος μάγαπήσε. . . Ἦτον ἔξυπνος καὶ ἐφαίνετο ὅτι εἶχε τρυφερά αἰσθήματα. . . Ἐπίστευσα, καὶ τὸ πᾶν ἐφαίνετο ὡς νά μὲνδυναμώνῃ εἰς τὴν πίστιν μου αὐτήν, ὅτι εἰς τὴν σκοτεινὴν μου ζωὴν καὶ τὴν θλιβεράν, ἕνα φῶς, μία γλύκα, μία ἀνάπαυσις θὰ ήτον αὐτός ὁ νέος Ἐπίστευσα ὅτι θὰ εὗρισκα ἕναν προστάτην τῆς ἀδυναμίας μου, διότι καὶ ή πλέον δυνατὴ γυναῖκα ἔχει ἡμέρας ἀδυναμίας. Ἐπίστευσα. . .

[Ἀκολουθεῖ]

[Μετάφρ. Α. Κ.]

MARCELLE TINAYRE

Θ Α

ΠΑΡΑΤΑΞΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΑΧΗΝ ΤΩΝ ΠΛΑΤΑΙΩΝ

ΥΠΟ Θ. ΑΝΝΙΝΟΥ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἐθνική Μετεωρολογία

ΠΟΙΟΣ θὰ ἔλεγε, μέσα εἰς τὸ δυνατόν ἀκόλαστον φῶς καὶ τὸ καῦμα τοῦ Ἥλιου τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, ὅτι πρὸ ἑνὸς μηνὸς ἐκάνναμεν χιονοπόλεμον εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, ὅτι ἐγράφαμεν ἄρθρα διὰ τὴν «λευκὴν νύμφην τοῦ Βορρᾶ» καὶ ὅτι ἐπροσποιοῦμεθα τοὺς βορραιοὺς, ὡς προσποιοῦμεθα τόσα ἄλλα, με τὴν ἀδεξιότητα καὶ τὸν κομικὸν τόνον, ποῦ ἔχουν ὄλαι μας αἱ προσποιώσεις! Τὸ χιόνι σκεπάζον τὸν βόρβορον τῆς ὁδοῦ Σταδίου, δέν εἶνε βέβαια συνειδητικὸν πρᾶγμα εἰς τὰς Ἀθήνας, κατὰ γενικὴν δὲ γνώμην δέν τὸν ἐνθυμόνεται οὔτε οἱ γεροντότεροι. Καὶ ἐπειδὴ κανεὶς δέν θέλει νά περῶν με τοὺς γεροντοτέρους, δέν τὸ ἐνθυμεῖται κανεὶς, οὔτε ὁ φίλος μου κ. Κονδύλακης. Τώρα ἀπὸ τὸ λευκὸν ὄνειρον δέν ἀπέμειναν παρὰ ὀλίγα λευκὰ στίγματα εἰς τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν, ὀλίγες χιονιστρες εἰς τὰ χέρια μας, ὀλίγα κόκκινα αὐτιά ὑπὸ τὸν Ἥλιον, πολλὰ σβασμένα θεομᾶστρα, ἀγορασθεῖσαι ὑπὸ τὸ κράτος ψυχολογικῆς βίας καὶ πολλὰ μαύρα σημάδια εἰς τοὺς πίνακας τῶν τοιχοκολλήσεων, ἀπὸ προσκλητήρια ἐγγόνων καὶ διεγγόνων διὰ τοὺς δυστυχισμένους γέροντας, ποῦ τοὺς ἐθέριον ὁ ἐξαφνικὸς χειμῶνας.

Τώρα φαίνεται ὅτι ή ἀποκρηὰ τοῦ χειμῶνος ἐπέρασεν. Αἱ προσωπίδες με τὶς κόκκινες μύτες ἐχάθησαν. Ὁ Ἥλιος θριαμβεῖ εἰς τὸ στερέωμα καὶ ἐξαναγίνανμεν μεσημβρινοί. Δόξα σοι ὁ Θεός! Οἱ μπακάτσοι δέν ἔρχονται πλέον νά κτυποῦν με ἀφέλειαν τὰ τζάμια τῶν παραθύρων μας, τὰ κοτσύφια δέν κατεβαίνουν νά καθίσουν μουδιασμένα ἐπάνω εἰς τὶς γλάστρες τῶν περιβολίων μας, οἱ σπουργίτες πετοῦν ἐλεύθεροι στὰ κεραμίδια μας, καὶ τὰ τάγματα τῶν γερόντων, ποῦ ἐγλύτωσαν τὴν θεομηρίαν, ἐμφανίζονται εἰς τοὺς δρόμους, με ἡδονικὰ τρυφήματα χειρῶν, φλεγοτάροντα με τὸν Ἥλιον.

Καὶ ὅμως ὁ Ἥλιος αὐτός, ποῦ πυρᾶνει τώρα τὴν ράχιν μας καὶ καταγίνεται νά θεραπεύσῃ τὰ τελευταῖα μας κρυολογήματα, θεωρεῖται ὡς μία ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας αἰτίας τῆς ἐθνικῆς μας κακοδαιμονίας, τῆς νοθρότητός μας, τῆς ἀδιαφορίας μας, τῆς ἀβουλίας μας καὶ τῆς φιλετικῆς μας δυσκινήσιος. Αὐτός ὁ Ἥλιος εἶνε ή μεγάλη πρόφασις. Ἄν ὁ Ἕλληνας δέν ἐργάζεται, πταίει ὁ Ἥλιος. Ἄν δέν διαβάξῃ, ὁ Ἥλιος. Ἄν δέν εἶνε συνεπής εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του, πάλιν ὁ Ἥλιος. Ὁ Ἥλιος τὸν κάμνει νά ψεύδεται, διότι τοῦ ἐξάπτει τὴν φαντασίαν. Καὶ νά κλέπτῃ κάποτε, πάλιν ὁ Ἥλιος. Διότι φαντασίαν καὶ ἀργία κακὰ. . . τρία. Ὁ Ἥλιος εἶνε ὁ μέγας ἐχθρὸς τῆς φυλῆς μας. Ἄν μᾶς ἔλειπεν αὐτή ή λιακάδα θὰ εἶμεθα διαφορετικοὶ ἄνθρωποι, ὡς λέγουν ὄλοι. Ἀκόμη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ἕνας ἰατρός, ἄρτι ἀρμυκόμενος ἐκ Γερμανίας, καὶ διεκδικῶν ἔδραν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, μοῦ ἔλεγεν ἐπάνω εἰς μίαν μεγάλην κλειστὴν κάσσαν, περιέχουσαν βιβλία, κατὰ τὴν ὁμολογίαν του: «Βρὲ ἀδελφέ, πῶς θέλεις νά ἐργασθῇ κανεὶς εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, με τέτοια λιακάδα. Εἰς τὴν Γερμανίαν ήμουν ἄλλος ἄνθρωπος. Ἐχῶ δύο μῆνες ἐδῶ καὶ δέν βρῖσκω τὸ θάρρος νάνοίξω αὐτὴ τὴν κάσσαν. Ποῦ σὲ ἀφίγει ὁ Ἥλιος νά διαβάσῃς». Ἐσυμβούλευσα τὸν νεαρὸν σοφὸν νά μὴν ἀνοίξῃ καθόλου τὴν κάσσαν τῶν βιβλίων. Ὁ Ἥλιος ἐκτός τοῦ ὅτι δέν σὲ ἀφίγει νά

διαβάσῃς, ξεθωριάζει καὶ τὰ ἐξώφυλλα τῶν βιβλίων. Κ' ἐσυμφώνησα καθ' ὁλοκληρίαν μαζί του: Ἄν δέν ἀλλάξῃ τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος, δέν ὑπάρχει καμμία προκοπή. Ἐτελείωσε.

Ἄν αὐτὸ μία ἐξαφνικὴ εὐχαριστοῖς με κατέλαβε δταν εἶδα τὰ πρῶτα χιόνια τοῦ Ἰανουαρίου. Τί διάβολο! Μέσα σὲ δεκαπέντε ἡμέρες, ποῦ ἐξηφανίσθη ὁ Ἥλιος κ' ἐπάγωσαν τὰ νερά κ' ἐγένιν ὁ Ὑμηττός Ἄλπει, καὶ θὰ γίνῃ, εἶπα, εἰς τὸν δυστυχισμένον αὐτὸν τόπον. Καὶ ἂν δέν ἀλλάξουν τὰ πράγματα, τὸ φαινόμενον θὰ μᾶς χρησιμεύσῃ τοῦλάχιστον ὡς πείραμα. Καὶ ἄρχισα νά παρατηρῶ. Εἶχα ἀναθέσει μίαν ἐργασίαν εἰς κάποιον, ὁ ὁποῖος μ' ἐβασάνισεν ἕνα μῆνα, χωρὶς νά μοῦ τὴν τελειώσῃ. Τὸν εὗρηκα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. «Ἐ! πῶς πάει ή δουλειά; Ἐτελείωσε;» Ὁ θαυμαστός Ἕλληνας μ' ἐκύτταξε με ἀπορίαν. «Ἀστειεύεσαι, μοῦ εἶπε. Μ' αὐτὰ τὰ κρῦα ποῖος μπόρεσε νά δουλέψῃ; Ἄφρισε νά βγῆ λιγάκι ὁ Ἥλιος». Τὸν ἀφήκα κ' ἔφυγα ἀπέλπισμένος. Ἐπῆγα σάτι μου κ' ἐγραψα τὸ ἔβδωμον γράμμα εἰς ἕνα φίλον μου, ζητῶν δι' ἐβδόμην φοράν μίαν ἐπιγεουσάν πληροφορίαν. Μετὰ δύο ἡμέρας λαμβάνω ἕνα δυσανάγνωστον δελτάριον. «Ποῦ νά σοῦ ἀπαντήσω, ἀδελφέ, μ' αὐτὰ τὰ χιόνια; Δέν μπορῶ νά κρατήσω τὴν πένα στὰ δάκτυλά μου ἀπὸ τὸ κρῦο. Μήπως ἐβγήκα καὶ ἀπὸ τὸ σπῆτι νά μάθω αὐτὸ ποῦ μ' ἐροῖτῃς; Περιμένε νά καλοσυνέψῃ. . .» Τὸ ἔπῃρα ἀπόφασιν καὶ περιμένω ἀκόμα. Ἐν τῷ μεταξῦ ὁ γραμματοκομιστὴς μοῦ φέρνει μερικὰ γράμματα με χρονολογίας παλαιοντολογικῆς. Πηγαίνω εἰς τὸν φίλον μου κ. Βελλιαντίνην νά διαμαρτυρηθῶ. Ὁ ἀγαπητός μου φίλος, διορθώνει τὰ γαλιὰ εἰς τὴν μάτην του, με καίθεύει εἰς τὸν ὄμον καὶ μοῦ λέγει: «Μ' αὐτὰ τὰ κρῦα, δέν λές πῶς τᾶλαβες καὶ τώρα! Δέν ήξεύρεις λοιπὸν πῶς ὄλαι αἱ ὑπηρεσίαι ἐπάγωσαν;» Ἐφυγα καὶ ἀποκεῖ, περιμένων νά ἐβγῇ ὁ Ἥλιος, ν' ἀναλύσῃ τὰς παγωμένας ὑπηρεσίας, ὡς ἀναλύει εἰς τὴν Ρωσίαν τὰ λόγια ποῦ παγώνουν τὸν χειμῶνα εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἀκούονται τὴν ἀνοιξίαν, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ κοινῶν μας φίλου καὶ ἀειμνήστου Ἰωακείμου Βλάσση, κληροῦ λευκῶν ἄρθρων εἰς τὸν Κάκασον. Ἀπελπισμένος ἀπὸ τὴν τρομερὰν θεομηρίαν ἔστειλα νά εἰσπράξω μερικὰ ὀφειλόμενα χρήματα. Κ' ἐδῶ δέν ὑπῆρξα εὐτυχέστερος. Μοῦ ἀπήνησαν ἀβθαδέστατα, ὅτι με αὐτὰ τὰ χιόνια δέν πληρώνουν οἱ ἄνθρωποι. Ἀπεφάσισα εἰς τὸ τέλος νά τοὺς συγχωρήσω ὄλους. Τὸ πρᾶγμα ήτο ἕκτακτον εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ ἄνθρωποι δέν ἔχουν ζῆσει εἰς τὰ βόρεια κλίματα, ἐσκέφθηκα, κ' ἐπὶ τῆλους δεκαπέντε ἡμερῶν γερμανικῶν ψυχῶν δέν εἰμπορεῖ νά κάμῃ τοὺς Ἕλληνας Γερμανούς. Ἀφεύκτως ὅμως, εἶπα μέσα μου, ὁ φίλος μου ὁ ὑποψήφιος καθηγητῆς, ὁ ἄρτι ἀρμυκόμενος ἐκ Γερμανίας, θὰ εἶνε ἐνθουσιασμένος. Ἐπῆγα νά τὸν συναντήσω καὶ νά τὸν συγχωρῶ. «Ἐ! τώρα βέβαια θὰ εἶσαι ἐνθουσιασμένος. Μᾶς ἔφερες τὴν Γερμανίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα». Ὁ φίλος μου μ' ἐκύτταξε, ὡς νά μὴ μ' ἐννοοῦσε. «Τώρα θὰ νοίξῃς βέβαια τὴν κάσσαν με τὰ βιβλία καὶ θὰ τᾶκαμε ἀνω-κάτω σὲ δεκαπέντε ἡμέρες!» Ὁ φίλος μου μ' ἐκύτταξε ἀπορημένος. «Τί λές, ἀδελφέ μου. Μ' αὐτὰ τὰ χιόνια, ποῦ νά πιάσῃς βιβλίο! . . .» Τὸν ἐμέτρησα ἀποπάνω ἔως κάτω «Καὶ σὺ Βροῦτς;» ἠθέλησα νά τοῦ εἰπῶ με τὸν τραγικώτερον τόνον. Δέν τοῦ εἶπα ὅμως τίποτε.

Ἐβγήκα εἰς τὸν Ἥλιον νά πυρᾶσω τὴν ράχιν μου. Λεγεῶνες Ἀθηναίων τὴν ἐπύρῳναν μαζί μου. Καὶ

ἐνῶ ἔσονται τὰ πόδια μου, ναρκωμένοι ἀπὸ μακαριότητος, ἐσκεπτόμουν μὲ ὄλην μου τὴν ἀνσιν, χωρίς κανένα πάθος :

Ἄλλοίμονον! Ἀπελπισία κ' ἀπὸ τὰ χιόνια!

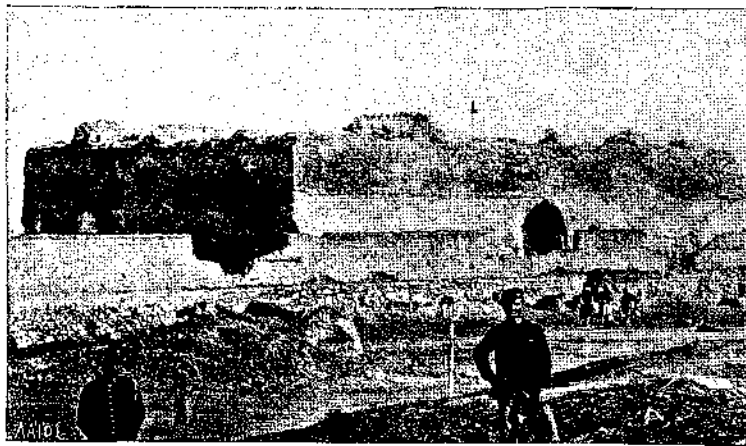
Υ. Γ. Μετὰ τὰς ἀλκυονίδας ἡμέρας, ποῦ ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὰς ἀνωτέρω γραμμάς, ὁ οὐρανὸς φαίνεται ὡς νὰ θέλῃ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ πείραμα τῶν χιόνων, Ἄς ἰδοῦμεν. Ἄν καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν δὲν ἐπιτύχῃ, δὲν τοῦ μένει πλέον παρὰ τὸ πῦρ καὶ τὸ θεῖον.

Η. ΝΒ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Γερμανικὴ Σχολὴ 3' Ιανουαρίου 1907.—Ὁ διευθυντὴς τῆς Αὐστριακῆς Σχολῆς κ. Ἐβερδὰύ ὠμίλησε περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ πρὸ μικροῦ ἀποθανόντος προϊσταμένου αὐτοῦ Ὁθωνὸς Βέννδορφ, ἐξάρτας ἰδίως τὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης δωδεκαετῆ διδασκαλίαν αὐτοῦ καθ' ἣν ἀνέδειξε μαθητὰς λίαν διακεκριμένους καὶ ἐπέτυχε νὰ ἀναλάβῃ ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις τὴν δασκίαν τῆς ἐξερρευθῆσας τῆς νοτιοδυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν ἐν Ἑφέσῳ ἀνασκαφῶν. Ἡ πρώτη σπουδαία ἀρχαιολογικὴ μελέτη αὐτοῦ ἦτο ἡ περὶ τῆς Νίκης τῆς Σαμοθράκης, ἐν ἣ ἀνέπτυξε πρωτότυπον καὶ εὐστοχωτάτην θεωρίαν περὶ τοῦ ἱματισμοῦ τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων, ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ περὶ τῆς νοτιοδυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας συγγράμματι, ὡς καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς Ἑφέσῳ ἀνασκαφῆς, ἔγραψε τὸ πρῶτον μέρος, ἦτοι τὸ τοπογραφικόν. Ὁ Βέννδορφ ὑπέρθε προσετι ἰδρυτῆς τῶν δύο ἐν Βιέννῃ ἐκιδιδόμενων ἀρχαιολογικῶν περιοδικῶν, ἐν οἷς ἔχει δημοσιεῦσαι πλείστας διατριβὰς, διηύθυνε δὲ καὶ πολλὰς σπουδαίας ἀνασκαφὰς ἐν αὐτῇ τῇ Αὐστρίᾳ, ἰδίως ἐν Ἀκυλητῇ καὶ Σπαλάτῳ, ἐνθα καὶ μουσεῖα ἰδρῦθησαν ἀξιολογώτατα. Ὡσαύτως αὐτὸς ἐμελέτησε καὶ περιέγραψε μέγα τι ἐπιτάφιον μνημεῖον εὐρεθὲν ἐν Δοβρούτσῳ τῆς Ρουμανίας, σπουδαῖον δὲ ὡς δεικνύον τὰς ἀλλοιώσεις, ἃς ὑπέστη ἡ ἑλληνορωμαϊκὴ τέχνη μετεμψυτευθεῖσα ἐν χώρῳ ἀπομακρυσμένη καὶ βωβάρῳ. Ἀξιοσημειωτοὶ εἶνε οὖν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου αὐτοῦ διορισθεὶς καθηγητῆς ἐν ἐπαρχιακῷ τινι γυμνασίῳ τῆς Γερμανίας ἔσχε μαθητὴν τὸν ἐπίσημον φιλόσοφον Νίτσε, ἐν Ζυρίχῃ δὲ ὡς καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἦτο διὰ στενῆς φιλίας συνδεδεμένος πρὸς τὸν ἐπισημότατον χειρουργὸν ἐν αὐτῷ δὲ καὶ μουσικὸν Βίλλσοτ, τὸν Ριχάρδον Βάγνερ καὶ τὸν ζωγράφον Μπαϊκλιν. Ἐν Βιέννῃ διὰ τῶν παραγγελιῶν, ἃς ἔδιδεν εἰς ἐργοστάσια λιθογραφίας καὶ φωτοτυπίας, καὶ τῶν ὁδηγίων, ἃς παρεῖχεν εἰς τοὺς τεχνίτας, συνέτελεσε πολλὰ εἰς τὴν πρόοδον τῶν τεχνῶν τούτων.

Κατόπιν ὁ κ. Δαίρπεφελδ, ἀφοῦ πρῶτον εἶπε τινὰ πρὸς ἔπαινον τοῦ Βέννδορφ, ὠμίλησε περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργουμένων ἀνασκαφῶν ἐν Λευκάδι, ἣν ὡς γνωστὸν νομίζει οὗτι εἶνε ἡ Ὀμηρικὴ Ἰθάκη. Κατὰ πρῶτον εἶπεν οὗτι ἐδημοσιεύθησαν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πρὸ μικροῦ πολλαὶ πραγματεῖαι, αἱ μὲν δεχόμεναι τὰς γνώμας αὐτοῦ, αἱ δὲ ἀποδοκιμάζουσαι αὐτάς, ἐκ τούτων δὲ φαίνεται οὗτι ἡ νέα αὕτη περὶ Ὀμηρικῆς Ἰθάκης θεωρία δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ κατάδικα-

Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Λαρίσης δὲν θὰ ἰδρῦθῃ τὸ Μουσεῖον

σμένη, ὡς ἰσχυρίσθησαν τινές, ἀλλὰ τούναντις ἀποκτᾶ ὀσημέραι πλείστους ὁπαδοὺς. Ἐσχάτως ἔγραψεν ἐπιδοκιμάζων τὴν γνώμην τοῦ κ. Δαίρπεφελδ ὁ ἐπισημότατος γεωλόγος Φίλιππον, ὑποστηρίζας οὗτι ἡ Λευκάς ἦτο πάντοτε νήσος καὶ οὗτι πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς μία τῶν τεσσάρων νήσων, ἃς ἀναφέρει ὁ Ὀμηρὸς μετὰ τῆς Ἰθάκης (δηλαδὴ τοῦ Δουλιχίου, τῆς Σάμης τῆς Ζακύνθου, καὶ τῆς Ἰθάκης). Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐνηργήθη πρὸ πάντων παρὰ τὸ χωρίον Νυδρί, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Λευκάδος καὶ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι παραλίας τῆς Ακαρνανίας. Ἀνευρέθησαν πολλαχοῦ τεμάχια προϊστορικῶν ἀγγείων, ἐν οἷς καὶ τινα μυκηναϊκά, κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν ἐβδομάδα τῆς ἀνασκαφῆς εὐρέθη ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Νυδρίου παχὺς τοίχος προϊστορικός, ὅστις δύναται νὰ ἀνήκῃ εἰς ἀντικείμενον ἢ ἄλλο μέγα οἰκοδόμημα, θὰ ἀνασκαφῇ δὲ κάλλιον κατὰ τὸ προσεχές θέρος. Παρὰ τὸ χωρίον Εὐγείρος ἀνεσκαφῆ τὸ ἐσωτερικὸν μεγάλου σπηλαίου, τῆς λεγομένης Χοιροσπηλιάς, ἐνθα ὑποτίθεται οὗτι εἶχεν ὁ Εὐμειὸς τὸ σαρβάνιον αὐτοῦ, εὐρέθησαν δὲ πλείστα προϊστορικὰ ἀγγεῖα ἀποδεικνύοντα οὗτι ἐν ἀρχῇ ἦτο κατοικία ἀνθρώπων, ἔπειτα δὲ φαίνεται οὗτι ἐγίνε σταθλὸς χωρικοῦ εἶνε τῆς Δήμητρος, ἐν δὲ τῷ μοναστηρίῳ, ὅπερ ἔχει κτισθῆ ἐπὶ τῶν εἰρημίων τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, φυλάττονται δύο σιδηρὰ ἀροτρεῖα ἀρχαία, περὶ τῶν ὁποίων πιστεύεται οὗτι ἂν γυνῆ τις ἐγκυμονοῦσα πατήσῃ ἐπ' αὐτῶν, θὰ γεννηθῇ ἄρρεν τέκνον. Ἀνευρέθησαν προσετι ἄλλαχοῦ τῆς νήσου ἕξ ἄλλα σπήλαια, αὐτὰ μέλλουσι νὰ ἐξερευνηθῶσι προσεχῶς.

ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΣ ΦΡΑΣΙΑΔΗΜΟΥ

Τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Λαρίσης

Ὡς γνωστὸν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, ἐξακολουθούσα τὴν ἀπὸ δεκαετηρίδων δρᾶσιν τῆς ὑπερῶν ἀρχαιοτήτων, ἰδίως τῶν ἐπαρχιῶν, ἰδρυσεν εἰς διαφόρους ἐπαρχιακὰς πόλεις, ὅπου συνήχθησαν αἱ διεσπαρμέναι ἀρχαιοτήτες, δεκατὲ Μουσεῖα.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο θὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον τῆς, τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον αἱ ἀρχαιοτέρες πλείσταν ἐπαρχιῶν εὐρίσκονται ἔρημιον τοῦ τυχόντος, μεθ' ὅλας τὰς μέχρι τούδε φροντίδας τῆς Ἐταιρείας καὶ τὰ ἰδρυθέντα Μουσεῖα.

Μεταξὺ τῶν πρώτων ἰδρυθησομένων τοιούτων Μουσείων καὶ ἐν τῶν μεγαλύτερων ἐπαρχιακῶν θὰ εἶναι τὸ τῆς Λαρίσης.

Πρὸς τοῦτο ὁ Ἐφορὸς τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Θεσσαλίας κ. Ἀρβανιτοπούλου, διατρίψας ἐνταῦθα ἐπ' αἰεὶ 15 ἡμερῶν, μεταβαίνει μετὰ τοῦ μηχανικοῦ κ. Ἀγγελίδου εἰς Λάρισαν, διὰ νὰ καταρτίσουν τὸ σχέδιον καὶ ἀρχίσουν μετ' ὀλίγον τὴν ἐργασίαν.

Τὸ Μουσεῖον Λαρίσης θὰ ἰδρῦθῃ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς ἀραιοτάτην θέσιν τῆς πόλεως, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας δηλ. ἀκροπόλεως τῆς Λαρίσης, ὁπόθεν εἶναι θανασιὰ ἢ ἀποψις τοῦ ὑπερηφάνως ὑφουμένου Ὀλύμπου καὶ Κισάβου, τῆς ροῆς τοῦ ποιητικοῦ Πηνειοῦ καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς μεγάλης Θεσσαλικῆς πεδιάδος.

Ἡ εἰκὼν μας δεικνύει ἀκριβῶς τὴν θέσιν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μουσείου Λαρίσης.

Εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦτο θὰ συγκεντρωθῶσι αἱ ἀρχαιοτέρες τῆς Πελασγιώτιδος καὶ Περαραιβίας: πρὸς τὸ παρὸν ὑπάρχει ἀξιολογώτατη Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ ἐν Λαρίσῃ, εἰς τὰ ὑπόγεια καὶ τὸν κήπον τοῦ μεγάρου τῶν Δικαστηρίων. Τὰς μᾶλλον ὑποκειμένας εἰς φθορὰν ἢ κλοπὴν συνενέκρωσεν ὁ κ. Ἀρβανιτοπούλου εἰς τρία δωμάτια καὶ τὸ προαίλιον τοῦ Δημαρχείου, τὰ ὅποια προθύμως παρεχώρησεν ὁ Δήμαρχος κ. Ἀστεριάδης καὶ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Λαρίσης.

Ἐν Θεσσαλίᾳ θὰ ἰδρῦθῶσι καὶ ἄλλα Μουσεῖα. ἀσφαλῶς ἐν ἐν Βόλῳ καὶ πιθανὸς ἄλλο ἐν Ἀλμυρῷ καὶ ἄλλο ἐν Τυρνάβῳ.

H.

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Γουλιέλμος Δαίρπεφελδ — Wilhelm Dörpfeld —

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους τούτου συνεληρωθῆ εἰκοσιπενταετία τῆς ἐν τῷ γερμανικῷ ἀρχαιολογικῷ ἱνστιτούτῳ τῶν Ἀθηνῶν δράσεως τοῦ περιφανοῦς διευθυντοῦ αὐτῆς Δαίρπεφελδ. Σπανίως ἀνὴρ τῆς ἐπιστήμης εἶχε τὸ εὐτύχημα τόσον νέος εἶναι νὰ ἐφορτᾷ τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ πεδίου, λαμπρῶς πλέον, ἐμφανίσεως. Διότι, ἐάν κατὰ τὸ 1882, τιμώμενος ἤδη διὰ τὰς ἐδόχους εἰς τὴν ἐπιστήμην ὑπηρεσίας, ἀνέλαβεν ὑψηλὴν θέσιν ἐν τῷ ἱνστιτούτῳ, περιβληθεὶς τὸν χάριν αὐτοῦ δημιουργηθέντα τότε τίτλον τοῦ «δευτέρου γραμματέως» ἦτοι συνδιευθυντοῦ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ἰδρύματος, ἀλλὰ τὰς πρώτας του δάφνας ὡς ἐπιστήμων ἤδη πενταετίαν πρότερον εἶχεν ἀρχίσαι νὰ δρέπῃ. Εἰς τὴν στήλην αὐτὴν παρέχουσαν βραχυτάτην μόνον ἐπισκόπησιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀνδρός, τὸν ὁποῖον ἡ Γερμανία ἐγέννησε, ἀλλ' ἡ Ἑλλάς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀνέθρεψε καὶ μέγαν κατέστησε.

Ὁ Δαίρπεφελδ ἐσπούδασεν εἰς τὴν πολυτεχνικὴν τοῦ Βερολίνου ἀκαδημίαν, τὸ δὲ 1877 προσελήφθη μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχαιολόγων ὡς ἀρχιτέκτων εἰς τὰς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφὰς τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως. Ἐκτοτε ἀρχίζει τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ σάδιον, ἐν τῷ ὁποίῳ κάθε του βῆμα σημειώνει μίαν νέαν κατάκτησιν ὑπερῶν τῆς ἐπιστήμης. Προικισμένος μὲ τὸ μοναδικόν, αὐτὸν ἐξόχως διακρίνον χάρισμα ὀξείας παρατηρητικότητος καὶ διανογῆς ἀντιλήψεως, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχαιολόγων εἰς ζητήματα, τὰ ὅποια ὑπ' αὐτοῦ πρῶτον ἐτέθησαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐλύθησαν. Ἀλλὰ καὶ ὅσα πρωτίστρα ποικιλοτρόπως ὑπ' ἄλλων, καὶ δεινῶν μάλιστα ἀνδρῶν, εἶχον ἐξετασθῆ, ὑπ' αὐτοῦ κυρίως εὐρέθησαν ὅλας διόλου νέαν διαφάνισιν καὶ τελειωτικὴν λύσιν. Μετασχῶν δὲ πάσης ἀπὸ τοῦ 1877 ἐπιχειρηθείσης ἀρχαιολογικῆς ἐργασίας ὑπὸ ἄλλοδαπῶν καὶ Ἑλλήνων καὶ νέας μεγαλομερεῖς ἐρεῦνας ὁ ἴδιος ἐγκαινίσε, ἀφότου μάλιστα τὸ 1886

Γουλιέλμος Δαίρπεφελδ

ἀνέλαβε καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἱνστιτούτου, ἐν ἣ θέσει πάντοτε ἔκτοτε διαμένει, μὴ θέλων μήτε ἀπ' αὐτοῦ μήτε ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀποχωρισθῆ, ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, τῆς ὁποίας ἐφάμμιλλος συναγωνιστῆς οὐδεὶς μεταξὺ παντὸς ἔθνους διαπερῶν ἀνδρῶν παρουσιάσθη μέχρι σήμερον πρὸς αὐτόν.

Ἡ κολοσσιαία ἐργασία τοῦ Σλήμαν εἰς τὴν Τροάδα, εἰς τὰς Μυκήνας καὶ εἰς τὴν Τίρυνθα, τὸν ἀληθινὸν αὐτῆς ἐρευνητὴν εὐρέχε κυρίως μόνον ἐν τῇ προσώπῳ τοῦ Δαίρπεφελδ. Ὁ Σλήμαν ἀπεκάλυψε, ἀλλ' ὁ Δαίρπεφελδ ἠρεύνθησε καὶ ἐν τοῖς σωζομένοις θαναματοῖς λειψάνοις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐργασίας διεφράτισε μυστήρια κεκρυμμένα τοῦ κόσμου ἐκείνου. Τὸ ὀμηρικὸν ἄλλως ἴλιον, ἦτοι ἡ λεγομένη ἔκτη πόλις ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἰσσαρλίχ, εἶνε ἀνακάλυψις αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Δαίρπεφελδ. Ἡ Ὀλυμπία παρέσχεν ὡσαύτως ὑπὸ ἀρχιτεκτονικῆν ὄψιν θανασιὰς ἀποκαλύψεως ἐπὶ τοῦ ἰδίου Δαίρπεφελδ. Κατόπιν αἱ ἐργασίαι εἰς τὸν Παρθενῶνα, ἡ ἐρμηνεία τῶν μεγαλοπερῶν εἰρημίων τῆς Ἐλευσίνας, ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ ἐρμηνεία τῆς πολυπλόκου ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Ἐρεχθίδου, τῶν Προπυλαίων καὶ ἄλλων τοῦ ἱεροῦ βράχου κτιρίων, εὐρέθησαν τὸν ἐξοχὸν ἐργάτην αὐτῶν κάλιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Δαίρπεφελδ. Σειρὰ μακρὰ πραγματείων περὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων λαμπρύνουσι τὰς σελίδας παντὸς τόμου τῶν Ἀνακινήσεων τοῦ Ἰνστιτούτου ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας.

Μεταξὺ πασῶν τούτων τῶν ἐργασιῶν ὅλας διόλου ἀνωτέρας θέσιν κατέχει ἡ ἐπὶ δεκάδας δυο ἐτῶν, νέα καὶ νέα πάντοτε μυστήρια τῆς τέχνης ἀποκαλύπτουσα μεγάλη αὐτοῦ ἐρευνα περὶ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

Μετὰ σειρὰν μακρῶν ρηξικελεύθων ἐργασιῶν πρὸ δεκαετίας ἤδη ἐξεδόθη τὸ πολύτιμον σύγγραμμα τοῦ Δαίρπεφελδ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ποιολογικῶς ἔκτοτε διὰ νέαν παρατηρήσεων πλουτισθέν, τὰς ὁποίας αἱ πολλάκις ἐγεγρηθείαι ἀλλὰ νικηφόρος πάντοτε ὑπ' αὐτοῦ καταπολεμηθεῖσαι ἀντιρροήσεις προκύβαν. Διότι καὶ τοῦτο πρέπει ἰδιαίτερας περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ιδιότητος τοῦ ἀνδρός νὰ σημειωθῆ: εἶνε καταπληκτικὴ, ἀκαταγώνιστος ἡ πειθὸ τῶν λόγων του, καὶ ἡ σαφῆνεια, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκθέτει πᾶσαν του ἰδέαν, καθιστᾷ εἰς πάντα ἀναμφισβή-

τητον την ἀλήθειαν και αὐτῶν τῶν παραδόξων κατ' ἀρχάς φαινόμενων ἰσχυρισμῶν του. Αἱ γνώμαι του ἔχουν πάντοτε τύπον ἀξιωματίων.

Αἱ περὶ τῆς Ἑννεακροῦνου ἐργασίαι του ἀποτελοῦσιν ἐν τῶν σπουδαιότερων ἀντικειμένων τῶν ἐρευνῶν του, αἵτινες πρὸ δεκατίας ἐφθάσαν εἰς τὸν ἕπατον βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεώς των. Εἰς τὰ τελευταία ἔτη τὴν προσοχὴν του ἐστρεψεν αὐθις εἰς τὸ μέγα ὁμηρικὸν ζήτημα, τοῦ ὁποῦ ἐν μικρὸν μόνον μέρος εἶνε ἡ περὶ τῆς θέσεως τῆς Ἰθάκης τοῦ Ὀδυσσεῶς νεωτεριστικὴ ὁλως διόλου ἰδέα του. Τῆς ἐρεῦνης ταύτης τὰ νήματα συνάγει ὁ ρηξικέλευθος ἀρχαιοδίφης πρὸς ἄλλο κέντρον, πρὸς τὴν βεβαίωσιν περὶ τῆς ἀληθείας καὶ πραγματικότητος ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ ποιητικῶν ὁμηρικῶν κόσμου. Ὅσον δὲ ἀνατρεπτικαὶ παλαιῶν δαδασιῶν, ριζωμένων βαθύτατα εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, καὶ ἂν εἶνε αἱ γνώμαι του, ἡ τελευταία κρίσις περὶ αὐτῶν ἀκόμη δὲν ἐξηγήθη. Τίς οἶδε, ἂν καὶ εἰς αὐτὰς δὲν τοῦ ἐπιφυλάσσεται μία τελικὴ ἐπιτυχία, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ἄλλως ἔχει ἀπόλυτον πεποιθήσιν.

Προσὸν ἑκατὸν τοῦ ἀνδρὸς εἶνε καὶ τὸ ἄκρως ἐπαγωγὸν τῶν λόγων του. Ὅπως τὰ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων κατ' ἔτος ἐπαναλαμβάνόμενα μαθήματά του, τοιοῦτοτρόπως καὶ αἱ ὁμιλίαι του ἐν τῷ ἰνστιτούτῳ εὐρήκαν ἀνεκὰθεν θαυμαστάς καὶ θιασώτας ὅπως οὐ δευρὸς ἄλλου ἀρχαιολόγου. Πᾶσα του λέξις εἶνε καθαρὸν νόημα καὶ πᾶσα ἐννοία τῶν λόγων του γενεῶν ἄμεσον σαφὴ ἀντίληψιν καὶ εἰς τοῦ τελευταίου ἀκροατοῦ τὴν ψυχὴν.

Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀνδρικής του ἡλικίας εὐρισκόμενος, ἀκαταπόνητος ἐρευνητὴς καὶ συγγραφεὺς, ὑπόσχεται δεκάδων ἀκόμη ἐτῶν ἀκμαίαν δράσιν. Ἑλληνες λόγοι καὶ ξένοι ταῦτην τοῦ εὐχονται δλοψύχως χάριν τῆς ἐπιστήμης, ὑπερ ἧς τῶσον καρποφόρος πάντοτε ἠγωνίσθη.

— σ —

Νικόλαος Γ. Πολίτης

ΤΗΝ παρελθούσαν Κυριακὴν περιεβλήθη τὴν χουρὴν ἄλυσιν καὶ ἀνέλαβεν ἐπισήμως τὴν Πρωτανείαν τοῦ ἔτους τούτου. Ἡ στιγμή εἶνε κατάλληλος νὰ παρουσιάσωμεν τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ κ. Νικολάου Πολίτου, μολοντὶ καὶ εἰς πᾶσαν στιγμὴν θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ τὸ κάμωμεν, διότι ὁ νέος Πρωτανὴς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου εἶνε ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι διαρκῶς κινοῦν τὴν προσοχὴν καὶ ἀπασχολοῦν τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων.

Καὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς σοφοὺς μας, τοὺς ἐργαζομένους πολὺ, ὠνομάσθησαν ἐκάστοτε *χαλκέντεροι* ἄλλὰ νομίζω, ὅτι τὸ ἐπίθετον δὲν ἀρμόζει εἰς κανένα ὅσον εἰς τὸν κ. Πολίτην. Ἡ φιλοπονία του εἶνε κάτι ἐκπληκτικόν, καὶ μόνη αὐτὴ θὰ ἦτο ἰκανὴ νὰ διαψεύσῃ τὴν φήμην περὶ τῆς νωθρότητος τῶν Ἑλλήνων λογίων. Γράφει, τυπώνει καὶ διεκπεραιώνει ἕνα τόμον ὀγκώδη ὡς λεξικόν, με δσσην εὐκολίαν ἡμεῖς οἱ ἄλλοι δὲν εἰμποροῦμεν νὰ γράψωμεν ἕνα διηγηματάκι ἢ νὰ ἐκδώσωμεν μίαν συλλογὴν ἀπὸ ἑκατὸν στίχους. Καὶ τί τόμον! Γεμάτον σοφίαν, γεμάτον παραπομπὰς εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου, ἕνα τόμον πού καὶ τὸ ἄπλουον φυλλομέτρημά του εἶνε ἰκανόν νὰ προξενήσῃ ἴλιγγον. Τοιαῦτα βιβλία σωρεθεὶ ὁλοὲν ὁ κ. Πολίτης, μελετώμενα ἀπὸ τοὺς εἰδικούς, ἐπαινούμενα ἀπὸ τοὺς ἔξενους σοφοὺς, θαυμαζόμενα ἀπὸ ὅλους, πολιτογραφοῦντα τὴν Ἑλλάδα μεταξὺ τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν, διακροῦντα τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν, καὶ φυλλομετροῦμενα ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς βεβήλους με σεβασμῶν καὶ με δέος.

Καὶ γεννᾶται ἡ ἀπορία πότε λαμβάνει καιρὸν νὰ τὰ γράφῃ. Διότι ὁ κ. Πολίτης δὲν εἶνε κανένας ἐρη-

Νικόλαος Γ. Πολίτης

μίτης, ἀόρατος καὶ ἀπρόσιτος, κλεισμένος εἰς μοναστήριον ἢ εἰς σπηλιάν. Κάθε ἄλλο! Εἶνε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, οἰκογενειάρχης, ἀνδραποσ τοῦ κόσμου, με τὰς παραδόσεις του, με τὰς σχέσεις του, με τοὺς φίλους του, με τὰς ὑποθέσεις του. Θὰ τὸν συναντήσετε καὶ εἰς τὸν δρόμον, καὶ εἰς τὸ θέατρον, καὶ εἰς κηδείας, καὶ εἰς ἑορτάς, καὶ εἰς συλλόγους, ἀκόμη καὶ εἰς βεγγέρας νὰ παῖξῃ μῦσους ἢ πόκερ. Καὶ ὅπως τὸνομά του εἶνε ἀπὸ τὰ γνωστότερα εἰς τὴν Ἑπιστήμην, οὕτω καὶ ἡ φυσιογνωμία του, — τὸ σοβαρὸν παράστημα, τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο κεφάλι με τὰ ζωηρὰ μαῦρα μάτια, με τὰ ἀφθονα μαλλιά καὶ γένεια, τοῦ ὁποῦ τὴν ὠραϊότητα, ὡς ἀπετυπώθη μίαν φορὰν εἰς ἕνα πίνακα τοῦ Ἰακωβίδου, δὲν ἴσχυσε νὰ ἐξαλειψῇ ἡ ἡλικία, — καὶ ἡ φυσιογνωμία του. Λέγω, εἶνε ἀπὸ τὰς γνωστότερας καὶ συμπαθεστεράς εἰς τὴν κοινωνίαν. Πανταχοῦ παρῶν καὶ τὰ πάντα πληρῶν, ὁ ἀκάματος σοφός. Ἐγὼ τοῦλάχιστον, ὁ ὁποῖος διὰ τὰς φιλολογικὰς μου ἐργασίας ἐγκατέλειψα σχεδὸν κάθε ἄλλην, καὶ με τὴν πρόφασιν ὅτι δὲν εὐκαιρῶν, παραλείπω τὸσα κοινωνικὰ καθήκοντα, με τὴν ἀλήθειαν ἐντρέπομαι ὅταν ἀκούω π. χ. τὸν Σουρῆν νὰ μοῦ λέγῃ: «Πῶς δὲν ἔρχεσαι κανένα βράδν σὸ σπίτι; Νά, χθὲς ἦταν καὶ ὁ Νίκος ὁ Πολίτης». Νά εὐκαιρῇ ἐκεῖνος πού κάμνει τόσα, καὶ νὰ μὴν εὐκαιροῦμεν ἡμεῖς πού δὲν κάμνομεν τίποτε!... Φαίνεται ὅτι εἰς τὸν περίεργον αὐτὸν κόσμον, δὲν ἀπαιροῦν δι' ὅλα παρὰ μόνον ὅσοι κάμνουν πάρα πολλά. Ἡ ἐργασία καταντῆ μία ἕξις, ἡ ὁποία καταργεῖ ἐπιτέλους τὴν ἀνάπαισιν. Καὶ ἀκριβῶς ὁ Πολίτης κάμνει τὴν ἐντύπωσιν ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος δὲν αἰσθάνεται πλέον τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναπαύσεως.

Φαντασθῆτε δέ, διὰ νὰ γράφῃ τόσα, πόσα πρέπει νὰ διαβάσῃ! Ἀλλὰ καὶ τί ὑπάρχει γραμμένον — δὲν λέγω τυπωμένον — πού νὰ τὸ ἀγνοῇ αὐτός ὁ ἀνθρώπος; Εἶνε τὸ ζωντανὸν εὐρετήριο παντὸς ἐντύπου καὶ χειρογράφου, με τὴν διαφορὰν ὅτι εἰμπορεῖ νὰ ὁμιλήσῃ δι' αὐτό, ὅχι ἁπλῶς βιβλιογραφικῶς, ὅπως τὰ συνηθῆ εὐρετήρια, ἀλλὰ καὶ κριτικῶς, καὶ οὐσιαστικῶς, ὅπως ὄλιγοι ἐκ τῶν σοφῶν μας. Οἰαδήποτε ἀπορία, εἰς ὁποῦ δὴποτε κλάδον τοῦ γραπτοῦ, εἰμπορεῖ νὰ λυθῇ ἀπὸ τὸν Πολίτην. Ὅταν θέλετε νὰ πραγματευθῆτε ἕνα θέμα, δὲν ἔχετε παρὰ νὰ ἐρωτήσετε τὸν Πολίτην, νὰ

σᾶς εἰπῆ πᾶν ὅ,τι ἐγράφη περὶ αὐτοῦ εἰς κάθε γλῶσσαν καὶ εἰς κάθε ἐποχὴν. Τὸ θέμα σας εἰμπορεῖ νὰ εἶνε ἀδιακρίτως μυθολογικόν, λαογραφικόν, ιστορικόν, φιλοσοφικόν, γλωσσολογικόν, ὅ,τι θέλετε. Δι' ὅλα ὁ Πολίτης εἶνε ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ ὁδηγός, ὁ γνωρίζων περισσότερο ἀπὸ τοὺς εἰδικούς. Ἐνθυμούμαι, ὅταν τὸν εἶχαμεν περισσότερο εἰς τὸν κύκλον μας, ὅταν συνειργάετο εἰς τὴν «Ἐστίαν» κ' ἐπὶ τινὰ χρόνον τὴν διηθῆν μετὰ τοῦ Δροσίνῃ: Ποίους ἀπὸ ὅλους τοὺς λογίους, τοὺς παρακολουθοῦντας εἰδικῶς τὴν νεωτέραν φιλολογίαν, ἤξευρε νὰ πληροφορήσῃ καλλίτερα ἀπὸ τὸν Πολίτην διὰ τὰ νέα ἔργα, τὰς νέας ἰδέας καὶ τὰ νέα γεγονότα τοῦ φιλολογικοῦ κόσμου; Ἡ παγκόσμιος φιλολογικὴ κίνησις, ὅπως συνοψίζετο καθ' ἑβδομάδα ἀπὸ τὸν Πολίτην εἰς τὸ δελτίον τῆς παλαιᾶς «Ἐστίας», ἦτο ἐργασία θαυμαστὴ, ὁμοία τῆς ὁποίας δὲν ἐφάνη ἔκτοτε εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς κανέν περιοδικόν.

Αἱ μελέται του ἐπὶ τῆς συγκριτικῆς Μυθολογίας, ἡ καθηγεσία του, αἱ λαογραφικαὶ του ἐργασίαι, τὸν ἀπεμάκρυναν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ τὴν «Ἐστίαν» καὶ ἀπὸ τὸν φιλολογικόν μας κύκλον. Ἐκέρδιεν ἡ Ἑπιστήμη, ἀλλ' ἐξημιώθη ἡ φιλολογία μας. Λόγιος με τὸσας γνώσεις, με κόσμη σοφίαν, με τὴν εἰδικότητα, ἄφισεν εἰς τὸν περιοδικὸν τύπον ἕνα κενόν, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπληρώθη ἀκόμη. Ἦτο δὲ καὶ ὑπὸ ἄλλην ἐποχῆν πολῦτιμος ἢ μετὰ τῶν φιλολόγων συνεργασίαι του, διότι ὁ Πολίτης εἶνε ἀνθρώπος τῶν νέων ἰδεῶν, αὐταὶ δὲ αἱ ἰδέαι, ὑποστηριζόμεναι ἀπὸ σοφῶν τῆς περιουσίας του, τοῦ κύρους του, θὰ ἐκέρδιζαν ἕδαφος εὐκολώτερα.

Πρὸς τὸν Πολίτην τρέφομεν τὸν σεβασμὸν, τὴν ἐκτίμησιν, τὸν θαυμασμὸν, τὸν ὁποῖον κάθε ἀνθρώπος τῶν γραμμάτων τοῦ ὀφείλει. Ἄλλ' ὑπάρχει ἐν περιστατικόν τῆς ζωῆς μου, τὸ ὁποῖον μοῦ τὸν κάμνει ἰδιαίτερος συμπαθὴ καὶ ἀγαπητὸν: Τὰ πρῶτα χρήματα, τὰ ὁποία ἐκέρδισα ἀπὸ φιλολογικῆν ἐργασίαν, μὸθ τὰ ἔδωσαν ἰδιοχείρως ὁ Πολίτης. Ἦτο τότε διευθυντὴς τῆς «Ἐστίας», κ' ἐγὼ εἶχα δώσῃ πρὸς δημοσιεύσιν τῆς «Μητρυϊάν». Εἶχα ἐξοδεύσει ὅλον τὸ φοιτητικὸν μου μηνιαίον... Ἐνα βράδν, εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ περιοδικοῦ, με ἔβλεπεν τὴν δελιάν τοῦ νέου συνεργάτου, κατῶρθωσα νὰ ἐκστομίσω: «Μοῦ χρειάζεται ἕνα ἑκατοστάριον... Μπορεῖ νὰ μοῦ τὸ δώσῃ ἡ «Ἐστία» ἀπέναντι τῆς «Μητρυϊᾶς»; — Ὁ Δροσίνης ἐμόρφωσε βραδέως καὶ κατένευσε. Ὁ Πολίτης ἀπήντησε: «Βεβαίωτα!» Καὶ ἀμέσως βεβαίως τὸ πορτοφῶλι του, ἐτροβήξεν ἕνα σιδερωμένον ἑκατοστάριον καὶ μοῦ τὸ ἐνεχειρίσεν. Εἴκοσι χρόνια ἐπέρασεν ἀπὸ τότε. Κ' ἔπρεπε νὰ φορέσῃ τώρα ὁ Πολίτης τὴν ἄλυσιν τοῦ Πρωτανέως καὶ νὰ μὴ ἀναθέσων τὰ «Παναθηναῖα» τὴν φυσιογνωμίαν του, διὰ νὰ μάθῃ ὅτι μοῦ ἐπροξένησε μίαν ἀπὸ τὰς εὐχαριστήσεις ἐκείνας, ἡ ἀνάμνησις τῆς ὁποίας εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐξαλείφεται ποτέ!

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ἡ μάχη τῆς Χαίρωνείας—338 π. Χ.—

Εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τῶν Παναθηναίων ὁ κ. Χατζημυχάλης, συγγραφεὺς ἀρθριδίου περὶ τῆς μάχης τῆς Χαίρωνείας, ἀναφέρειται καὶ εἰς τὴν ἐμὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐργασίαν, τὴν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰ Athenische Mitteilungen τοῦ 1903 σελ. 301—330. Δὲν ὑπάρχει κανεὶς λόγος νὰ μεταφράσω ἑλληνιστὶ τὴν μελέτην μου ἐκείνην χάριν τοῦ κ. Χατζημυχάλη, ὅστις δὲν τὴν ἐμελέτησε ἐξ ἀγνοίας τῆς γερμανικῆς οὔτε ἠθέλησε κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ἐπωφεληθῇ. Ἄλλ' οὔτε καὶ οἱ ἀναγνώσται τῶν «Παναθηναίων» θὰ μοῦ γνωρίσων χάριν, ἐάν ἐπανεῖθω εἰς θέμα ἔξιντληθὲν πολὺ πρὶν ὁ κ. Χατζημυχάλης γράφῃ τὸ

ἀρθριδίον του, καὶ δὴ τελειωτικῶς διασαφηθὲν διὰ τῆς παρὰ τὸν Κηφισὸν ἀνευρέσεως τοῦ Πολυανδρίου τῶν Μακεδόνων. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ κ. Χατζημυχάλης, καὶ μεθ' ὅσα προφορικῶς ἄλλοτε τοῦ ἐξήγησα περὶ τοῦ θέματος, ἐπιμένει με σοβαρότητα νὰ ἀναμνησθῆται εἰς ζητήματα, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἔλιοντο με συγγραφὴν ἀρθριδίων καὶ ἂν ἐξηκολούθουν μέχρι τῆς σήμερον νὰ εἶνε ἄλυτα, σημειῶνω ἐνταῦθα τινὰ μόνον πράγματα χάριν τῶν ὀλίγων ἰσως, οἱ ὁποῖοι πρῶτην φορὰν λαμβάνουσι γνώσιν τοῦ ἀντικειμένου ἐκ τῶν ἐν τοῖς «Παναθηναίοις» κρίσεων τοῦ κ. Χατζημυχάλη. Ἀποβλέπω δὲ μόνον εἰς τὸν χάρτην τῆς μάχης του καὶ ὅχι εἰς τὰ γραφόμενά του, διότι ταῦτα δὲν παρέχουν ἀπολύτως καμμίαν ἀφορμὴν διὰ νὰ συζητήσῃ κανεὶς ἐπιστημονικῶς μόνος, δὲ ὁ χάρτης δίδει τοῦλάχιστον μίαν ἀπλήν ἰδέαν περὶ τοῦ τί φρονεῖ ὁ ἐν τῇ ἐφημερίδι Στρατῶ συγγραφεὺς περὶ τῆς μάχης.

Λοιπὸν ἐκεῖ ὅπου θέτει τὸν Αἰμόνα ὁ κ. Χ. εἶνε γνωστὸν ἀπὸ τὸν Πλούταρχον ὅτι ἔρρεεν ὁ Μόλος. Σήμερον λέγεται ἡ μικρὰ κοιλὸς Καραμέτ, τουρκικῶν ἀντι Καρα Ἀχμέτ ἢ Καρα Ἐμχέτ. Παρατέμνω τὸν βουλόμενον εἰς Πλούταρχον Σύλλαν 17 καὶ εἰς τὴν ἐμὴν πραγματείαν περὶ τοῦ Ἡρακλείου τῆς Χαίρωνείας, τοῦ Αἰμόνος καὶ τοῦ Μόλου ἐν Athen. Mitteilungen τοῦ 1905 σελ. 115.

Δεύτερον οἱ Μακεδόνες δὲν ἦλθον πρὸς τὴν Χαίρωνείαν ἐκ τοῦ σημερινοῦ πρὸς τὴν Ἀταλάντην μονοπατίου (ὅπισθεν τοῦ Ἀκοντίου), ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Φωκίδος, παρὰ τοὺς Παραποταμίους, ὅπερ ἀγνοεῖ ὁ κ. Χ.

Τρίτον ὄλοι οἱ σοφοὶ ἐπίστευαν πρωτίτερα ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐστήριζαν τὸ ἀριστερον κέρας (Ἀθηναῖοι) εἰς τὴν πόλιν Χαίρωνείαν, ἐγὼ δὲ ἐδεῖξα τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἀδύνατον εἶνε νὰ ἐγίνεν ἡ σύρραξις Ἀθηναίων καὶ Φιλίππου πρὸ τῆς πόλεως Χαίρωνείας. Κανεὶς ὁμοῦ δὲν ὑπῆρξε τῶσον ἄπλοῦς, ὡσεὶ νὰ πιστεύσῃ ποτέ ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἐγκαταλείποντες τὸ μόνον ὄσφαλές στήριγμα τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγός των, τὰ ὄρη, εἶτε πρὸ τῆς πόλεως Χαίρωνείας εἶτε ἀνατολικώτερα πρὸς τὸν Μόλον καὶ τὸ Θούριον, ἐστάθησαν ὡς τυφλοὶ καὶ ἀνόητοι εἰς τὸ μέσον τῆς πεδιάδος, ὅπως παραδόξως θέλει ὁ κ. Χατζημυχάλης, διὰ νὰ κυκλωθῶν καὶ σφαγοῦν εἰς τὴν πρώτην στιγμὴν ὑπὸ τῶν πολυαριθμωτέρων Μακεδόνων.

Δι' ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα ἠμπορεῖ, ὁ ἐπιθυμῶν νὰ μάθῃ κάτι, νὰ συμβουλευθῆ καθεὶ ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἢ νὰ συμβουλευθῆ κανένα γνώστην αὐτῆς, ἐάν δὲν θέλῃ νὰ περιπίπτῃ ἐξ ἀγνοίας εἰς παραδοξολογίας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν νὰ κἀμουν τίποτε οὔτε με τὴν ἐπιστήμην οὔτε κἀν με τὴν κοινὴν λογικὴν.

Καὶ ὅσα ὑποθέτει ὁ κ. Χ. περὶ στρατοπεδείας καὶ τάφρων πρὸ τοῦ στρατοπέδου, δυστυχῶς ἐφαρμοζόμεναι μόνον εἰς ρωμαϊκὰ στρατόπεδα, ὅχι ὁμοῦ εἰς Ἑλληνικά. Μόλις κατὰ τὴν μάχην τῆς Σελλασίας (221 π.Χ.) ἀναφέρεται πρῶτην φορὰν καὶ χαράκιμα ἐμπροσθεν ἑλληνικῆς παρατάξεως; ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔμεινεν ὄλιος διόλου ἀχρηστον διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς μάχης. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ Μαραθῶνος μέχρι Ἰσοῦ ἤξευραν νὰ παρατάσσων τοὺς στρατούς των ὄλιος διόλου διαφορετικὰ παρὰ ὅπως φαντάζεται ὁ κ. Χατζημυχάλης. Περὶ τούτου ἠμπορεῖ τὰ δέοντα νὰ διδαχθῆ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας τοῦ Παρορηγοπούλου.

Ἄς προσθέσω τοῦτο μόνον ἀκόμη ὅτι «ἡ ἀμέσως μεσημβρινῶς τῆς ἀκροπόλεως τῆς Χαίρωνείας ὑπερκειμένην τραχεῖα κορυφῇ» τοῦ κ. Χ. δὲν εἶνε δυστυχῶς τὸ Θούριον, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ὄρος ὁ Πέτραχος, ἡ ἀκρόπολις δηλαδὴ τῆς Χαίρωνείας, με ὅλα τῆς τὰ τεῖχη, τὰ ὁποῖα δὲν εἶδε ὁ κ. Χ. ἢ ἰδὸν δὲν ἐπρόσδεξε. Τὸ Θούριον εἶνε κατὰ τὸν Πλούταρχον τὸ βραχὺδὲς βουνόν, τὸ ὑπερκεῖμενον τοῦ Μόλου, εἰς τὰ Λεβαδίτικα Κέρατα, τὸν ἀρχαῖον Ὀρδοπάγον.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

Επανορθώσεις περι Σολωμού

ΕΙΣ τὸν Hellenisme, τὸ ἐν Παρισίοις ἐκδιδόμενον ὄργανον τῶν ἡμετέρων ἐθνικῶν συμφερόντων, ὁ φίλος μεσαιωνοδύτης κ. Κωνσταντῖνος Σάβας ἐδημοσίευσεν ἕκτην καὶ ἀποκαλυπτικὴν μελέτην περὶ τῶν ὄργανων τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἀποδίδων τὴν ἰδρυτικὴν αὐτῆς οὐχὶ εἰς τοὺς ἀνδρας ἐκείνους, τοὺς ὁποίους θέλει ἢ παραδοῖς, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ἑλληνίδα καὶ γνωστὴν λογιᾶν Ἐλισάβετ Chénier. Ἡ περιώνυμος αὐτῆ διὰ τὴν καλλονὴν τῆς καὶ τὴν εὐφυίαν τῆς κυρία ἦτο κόρη τοῦ ἐκ Κύπρου καταγομένου Χρυσάνθου, ἢ κατὰ συγκοπήν Σάνθη, Δουμάκη καὶ συζύγου προσηφίης τοῦ Λουδοβίκου Chénier, ὁ ὁποῖος κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπηρέξεν ἔμπορος ἐν Ἀνατολῇ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Langued, ἔπειτα δὲ διορίσθη γενικὸς πρῶτος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας παρὸ τῶ σουλτάνου τοῦ Μαρόκου, διακριθεὶς ὄχι μόνον ὡς δικλωμάτης, ἀλλὰ καὶ ὡς συγγραφεὺς φιλολογικῶν ἔργων μαυριτανικῆς εἰτε ἀνατολικῆς ὑποθέσεως. Ὁ κ. Σάβας μὲ ἀδρά χρώματα μᾶς ζωγραφίζει δὴν τὴν ὡραίαν ζωὴν καὶ μᾶς ἐκθέτει μ' ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας ὅλην τὴν ἐν Παρισίοις μεγάλην δράσιν τῆς Ἐλισάβετ Chénier κατὰ τὰς προσηφιστικὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἄλλ' εἰς τὴν μελέτην του αὐτῆν, τὴν κατὰ τὰλλα περιουπούδατον, ὁ κ. Σάβας κάμνει καὶ μερικὰ ἐσφαλμένα παρεκβάσεις σχετικῶς μὲ τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ Σολωμοῦ. Τὰ αὐτὰ δὲ σφάλματα περὶ τοῦ Ποιητοῦ ἐπανάλαβε καὶ διευτύπων ἀκόμη ἀστοχότερον κάποιος κύριος κρυπτόμενος ὑπὸ τὰ στοιχεῖα I. II., ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Τεργεσίτης «Νέαν Ἡμέραν» ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἐν Παρισίοις μεγάλη ἀρχόντισσα καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπαναστάσις» ἀνάλυσιν τῆς μελέτης τοῦ κ. Σάβας καὶ ὁ ὁποῖος — ἄς λεχθῆ καὶ τοῦτο — προοιμαζόμενος εἶχε τὸ θράσος νὰ ἐμφρασθῆ ἀνευλαβέστατα καὶ βεβήλως περὶ ἐπιφανεστάτου σοφοῦ τοῦ ἸΟ' αἰῶνος, τοῦ Ἀνδρέου Μουστοξύδη, — τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς παρ' ἡμῖν ἰστοριοδικτικῆς ἐπιστήμης, — χαρακτηριστικῶν αὐτὸν ἀνελλήνιστον φιλόλογον καὶ ἱστορικὸν ἡμιμαθῆ καὶ ἀποκεκρυμμένον.

Ἄλλ' ὡς ἐπανελάθωμεν εἰς τὰ περὶ τοῦ Ποιητοῦ ἀστοχῆματα τοῦ κ. Σάβας. Ὁ καλὸς φίλος ἀρνείται ἐν πρώτοις διὰ τὸ γραφικώτατον καὶ λαοφιλετόν τραγούδι:

Τὴν εἶδα τὴν Σανθούλα,
τὴν εἶδα γῆδες ἀργά,
ποῦ μπῆκε σὴ βαρκούλα
νὰ πᾶ σὴν ξημεριά.

ἀρνείται διὰ εἶναι ποίημα τοῦ Σολωμοῦ!!! Τὸ νομίζει μᾶλλον δημοτικὸν τραγούδι διορθωμένον ἐνιαχοῦ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Φωσκόλου. Ὡς πρὸς δὲ τὴν Σανθούλαν φρονεῖ διὰ εἶναι αὐτῆ ἡ ἰδίᾳ Ἐλισάβετ Chénier. Ἄλλ' εἶναι γνωστὸν, διὰ ἢ Σανθούλα ἦτο* εὐειδεστάτη καὶ συμπαθεστάτη κορασίς, ἀνήκουσα εἰς μίαν ἐκ τῶν πολλῶν οἰκογενειῶν αἰτινες ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κατέφυγον εἰς Ζακύνθον καὶ ἡ ὡραιότης τῆς ὁποίας εἶλε τὴν συμπάθειαν πολλῶν νέων. Ἡ οἰκογένεια ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀφοῦ τὰ πράγματα καθυστάχασαν, καὶ ὠρίσθη ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως... Ἐκεῖ παρευρέθη καὶ ὁ ποιητὴς, ἀγνωστον πῶς... ἀφοῦ δὲ «... τὸ πανίον τῆς λέμβου καὶ τὸ μανδύλι τῆς Σανθούλας ἐκάθησαν εἰς τὸ νερόν, ἐδάκρυσαν καὶ οἱ φίλοι καὶ αὐτὸς ὁ Ποιητὴς», καθὼς λέγουσιν οἱ παραστατικώτατοι στίχοι.

1 Ἀρ. 8. κ. 2. τοῦ β' ἔτους.
2 Ἔτος ΔΒ'. Ἀρ. 1666 (2642), τῆ 4]17 Νοεμβρίου 1906.
3 Διονυσίου Μαρτινέλου: «Ὀλίγα περὶ Διονυσίου Σολωμοῦ...»
Εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἡδὴ» τῆς Ζακύνθου. Ἔτος Α'. (1898), ἀρ. 5-6, σ. 9.

Ἐπειτα ὁ κ. Σάβας κακίξει γενικῶς τὰς μέχρι τοῦδε ἐκδόσεις τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰς θεωρεῖ ὡς ὄλως ἀκριβεῖς καὶ συντόμως προτρέπει ὅπως γίνῃ μὴ ἀνθρωπινῆ (!!!) ἐκδοσις αὐτῶν ἐπὶ τῆ βάσει τῶν χειρογράφων τοῦ Ποιητοῦ «ἐπὶ ἀνδρὸς ἐμπειροῦ καὶ τῆς ἰταλικῆς». Ἄλλὰ νομίζω διὰ τέτοια λόγια εἶναι ἀνάγκαστα καὶ δὲν πρέπει κατ' οὐδένα λόγον νὰ ἐκστομίζωνται, ἀφοῦ πρὸ πολλῶν ἤδη ἔτων ἔχομεν καὶ ἀνθρωπινὰς ἐκδόσεις τῶν Ἀπάντων τοῦ Σολωμοῦ καὶ δὴ τὰς γενομένας ἀπὸ τὸν μακαριτὴν Ἰάκωβον Πολυλάρ (ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν Πέτρον Κουαρτάνου) καὶ ἀπὸ τὸν κ. Κωστὴν Παλαμᾶν, μαθητὰς ἀνταξίους Ἐκείνου.

Τέλος ὁ κ. Σάβας ἀνακηρύσσει τὸν Πέτρον Αὐγουστίνου Guys, εὐγενῆ ἐκ Μασσαλίας ἀκαδημαϊκὸν καὶ διάκτυρον φιλέλληνα, διδάσκαλον τοῦ Σολωμοῦ. Ὁ Guys ἦτο οἰκογενειακὸς φίλος τῆς κυρίας Chénier καὶ γραμματεὺς καὶ ἀπόστολος αὐτῆς κατὰ τὰς ἐρεῖνας τοῦ κ. Σάβας.

Τὸ κυριώτερον ἔργον του ἐξ ὅσων ἐδημοσίευσεν εἶναι τὸ: Voyage littéraire de la Grèce, ou lettres sur les Grecs anciens et modernes, avec un Parallèle de leurs Moeurs... ἐκδοθὲν διὰ πρώτην φορὰν εἰς δύο τόμους τῷ 1771 ἐν Παρισίοις, τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος εἰς γερμανικὴν μετάφρασιν ἐν Μονάχῳ, καὶ τῷ 1828 καὶ εἰς ἰταλικὴν ἐν Ρώμῃ. Ἡ τρίτη ἐκδοσις τοῦ φιλολογικῶν αὐτοῦ ὁδοπορικῶν, διορθωμένων καὶ βελτιωμένων, ἔγινεν ἐν Παρισίοις τῷ 1783 καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς συνεξεδόθησαν καὶ μερικὰ ἄλλα opuscula τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καθὼς καὶ μερικαὶ ἐπιστολαὶ πρὸς αὐτὸν τῆς κυρίας Chénier, διὰ τῶν ὁποίων συγκινητικώτατα τὸν προτρέπει, ὅπως μὴ παύσῃ ποτε νὰ ὑπενθυμῆ εἰς τοὺς φιλελευθέρους συμπολίτας του, τοὺς Γάλλους, τὴν δουλεύουσαν ἐκείνην χώραν τῶν μεγάλων ἀναμνήσεων, τὴν ἐνδοξον Ἑλλάδα. Διότι πράγματι τὸ Voyage τοῦ Guys ἀνεγνώσθη κατ' ὑπερβολὴν ἐν Γαλλίᾳ καὶ συνετέλεσε μεγάλως, ὅπως γνωστὴ μεταξὺ τῶν Ἑσθραίων διὰ ὑπῆρχε καὶ σύγχρονος τότε Ἑλλάς, ζωσα μὲ τὸν ἀκοίμητον πόθον τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ποικίλως ἐργαζομένη πρὸς πράγματάσιν τοῦ ὄνειρου τῆς. Ὁ Guys ἔζησε πολλὰ ἔτη ἐν Ἑλλάδι καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ζακύνθον, ὅπου διήλθε τὰ τελευταία χρόνια τοῦ βίου του. Ἐκεῖ ὑπῆρχε πρὸς τοὺς ἄλλους — καθὼς φαίνεται — καὶ διδάσκαλος. Ἄλλὰ δὲν ἠδύνατο ποτε νὰ ἔχη μαθητὴν του τὸν ἐθνικὸν μας ποιητὴν. Διότι ὁ μὲν Σολωμὸς ἐγεννήθη περὶ τὸ 1798, ὁ δὲ Guys ἀπέθανε κ' ἐτάφη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1799. Ὡστε τὸ πρᾶγμα δὲν εὐδοχεῖται καὶ ὁ δισχυρισμὸς τοῦ κ. Σάβας ἐλέγχεται τελείως ἀβέβαιος. Εἶναι δὲ ἡ χρονολογία τοῦ θανάτου τοῦ Guys ἀσφαλῆς καὶ ἀναντίλεκτος. Γνωρίζομεν αὐτὴν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, πού ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ὄνειροπόλου φιλέλληρος καὶ ἡ ὁποία σφᾶζεται ἀκόμη εἰς τὰ εἰρεπία τῆς Ζακύνθινης ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Μαρίας τῶν Χαρίτων. Ἰδοὺ αὐτῆ:

D. O. M. | Hic. quiescit. | Petrus. Augustinus. Cuyusius. | academici. Massiliensis. | lycæi | Parisiensis. socius. et. | civis. atheniensis. | municipia. potentissimi. Daniæ. regis. | clementia. | nobilitate. insignitus. | permultis. etitis. operibus. admod. | clarus. virtutis. scientiæ. candoris. pietatis. | exemplar. perspicuum. | obiit. Zaynthi. A. S. | MDCCXCIX. postrid. id. augusti. | ætatis. sue. LXX IX. | Anastasius. Comes. Lunzius. | Danensi. præpositus. emporio P. F.

Ἡ ἐπιτύμβιος αὐτῆ ἐπιγραφή ἐξεδόθη κατ' ἐπανάληψιν ἤδη¹. Ἡ δὲ ἀνωτέρω ἐκδοσις ἐγενε συμφώνως

1 Ἡ Ρωμανοῦ: Γρατιανὸς Ζωρῆς ἀδύνητος Λευκάδος... Ἐν Κερκίρα 1870, σ. 39 — Ν. Κατράμῃ: Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου... Ἐν Ζακύνθῳ 1880, σ. 480 — Σπ. Δὲ Βιάζης: «Ὀλύμπια»

πρὸς ἔκτυπον παρεσκευασμένον ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν διατριβὴν μου ἐν Ζακύνθῳ. Ἄλλὰ καὶ ἄλλην πηγὴν δυνάμεθα νὰ ἔχομεν περὶ τοῦ χρόνου κατ' ὃν ἀπέθανεν ὁ Guys: ἐννοῶ τὰ βιβλία τῶν ἀποβιώσεων κατὰ τὸν 1Η' τελευτώντα αἰῶνα τὰ ἐναποκεμένα εἰς τὰ Ζακύνθινὰ ἀρχεῖα. Καὶ ἀκριβῶς τὴν ἀναδύσαντα αὐτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα ὑποδεικνύω φιλικῶς καὶ μετ' ἀγάπης εἰς τοὺς ἐν Ζακύνθῳ καλοὺς ἐρευνητὰς καὶ συναδέλφους κ. Σπυρίδωνα Δὲ Βιάζην καὶ κ. Λεωνίδα Ζώην.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

Ἡ περὶ Ἀλβανῶν μελέτη τοῦ κ. Ν. Σκωτιδῆ γενικοῦ προξένου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τὴν ὁποίαν δημοσιεύομεν, εἶναι ἕνα τῶν κεφαλαίων μακροτάτου ἔργου περὶ Ἀλβανίας γραφέντος πρὸ πολλῶν ἔτων. Τὸ ἐξόχως ἐθνικὸν αὐτὸ ἔργον μένει ἀκόμη ἀδημοσίευστον.

Σήμερον ὅτε τὸ Ἀλβανικὸν ζήτημα εἶνε ἐπὶ τάπτης, τὰ «Παναθηναῖα» εἶνε εὐτυχῆ παρουσιάζοντα ἕνα μέρος τῆς περὶ Ἀλβανῶν μελέτης στηριζομένης ἐπὶ ἀσφαλῶν ἐπιχειρημάτων καὶ γραφῆσις ἔπειτα ἀπὸ μακρὰς παρατηρήσεως. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου καὶ διακεκριμένος συνεγγάτης μας κ. Νικόλαος Σκωτιδῆς ἔζησεν ἐπὶ πολὺ μεταξὺ τῶν Ἀλβανῶν ὡς ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος, εἶχε δὲ τὸν καιρὸν καὶ τὴν δυνάμιν νὰ μελετήσῃ ἐπισταμένως τὸν λαὸν αὐτὸν μὲ τὸν ὁποῖον ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες τόσον συνδεόμεθα καὶ τὸν ὁποῖον μωρία προπαγάνδαι προσπαθοῦν ν' ἀποσπᾶσιν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Τοῦ ἔργου τούτου ἐπιγραφομένου ἀπὸ «Κερκύρας εἰς βορείαν Ἡπειρον καὶ τὴν Νότιον Ἀλβανίαν» τεθέντος εἰς τὴν διάθεσιν μας, διὰ δημοσιέυσασιν βραδύτερον καὶ ἄλλα χαρακτηριστικὰ διὰ τοὺς Ἀλβανοὺς κεφάλαια.

Εἰς τὸ Ἡμερολόγιον Κ. Φ. Σκόκου δημοσιεύει ὁ κ. Λ. Κουρτίδης τὸ Ἄγγραφον ἄσθρον, ὅπου περιγράφει καὶ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ Γκαίτε. Ὅλοι γνωρίζουν τὰς λέξεις πού ἐπρόφερε ὁ ποιητὴς ἀποθνήσκων: Περισσότερον φῶς: Mehr Licht. Μία ἐπιστολὴ τῆς Ψωγράφου Λουίζας Σαΐδλερ, στενῆς φίλης τῆς οἰκογενείας τοῦ ποιητοῦ, πού ἐδημοσιεύθη πρὸ ὀλίγων μηνῶν καὶ τὴν ὁποίαν εἶχε γράψῃ ἡ Ψωγράφος τὴν ἐπαύριον τοῦ θανάτου τοῦ Γκαίτε, ἀναφέρει διὰ ὁ Γκαίτε εἶπε: — Δός μου τὸ χεράκι σου.

Τὰς λέξεις αὐτὰς ἀπηύθυνεν πρὸς τὴν νόμφην του, τὴν ἀγαπημένην του Ὀττιλίαν.

Καὶ ἡ παράδοσις, ἡ ὁποία ἤθελε ἕως σήμερον τὸν ποιητὴν θνήσκοντα μὲ ἕνα ἀποχαιρετισμὸν τοῦ νοῦ, ὑποχωρεῖ τώρα. Καὶ ἡ καρδιά νικᾷ μὲ δύο λέξεις γεμάτας στοργῆν.

Εἰς τὸ Δελτίον τοῦ ἑλληνικοῦ Διδακταλικοῦ Συλλόγου, τεύχος 8ον, ὁ κ. Ν. Ι. Ἐξαρχόπουλος γράφει ἑνὶς οἱ ὅροι οἱ ἀπαιτούμενοι πρὸς εὐδοκίμωσιν ἐν τοῖς ἐπαγγέλμασι. Ἐξετάζει πρῶτον τὸ ζήτημα γενικῶς καὶ ἔπειτα καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι παρ' ἡμῖν ἡ κοινωνικὴ μηχανὴ δὲν λειτουργεῖ κανονικῶς καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ κοινωνικὴ ἐργασία δὲν εἶναι ὁμοιᾶ καὶ ἐξασφαλίζῃ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀτόμου. Ἐν πρώτοις ἀγνοεῖ ἕκαστος ποῖον εἶναι τὸ ἔργον τὸ συμφωνοῦν μὲ τὴν ἰδιοφυίαν του. Ἄλλὰ καὶ ἂν τὸ γνωρίσῃ, ἀκολουθεῖ ἄλλο ἔργον μὴ εὐρύσκων τὴν εὐκαιρίαν νὰ μορφωθῇ εἰς ἐκεῖνο εἰδικῶς.

Τὰ σπουδαιότερα αἰτία τοῦ κακοῦ, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦ ἀρθροῦ, εἶναι ἡ ἔλλειψις παιδαγωγούντων

(περιοδικὸν διευθυνόμενον ἀπὸ Γ. Μαλανδρινου) Ἔτος Β. (1898) σ. 172. — Daniel Quin: «Ἀρμονία» (ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν συγγραμμά) Ἔτος Γ' (1902) σ. 578 κ. ε.

σχολείων, ἡ ἑλληνικὴ παιδαγωγικὴς μορφωμένων διδασκάλων καὶ ἡ ἑλλειψις ἐπαγγελματικῶν σχολῶν.

Κατόπιν ἐξετάζει τί συμβαίνει παρ' ἡμῖν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ συμπεραίνει διὰ τὴ πολιτεία πρέπει νὰ ἐξευθῆ τὰ μέσα πρὸς ὀπλισμὸν τοῦ ἀτόμου διὰ τῆς καταλλήλου πνευματικῆς πανοπλίας, διὰ τῆς δεύσης ἠθικῆς πνευματικῆς καὶ πρακτικῆς μορφώσεως, καθιστώσα αὐτὸ ἱκανὸν ὅπως συμμετέχη τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας μετ' ὄλων αὐτοῦ τῶν δυνάμεων.

Εἰς τὸ ἴδιον περιοδικὸν ὁ κ. Σ. Ἀθανασόπουλος γράφει περὶ τῶν Καταλλήλωτων διδασκάλων τῆς γυμναστικῆς εἰς τὸ σχολεῖον τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, λέγει διὰ τὴ γυμναστικὴ σχολὴ, ὅπως λειτουργεῖ σήμερον ἐν Ἑλλάδι, δὲν ἐκπληροῖ τὸν προορισμὸν τῆς καὶ πρέπει νὰ διαρρυθμισθῇ ἐπὶ καλύτερων βάσεων. Ἡ γυμναστικὴ θ' ἀνεστῆ εἰς τοὺς διδασκάλους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔχουν ἤδη καταλλήλως παρασκευασθῆ ἐπὶ δύο ἔτη. Ἡ ἀνάθεσις τοῦ μαθήματος τῆς γυμναστικῆς εἰς διδασκάλους, λέγει ὁ γράφων, ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι ὁ διδάσκαλος ἀνατρεφόμενος κατ' ἐκάστην μετὰ τῶν μαθητῶν ἡμπορεῖ νὰ κανονίσῃ τὰς ἀσκήσεις ἀναλόγως τῶν διανοητικῶν καὶ σωματικῶν τῶν δυνάμεων. Ἄλλὰ καὶ οἱ διδάσκαλοι, οἱ διερχόμενοι διὰ τῆς γυμναστικῆς σχολῆς, θ' ἀποκοτῶν μεγάλας ὠφελείας καὶ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν οἱ πρωτότεροι διδάσκαλοι, νὰ διοικῶν ὅλη εὐκόλως τὸ σχολεῖον, νὰ ἐπιβάλλουν τὴν τάξιν κλπ.

Ὁ κ. Ψυχᾶρης δημοσιεύει εἰς τὸν «Νουμᾶν» «Τὴν Ἀρρωστη Δούλα» του. Νὰ καὶ ἕνα ἔργον φιλολογικὸν μὲ... ἀναλῶσεις οὖρον. Μὲ χίλις ταχυδακτυλογράφως τὰ κατάφερε ὁ κ. Ψυχᾶρης νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸ τὸ θαῦμα, νὰ παραχώσῃ ἐκεῖ μέσα ὄρους ἐπιστημονικοὺς εἰς τὴν δημοτικὴν.

Μέγας εἰ, διδάσκαλε, καὶ θάυμασά τὰ ἔργατά σου.

Αἰείζει τὸν κόπον νὰ περάσῃ κανεὶς μίαν εὐχάριστον ὥραν μὲ τὸ Λεῖψωμα τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων πού ἐξέδωκε ὁ κ. Π. Σ. Σαρβίδης. Ἡ ἱστορία τῶν αγῶνων 1890-1906 μὲ κάθε σχετικὴ πληροφορίαν, ἔπειτα ἡ διεξαγωγὴ τῶν ἡμερῶν πρὸς ἡμέραν καὶ ἡ περιγραφή τῶν ἐορτῶν, πλουσιωτάτα εἰκονογραφημένα δίδουν πλήρη εἰκόνα τῶν ὡραίων ἡμερῶν πού ἐπέρασαν αἱ Ἀθῆναι μὲ τὴν ἀνασυστάσιν τῶν αγῶνων. Ἐνα ἐνθῦμον τῆς γεμάτης ἀπὸ ζωὴν καὶ κίνησιν ἐποχῆς ἐκείνης, μὲ πολλὴν καλαισθησίαν καὶ ἐπιμέλειαν. Ἡ καταβληθεῖσα ἐργασία εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Λευκώματος τιμᾷ τὸν ἐκδότην κ. Σαρβίδην ὁ ὁποῖος πραγματικῶς τίποτε δὲν ἐφέισθη διὰ νὰ μᾶς δώσῃ κατ' ἀνάξιον τῶν ἀληθμονήτων ἐορτῶν τῶν Ἀθηνῶν.

Κ.

Ὁ ἀποθανὼν πρὸ δύο ἑβδομάδων Λουδοβίκος-Αἰμίλιος Μπυρονόφ, ἑλληνιστὴς καὶ φίλος θεομὸς τῆς Ἑλλάδος, ὑπῆρχε ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτα μέλη τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. Τὸ 1867 ἔγενε διευθυντὴς τῆς Σχολῆς. Ὑπὸ τὴν διευθυσίν του ἡ Γαλλικὴ Σχολὴ ἔκαμε ἀνασκαφὰς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν Ἀθῶν καὶ τὴν Θήραν. Ἀπὸ τοῦ 1875 ἰδιώτικος εἰς τὴν Παρίσι ὅπου ἐργάσθη εἰς διάφορα περιοδικὰ. Ἄξιον λόγου εἶναι αἱ περὶ τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος καὶ τῶν προόδων αὐτῆς μελέται του.

Ὁ Mario Borsa, ὁ γνωστὸς ἰταλὸς κριτικὸς καὶ δημοσιογράφος ἐδημοσίευσεν πρὸ ὀλίγου «Τὸ σύγχρονον ἀγγλικὸν θέατρον», ἀριον ἔργον, ἐν ᾧ ζω-

γραφίζονται με χάριν και ενέργειαν οί άγγλοι ήθοποιοί και συγγραφείς, και αναλύεται ή άξία του συγχρόνου άγγλικού θεάτρου και τό περιβάλλον αὐτοῦ. Ειδικάς έπαινεῖται ή άκριβεια με τήν όποίαν διαγράφονται έν τῷ βιβλίῳ τούτῳ τά ιδεολογικά ρεύματα τής άγγλικής δραματογραφίας: τό ήθολογικόν θέατρον με τόν Η Jones, τό ιδεολογικόν θέατρον με τόν Shaw, τό φιλολογικόν θέατρον (Swinburne), τό μυθικοπαθές θέατρον (Jeats).

Ο άγγλος εκδότης Mathews εξέδωκεν εις ένα τόμον «Τά άσματα του Σίδι Χάμμο». Τά ποιήματα του περιφήμου αὐτοῦ μαυριτανού ποιητοῦ, τά ψάλλον άκόμη και σήμεραν αἱ φυλαί του μεσημβρινού Μαρόκου, εἶνε δέ ή πρώτη φορά καθ' ήν δημοσιεύονται εις γλώσσαν ευρωπαϊκήν.

Τό περίπλοκον ζήτημα τής περιγραφής τών Ἀθηνών υπό του Θουκυδίδου άποτελεῖ τό θέμα τής μεγάλης έπανουμένης μονογραφίας τήν όποίαν εξέδωκε ό καθηγητής G. Harrison υπό τόν τίτλον. «Αἱ άρχέγονοι Ἀθήναι, ὡπως περιγράφονται υπό του Θουκυδίδου».

Κ. Π.

ΕΔΗΜΟΣΙΕΥΘΗΣΑΝ έπιστολαί του Γαμβέτα αἱ όποιαί δείχνουν τόν μέγαν πολίτην υπό νέαν όψιν:

Πρός τήν μητέρα του έγραφε τήν 1 Ἰανουαρίου 1863. «Εἴμεθα οἱ δύο μας έν άτομον με δύο διαφορετικάς όψεις. Εσὺ ποῦ μ' ἐγέννησες, ἐγὼ ποῦ ὀφείλω νά παρατεῖναι τήν ζωήν σου με θωπεΐας, με άφοσίωσιν. Τήν ήσυχίαν, ποῦ τόσον τήν αξίζεις, θά σοῦ τήν δώσω, μίαν ήμέραν, δοξασμένην, χαρούμενην, πλήρη».

Πρός τήν γυναῖκα του έγραφε τό 1879: «Σ' εὐχαριστῶ πολύ πολύ ποῦ κάθε ήμέραν προσθέτεις εις τήν άγάπην μας μεγαλείον και έμορφιά. Ἐτσι πάντα ἐπόθησα θεοῦ ν' άγαπήσω και ν' άγαπηθῶ. Νά συναντήσω μιά τέτοια γυναῖκα, νά τής άφιερῶσω τήν ζωήν μου, νά τής άνοιξῶ τās μυχίας πτυχάς τής ψυχῆς μου, νά εισδύσω κ' ἐγὼ εις τόν άγνότερον βωμόν τής καρδιάς της, νά καταλάβω ὅλην τήν θεσιν έτοιμος νά ὑποταθῶ και νά έμμεῖνω ἐκεῖ. Τό ὄνειρόν μου έπληρώθη διά σοῦ και διά σε και ή κατάκτησις αὐτή έγινε τό άγαθόν άστρον τής ζωῆς μου...»

Ο κ. Georges Delaquys γράφων εις τόν «Mercure de France» περί τής Ἰσαδώρας Δέγκαν λέγει: «Εμελέτησε τās κινήσεις του παιδιοῦ, τής άγαπώσης γυναίκος, του άνδρός ποῦ ποιεῖ, και κάθε φοράν ποῦ ήθέλησε νά έκφράσῃ αἰσθημα εὐχάριστον, τρυφερόν ή αἰσθημα πικρίας, έχρησιμοποίησε τās παρατηρήσεις της.» Καί παρακάτω: «Διά μίαν προσπαθειάν, ή όποία όμοιάζει με τήν προστάθειαν του συγγραφέως ή του ήθοποιοῦ ὁ όποίος ὑποδύεται ένα χαρακτήρα, λαμβάνει μίαν ὑπόστασιν ψυχικήν, τής έκλογής της. Αἰσθάνεται πραγματικῶς τήν γλυκύτητα τής ζωῆς και του γέλωτος μέσα εις τό φῶς του ήλιου και στήν πρασινάδα τής χλόης.»

Τό μόνον άδύνατον σημεῖον ποῦ εύρίσκει ό συγγραφέας του άρθρου, εἶνε ὅτι ή τέχνη τής Μις Δέγκαν δέν εἶνε ταυτόχροнос με τήν έμπνευσιν. Ὁ Μπετόβεν και ὁ Σοπέν π. χ. έδωκαν τελείαν τήν έκφρασιν τής σκέψεως των, χωρίς ν' άποβλέψουν εις καμίαν πλαστικήν στίαν, έπομένως δέν άφήκαν θεσιν εις τοιαύτην άπόδοσιν. Διότι διά νά ὑπάρξῃ άρμονία εις δύο διαφορετικάς τέχνας, χρειάζεται ένότης σκέψεως, τό όποῖον λείπει εις τήν άπόκειραν τής Δέγκαν.

Ο ΛΙΓΟΣ ΤΙΧΑ

Προσεχῶς εκδίδεται υπό τών «Παναθηναίων» ή *Παγὰ Λαλιόσα* του κ. Παύλου Νιρβάνα, εις κομψόν τομίδιον.

Εις τόν «Συμβουλίδειον» Ιατρικόν διαγωνισμόν τής Κυριακής 21 Ἰανουαρίου έβραβεύθη τό έργον του κ. Σ. Α. Γαβαλά «Περί λέπρας, ιδίως τής έν Ἑλλάδι».

Τήν Κυριακήν 15 Ἰανουαρίου ὁ νέος Ηούτανις κ. Ν. Γ. Πολίτης ὠμίλησε περί του «Ἐθνικοῦ ἔπους».

Λέγεται ὅτι τό Ἀχιλλεῖον τής Αὐτοκρατείας Ἐλισάβετ έν Κερκύρα θά γίνῃ σανατόριον.

Ἡ υπό τήν προεδρείαν του Διαδόχου Επιτροπῆ τών Ολυμπιακῶν Ἀγώνων συνέστησε τμήμα ιδιαιτέρων πρὸς εἰσαγωγήν τής σκοποβολῆς εις τά εκπαιδευτήρια. Τό τμήμα έτέθη υπό τήν προεδρείαν του κ. Σπ. Στάη ὁ όποίος και εἶχε τήν πρωτοβουλίαν.

Κατά τήν γνώμην του άγγλου Ιατροῦ Ἄλλανδ τά παιδιά κατά τήν ανάπτυξιν των ἔχουν ανάγκην 10 ὡρῶν ὕπνου, 9 τό ελάχιστον. Ἡ στρέψης του ὕπνου επιβραδύνει, άν δέν ματαιώγη, τήν φυσικήν και διανοητικήν των ανάπτυξιν. Οἱ ενήλικοι ἔχουν ανάγκην 7—8, ένιότε και 9 ὡρας ὕπνου.

Ὁ Ἀμερικανος Ιατρός Τῶρκ έφευρε μηχανήμα πρὸς φωτογράφειαν του στομάχου. Η φωτογραφησις γίνεται έσωτερικῶς εἰσαγομένου του μηχανήματος εις τόν στομάχον.

Ἡ «Ἑλληνική Καλλιτεχνική Ἐταιρία» Ἀθηναῖν προκηρύττει τήν πρώτην καλλιτεχνικήν της έκθεσιν διά τήν 25 Μαρτίου προσέχους.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἀσκησιῶς και Ἀσκησιῶν υπό Ἀρ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ιατροῦ.

Ζητήματα άγροτικῆς οἰκονομίας έν Θεσσαλίᾳ υπό Ν. Α. Πάππου. Ἀθήναι 1907, τυπογρ. Πετράκου.

Περί του Ἐθνικοῦ ἔπους τών νεωτέρων Ἑλλήνων. Λόγος άπαγγελθείς έν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τήν 14 Ἰανουαρίου 1907 υπό Ν. Γ. Πολίτου. Ἐν Ἀθήναις τόποις Π. Α. Σακελλαρίου 1907.

Πρακτικά τής έν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας του έτους 1905 Ἀθηναῖν έν τῷ τυπογραφείῳ Π. Α. Σακελλαρίου 1906.

Θουκυδίδου Συγγραφή εκδοθεῖσα μετά σχολίων υπό Γεωργίου Μιστριώτου. Βιβλίον Πέμπτον. Τόμος Πέμπτος έν Ἀθήναις, τόποις Π. Α. Σακελλαρίου 1907.

Λόγος περί τής κοινωνίας ὡς στοιχειῶδους στρατιαικοῦ παράγοντος υπό Γεωργίου Ἀντωνοπούλου. Ἀθήναι 1607 τυπογρ. Π. Ε. Πετράκου

Cérébraux par Fernann Divoire, Paris fr. 2,50.

Sur le point de fusion des hydrocarbures homologues du méthane, par D. E. Tsakalotos — Comptes Rendus de l'Académie des Sciences—Extrait.